

25–26 maj

Debatter m. m.

	Sid.
Fredagen den 26 maj	
Bidrag till internationell hjälpverksamhet	6
Utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund	50
Den fortsatta verksamheten vid Charlottendals skolhem	77
Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter	86
Åtgärder för avskrivning av vissa studielån	89
Avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd, m. m.	99
Kapitaltillskott till SAS	102

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 26 maj	
Gemensam omröstning, ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket	5
Statsutskottets utlåtande nr 128, ang. anslag till Bidrag till internationell hjälpverksamhet	6
Bevillningsutskottets betänkande nr 65, ang. kungörelse med särskilda bestämmelser om utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund	50
Konstitutionsutskottets memorial nr 17, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	77
Statsutskottets utlåtande nr 129, ang. anslag till statens blindskolor och dövskolor m. m.	77
— nr 130, ang. ökad utbildning av läkare och tandläkare m. m. ...	86
— nr 131, ang. dels anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter m. m., dels ock åtgärder för avskrivning av vissa studielån	86

Torsdagen den 25 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om redareavgift för sjöfolks pensionering, m. m., såvitt propositionen avser anslag till Bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förflyttning av Svea artilleriregemente m. m.;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för svenska FN-styrkor m. m.; m. m.;

nr 285, i anledning av riksdagens år 1960 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1961/62 till vissa högskolor;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap framtida organisation och verksamhet m. m.;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisationsfrågor inom skolväsendet m. m.;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om vissa anslag för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet samt till högre konstnärlig utbildning;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående försäljning av viss kronoegendom;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1961/62 till Överståthållarämbetet och landsstaten, m. m.;

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken; samt

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1961/62 till Bidrag till vissa internatläroverk och Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

Anmäldes och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 310, till Konungen i anledning av väckt motion om tillskapande av en ny svensk edition av bibeln.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 17, statsutskottets utlåtanden nr 128—135, memorial nr 136 och 139 samt utlåtanden nr 140 och 141, bevillningsutskottets betänkanden nr 57 och 59, första lagutskottets utlåtanden nr 41—44, tredje lagutskottets utlåtanden nr 26 och 27 samt memorial nr 28 ävensom jordbruksutskottets memorial nr 33.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 128 och bevillningsutskottets betänkande nr 65 skulle i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för morgondagens sammanträde,

att bevillningsutskottets betänkande nr 57 skulle upptagas näst efter statsutskottets utlåtande nr 131 ävensom att statsutskottets utlåtande nr 141 skulle sättas sist å samma lista.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 60, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1961/62, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 62, i anledning av väckta motioner om höjning av ordsavdragen vid beskattningen, m. m.;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 39 § 3 mom. och 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 66, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden;

bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall

meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av väckta motioner om lagstiftning i syfte att möjliggöra utnyttjande av byggnad på annans mark såsom säkerhet för kredit;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret; samt

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; ävensom

andra lagutskottets memorial nr 52, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.05.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 26 maj

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 34 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, såvitt nu är i fråga,

A. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 85 och II: 103 ävensom I: 378 och II: 440, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att förmögenhetsgränsen för erhållande av arealtillägg skall som hittills vara 50 000 kronor;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 85 och II: 103 ävensom I: 378 och II: 440 samt I: 518 och II: 625, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att för utbetalande av arealtillägg skall gälla nuvarande skala;

C. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 85 och II: 103, såvitt nu är i fråga, besluta att beträffande arealtillägg till nytillträdande jordbrukare skall hittillsvarande bestämmelser gälla;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 85 och II: 103 ävensom I: 58 och II: 74 samt I: 529, förstnämnda båda motionspar såvitt nu är i fråga, besluta att leveranstillägget för mjölk skall utgå efter nu gällande regler;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 85 och II: 103, såvitt nu är i fråga, besluta att det extra mjölkpristillägget i norra Sverige, skall utgå med nu gällande belopp;

F. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionerna

I: 85 och II: 103, I: 58 och II: 74, I: 378 och II: 440 samt I: 518 och II: 625, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, å riksdagen för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket anvisa ett reservationsanslag av 98 000 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, såvitt nu är i fråga, beslutat att

A. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 85 och II: 103 ävensom I: 378 och II: 440, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att förmögenhetsgränsen för erhållande av arealtillägg höjes från 50 000 kronor till 80 000 kronor;

B. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 85 och II: 103 ävensom med avslag å motionerna I: 378 och II: 440 samt I: 518 och II: 625, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att arealtillägg skall utgå enligt följande skala:

Areal, ha	Areal tillägg kronor/år
2,0—3,0	250
3,1—4,0	375
4,1—7,0	500
7,1—8,0	375
8,0—10,0	250;

C. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 85 och II: 103, såvitt nu är i fråga, besluta att arealtillägg skall utgå även till nytillträdande jordbrukare i enlighet med vad utskottet anfört i det föregående;

D. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 85 och II: 103 ävensom I: 58 och II:

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

74, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, liksom ock med avslag å motionen I: 529 besluta, att leveranstillägg för mjölk skall utgå med 5 öre per kilogram för leveranskvantiteterna 1 001—9 000 kilogram per år och med 400 kronor per år för leveranskvantiteterna 9 000—15 000 kilogram, varefter för leveranser överstigande 15 000 kilogram per år en minskning skall ske med 4 öre per kilogram;

E. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 85 och II: 103, såvitt nu är i fråga, besluta att det extra mjölkpristillägget i norra Sverige skall utgå med följande belopp i öre per kilogram mjölkfett:

Område	öre/kg
I	250
II	230
III	180
IV	140
V	40;

F. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och motionerna I: 378 och II: 440 ävensom med bifall till motionerna I: 85 och II: 103 samt I: 58 och II: 74 liksom ock med avslag å motionerna I: 518 och II: 625, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;
Nej — 71.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 474, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 111 ja och 115 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 187 ja

och 186 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Herr NYMAN (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Talmannen har berett mig tillfälle att få meddela att jag vid omröstningen om stödet till det mindre jordbruket av misstag kom att trycka på fel knapp. Det var alltså min avsikt att rösta för det högre beloppet i likhet med mitt ställningstagande i denna fråga vid den föregående voteringen. För undvikande av missförstånd om min röstning är jag tacksam för att ha beretts tillfälle att framföra denna förklaring och få den intagen i dagens protokoll.

Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

Föredrogos och bordlades ånyo bevilningsutskottets betänkanden nr 60, 62 och 63 samt memorial nr 66, bankoutskottets utlåtande nr 29, första lagutskottets utlåtanden nr 45—47 ävensom andra lagutskottets memorial nr 52.

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1961/62 till Bidrag till internationell hjälpverksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under tredje huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Bidrag till internationell hjälpverksamhet för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 34 600 000 kronor.

Det av Kungl. Maj:t förordade anslaget skulle fördelas enligt följande:

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

I. Multilateral verksamhet för tekniskt bistånd ..	kronor 19 000 000
II. Bilateral verksamhet för tekniskt bistånd ..	» 10 575 000
III. Övrig internationell hjälpverksamhet	» 2 025 000
IV. Bidrag till insamlingen »Sverige Hjälper»	» 3 000 000

Av anslaget till multilateral verksamhet för tekniskt bistånd hade 5 200 000 kronor avsetts till Förenta Nationernas utvidgade verksamhet för tekniskt bistånd (EPTA), 10 880 000 kronor till Förenta Nationernas särskilda fond (Specialfonden) samt 1 520 000 kronor till Förenta Nationernas barnfond (UNICEF).

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 18) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II: 28), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte hemställa om skyndsamt utredning och förslag med syfte att ställa ett räntefritt lån å en miljard kronor till förfogande för att bygga upp näringslivet i ett lämpligt antal utvecklingsländer,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 67) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 80), i vilka anhållits att riksdagen måtte besluta att

A. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,

1. att Sverige inom FN och eljest i det internationella samarbetet måtte verka för att regeln om att bistånd till utvecklingsländerna skulle motsvara 1 procent av nationalinkomsten snarast möjligt bleve allmänt vedertagen,

2. att en plan för den samlade svenska biståndsinsatsens höjning inom rim-

lig tid till 1 procent av nationalinkomsten måtte upprättas,

3. att frågan om statligt stöd till den svenska missionens biståndsinsatser i utvecklingsländerna skyndsamt måtte utredas, varvid frågan om anslag på tilläggsstat särskilt måtte prövas;

B. till Bidrag till internationell hjälpverksamhet för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 51 000 000 kronor att fördelas på sätt som i motionerna anförts; samt

C. beakta vad i motionerna i övrigt anförts,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* (I: 113) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors* (II: 143), i vilka föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning av frågan huruvida och under vilka former vapenfria värnpliktiga kunde beredas möjlighet att användas i svenska tekniska och humanitära biståndsprogram,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson m. fl.* (I: 180) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall m. fl.* (II: 279), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande problemen om forskningsinsatser för utvecklingsländerna samt

att Kungl. Maj:t för 1962 års riksdag måtte framlägga de förslag, som härav kunde föranledas,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson m. fl.* (I: 181) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall m. fl.* (II: 278), i vilka anhållits, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att åtgärder måtte vidtagas

1) för att samordna biståndsverksamheten till utvecklingsländerna i dess helhet;

2) för att underlätta en ökad och förbättrad rekrytering av experter till biståndsverksamheten;

3) för att förbättra möjligheterna för

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

svenska företag att etablera verksamhet i utvecklingsländerna;

4) för att underlätta importen från utvecklingsländerna,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 184) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 288), i vilka hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för

att ett intimare samarbete mellan Centralkommittén och Svenska missionsrådet borde komma till stånd,

att en viss spridning av den svenska hjälpverksamheten borde åstadkommas i syfte att knyta kontakter med de nya staterna i Afrika och att dessa insatser kunde förmedlas även genom svenska missioner samt

att likaledes de i dessa länder arbetande svenska missionerna finge möjlighet att medverka vid urvalet av stipendiater,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengt Gustavsson och Tage Johansson* (I: 189) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Lindahl och Lundkvist* (II: 280), i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att frågan om inrättande av ett Afrika-institut skulle bli föremål för skyndsamt utredning,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Kaijser och Schött* (I: 304) samt den andra inom andra kammaren av herr *Källenius* och fröken *Karlsson* (II: 366), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att åtgärder måtte vidtagas för att

1. få till stånd en allmän samordning av statens bistånd till u-länderna med näringslivets ekonomiska och tekniska insatser i fråga om exporten;

2. underlätta skapandet av ett särskilt institut för finansiering av exporten till u-länderna;

3. genomföra ett system med statliga garantier vid investeringar i u-länderna;

4. främja utlandspersonalens intres-

sen och behov av utbildning liksom utbildningen i Sverige av lämplig personal från u-länderna;

5. undersöka möjligheterna till en vidgad nordisk samverkan för ökad export, dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 306) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 363), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte

A. besluta bifalla de föreslagna anslagen, dock att a) tillskott av statsmedel skulle utgå till insamlingen »Sverige hjälper» med samma belopp som den enskilda bidragsgivningen gäve utan maximering, b) ytterligare 10 miljoner kronor borde ställas till förfogande för förstärkning av EPTA och Särskilda fonden inom FN samt c) bidraget till FN:s barnfond borde höjas från föreslagna 1 520 000 kronor till 1 800 000 kronor;

B. besluta ställa 5 miljoner kronor till förfogande för vederbörliga organ för vidgat hälsovårdsprogram i Etiopien med särskild inriktning på spetälskebekämpningen;

C. besluta bemyndiga Kungl. Maj:t att ställa upp till 2,5 miljoner kronor till förfogande för de svenska missionernas i f. d. Belgiska Kongo skolor och sjukvård för den händelse hittills utgående statsbidrag helt eller delvis skulle utbliva;

D. besluta anvisa 1,5 miljon kronor för utsändande av biträdande experter för FN:s multilaterala bistånd;

E. besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt och kvalificerad utredning rörande

a) åtgärder för en sådan utformning av det svenska kreditgarantisystemet, att detta bättre anpassades till det särskilda krav som ställdes vid export till utvecklingsländerna,

b) skapande av möjligheter för svenska investeringar och verksamhet utomlands att uppnå garantier mot förluster på grund av politiska risker,

c) åtgärder för att undanröja sådana inslag i den svenska respektive inom med Sverige i internationella organisationer samarbetande länders handelspo-

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

litik, som kunde vara ägnade att motverka en konstruktiv utvecklingspolitik i fråga om utvecklingsländerna;

F. besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande möjligheterna att skapa ett beredskapslager av livsmedel för snabbhjälp i katastrofsituationer;

G. med hänsyn till kravet på en snabb ökning av de svenska biståndsinsatserna hemställa, att en delegation med parlamentarisk förankring och med företrädare för folkrörelser, näringsliv och Svenska missionsrådet måtte tillsättas med uppgift att fortlöpande och i kontakt med Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd åt mindre utvecklade områden följa den svenska biståndsverksamheten, verka för önskvärd samordning samt förbereda och framlägga förslag till vidgade insatser;

H. hemställa, att Kungl. Maj:t även i övrigt måtte beakta vad i motionerna anförts,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött* (I: 325) och den andra inom andra kammaren av fru *Lidman-Frostenson* (II: 364),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* (I: 395) och den andra inom andra kammaren av fru *Johansson m. fl.* (II: 453), i vilka anhållits att riksdagen måtte räkna upp bidraget till UNICEF för budgetåret 1961/62 från föreslagna 1 520 000 kronor till 1 800 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wirmark* och *Helleblad* (I: 399) samt den andra inom andra kammaren av fru *Lindskog m. fl.* (II: 454), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta uppräknat anslaget för bilateralt bistånd med ytterligare två miljoner kronor, varav en miljon kronor för yngre biträdande experter att anställas av centralkommittén i anslutning till multilaterala experters arbete och en miljon att ställas till centralkommitténs förfogande för mera brådskande biståndsinsatser efter kommitténs prövning,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i Gävle och *Johansson* i Stockholm väckt motion (II: 456).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 67 och II: 80, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført rörande biståndsverksamhetens storlek i förhållande till nationalinkomsten och utformningen av en plan för verksamheten;

2. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 304 och II: 366, i vad de avsåge åtgärder för att underlätta skapandet av ett särskilt institut för finansiering av exporten till utvecklingsländerna, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført;

3. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 306 och II: 363, i vad de avsåge åtgärder för utformningen av det svenska kreditgarantisystemet med tanke på export till utvecklingsländerna, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført;

4. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 304 och II: 366, i vad de avsåge åtgärder för att undersöka möjligheterna till vidgad nordisk samverkan för export till utvecklingsländerna, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført;

5. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 181 och II: 278, i vad de avsåge åtgärder för att underlätta importen från utvecklingsländerna, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført;

6. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 18 och II: 28, I: 181 och II: 278, I: 304 och II: 366 samt I: 306 och II: 363, sistnämnda sex motioner i vad de avsåge åtgärder för att underlätta för svenska företag att etablera verksamhet och investera kapital i utvecklingsländerna, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført;

7. att riksdagen måtte, i anledning av

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

motionerna I: 113 och II: 143, I: 181 och II: 278 samt I: 304 och II: 366, sistnämnda fyra motioner i vad de avsåge åtgärder för rekrytering och utbildning av personal för biståndsverksamheten, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

8. att motionen II: 456 icke måtte av riksdagen bifallas;

9. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 180 och II: 279, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

10. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 306 och II: 363, i vad de avsåge åtgärder på det handelspolitiska området, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

11. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 306 och II: 363, i vad de avsåge utredning rörande möjligheterna att upprätta beredskapslager av livsmedel för snabbhjälp i katastrofsituationer, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

12. att motionerna I: 181 och II: 278, I: 184 och II: 288, I: 304 och II: 366 samt I: 306 och II: 363, samtliga motioner i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande samordning av biståndsverksamheten, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

13. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 189 och II: 280, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

14. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 67 och II: 80, i vad de avsåge utredning av frågan om statligt stöd till den svenska missionens biståndsinsatser i utvecklingsländerna, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

15. att motionerna I: 184 och II: 288, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande missionernas möjligheter att medverka vid valet av stipendiater, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

16. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 184 och II: 288, i vad de avsåge svenska missionärers medver-

kan i hjälpverksamheten för kontakter med de nya staterna i Afrika, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

17. att motionerna I: 67 och II: 80 samt I: 306 och II: 363, samtliga motioner i vad de avsåge ytterligare medel till EPTA och Specialfonden, icke måtte av riksdagen bifallas;

18. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 306 och II: 363 samt I: 395 och II: 453, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, utöver av Kungl. Maj:t föreslaget bidrag till Förenta Nationernas barnfond (UNICEF) anvisa ytterligare 280 000 kronor;

19. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 67 och II: 80 samt I: 306 och II: 363, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, utöver av Kungl. Maj:t föreslaget tillskott av statsmedel till insamlingen »Sverige Hjälper» anvisa ytterligare 5 000 000 kronor;

20. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 67 och II: 80 samt I: 306 och II: 363, i vad de avsåge att tillskottet av statsmedel till insamlingen »Sverige Hjälper» icke skulle maximeras, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

21. att motionerna I: 306 och II: 363 samt I: 399 och II: 454, samtliga motioner i vad de avsåge ytterligare medel till experter, icke måtte av riksdagen bifallas;

22. att motionerna I: 325 och II: 364, i vad de avsåge ytterligare medel till stipendiefonder, icke måtte av riksdagen bifallas;

23. att motionerna I: 67 och II: 80 samt I: 306 och II: 363, samtliga motioner i vad de avsåge medel till vidgat hälsovårdsprogram i Etiopien främst för spetälskebekämpningen, icke måtte av riksdagen bifallas;

24. att motionerna I: 67 och II: 80, I: 306 och II: 363 samt I: 399 och II: 454, samtliga motioner i vad de avsåge medel till de svenska missionärernas i f. d. Belgiska Kongo skolor och sjukvård, icke måtte av riksdagen bifallas;

25. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motio-

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

nerna I: 67 och II: 80 samt I: 306 och II: 363 och med avslag å motionerna I: 325 och II: 364 samt I: 399 och II: 454, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 395 och II: 453, till Bidrag till internationell hjälpverksamhet för budgetåret 1961/62 under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 39 880 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Lundström, Sundin, Svensson* i Stenkyrka, *Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Wedén* och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 67 och II: 80, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en plan för den svenska biståndsverksamhetens utbyggnad måtte upprättas;

2) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Lundström, Sundin, Svensson* i Stenkyrka, *Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Wedén* och *Helen*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3, 6, 10—12 hemställa,

3. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 306 och II: 363, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande åtgärder för en sådan utformning av det svenska kreditgarantisystemet, att detta bättre anpassades för export till utvecklingsländerna;

6. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 306 och II: 363, såvitt nu vore i fråga, ävensom i anledning av motionerna I: 18 och II: 28, I: 181 och II: 278 samt I: 304 och II: 366, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att bereda möjligheter för svenska investeringar och svensk verksamhet i utvecklingsländerna;

10. att riksdagen måtte, med bifall till

motionerna I: 306 och II: 363, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande åtgärder för att undanröja sådana inslag i den svenska och i de med Sverige i internationella organisationer samarbetande ländernas handelspolitik, som kunde vara ägnade att motverka en konstruktiv utvecklingspolitik i fråga om utvecklingsländerna;

11. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 306 och II: 363, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande möjligheterna att upprätta beredskapslager av livsmedel för snabbhjälp i katastrofsituationer;

12. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 181 och II: 278, I: 184 och II: 288, I: 304 och II: 366 samt I: 306 och II: 363, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en kommitté med parlamentarisk förankring och med företrädare för folkrörelser, näringsliv och Svenska missionsrådet måtte tillsättas med uppgift att utreda och framlägga förslag i de hänseenden, som av reservanterna angivits;

3) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Lundström, Sundin, Svensson* i Stenkyrka, *Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Wedén* och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 17 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 67 och II: 80 samt I: 306 och II: 363, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, utöver av Kungl. Maj:t föreslaget belopp till EPTA och Specialfonden anvisa ytterligare 11 400 000 kronor;

4) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Lundström, Sundin, Svensson* i Stenkyrka, *Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Wedén* och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 21 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 306

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

och II: 363 samt i anledning av motionerna I: 399 och II: 454, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, utöver av Kungl. Maj:t föreslaget belopp till experter anvisa ytterligare 1 500 000 kronor;

5) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Lundström, Sundin, Svensson* i Stenkyrka, *Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Wedén* och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 23 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 306 och II: 363 samt i anledning av motionerna I: 67 och II: 80, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till vidgat hälsovårdsprogram i Etiopien anvisa 5 000 000 kronor;

6) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Lundström, Sundin, Svensson* i Stenkyrka, *Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Wedén* och *Helén*, vilka, ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 24 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 306 och II: 363 ävensom i anledning av motionerna I: 67 och II: 80 samt I: 399 och II: 454, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till de svenska missionärernas i f. d. Belgiska Kongo skolor och sjukvård anvisa 2 500 000 kronor;

7) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Lundström, Sundin, Svensson* i Stenkyrka, *Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Wedén* och *Helén*, vilka, under förutsättning av bifall till reservationerna 3—6, ansett, att utskottet bort under 25 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 67 och II: 80, I: 306 och II: 363 samt I: 399 och II: 454 och med avslag å motionerna I: 325 och II: 364, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, och med bifall till motionerna I: 395 och II: 453, till Bidrag till internationell hjälpverksamhet för bud-

getåret 1961/62 under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 60 280 000 kronor; samt

8) av herr *Heckscher*, som dock ej antytt sin mening.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! En harmonisk kör av röster från alla folkgrupper och alla delar i vårt land ger till känna sitt stora intresse för hjälpen till de underutvecklade länderna. Och jag tror att det inte bara är röster som talar. Behovet av stöd till dessa länder har trängt djupt in i den svenska folksjälen och lett till den mest intensiva offervilja som väl någonsin i fredstid kommit till uttryck. Parollen att världens nöd är vår har i detta hänseende fått ett fullödigt och handgripligt uttryck.

Det förslag till en ytterligare förstärkning av den svenska statsinsatsen i utvecklingsarbetet i de berörda länderna som har väckts från folkpartiet har samma bakgrund. Vi är väl medvetna om att regeringens förslag om anslag till detta ändamål över utrikestiteln innebär en förbättring i förhållande till fjolåret. Eftersom en icke oväsentlig del av denna anslagsökning i realiteten utgör ett tillgodoseende av förslag som från folkpartiets sida framfördes i fjol, kan jag här bara konstatera att regeringen ligger ett år efter vad som har varit ur vår synpunkt önskvärt och som dessutom hade varit möjligt. Förslag till dessa åtgärder förelåg redan i fjol i den utredning om hjälpen till u-länderna som då framlades av centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd till mindre utvecklade områden.

Även i år måste vi beklaga att regeringen ligger efter i planläggningen av den svenska hjälpens uppbyggnad och utformning. Jag tvivlar naturligtvis inte på regeringens och regeringspartiets goda vilja att positivt medverka till en fullödig insats. I det avseendet tror jag på de uttalanden som från våra ledande socialdemokratiska politiker gjorts vid årets förstamajmöten.

Det måste också konstateras att i och

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

med den s. k. administrationsutredningens arbete för ett nytt centralt organ för biståndsverksamheten har ett viktigt steg tagits för att på det praktiska planet effektivisera planläggning och genomförande av hjälpen. Även administrationsutredningens fortsatta arbete med vissa specialuppgifter är ett framsteg. Detsamma kan i och för sig sägas om regeringsbeslutet att tillkalla den s. k. u-beredningen, till vilken jag skall be att få återkomma litet senare.

Den vilja att hjälpa som på dessa sätt kommit till uttryck återfinnes även i den principiella inställning till u-landshjälpen som framgår av utskottets här föreliggande utlåtande. Där ges klart besked att förverkligandet av ett program för en väsentlig ökning av Sveriges bidrag till den internationella biståndsverksamheten bör ingå som ett betydelsefullt inslag i de kommande årens politik, även om härmed vår egen standardstegring skulle i någon mån komma att fördröjas. I viss mån kan man här notera en frejdigare ton i utskottets ställningstagande än vad som var fallet i fjolårets utskottsutlåtande i denna fråga.

Med tillfredsställelse konstateras att den anda som talar i detta avsnitt av statsutskottets utlåtande i år är gemensam för alla i utskottet representerade partier. Även om vissa andra avsnitt i utskottsutlåtandet har enighet kunnat vinnas i utskottet. Det är först när man kommer till de konkreta åtgärderna under kommande budgetår som den friska viljan och de positiva synpunkterna förvandlas till tveksamhet och ovisshet hos utskottets majoritet, huruvida man ändå inte bör vänta med de olika anslagshöjningarna till ett annat år eller låta dem betalas från andra håll än av direkta statsmedel. Sedan följer de bestämda avslagsyrkandena på motionen.

När jag läste igenom utskottsutlåtandet fick jag ibland det intrycket att det liksom känts nödvändigt för utskottsmajoriteten att till varje pris finna en avslagsmotivering — även där det haft sina besvärligheter — för att inte motionärerna skulle vinna några framgångar.

I detta avseende har socialdemokraterna och högermännen funnit varandra, fastän man har på känn att det kanske skett av skilda bevekelsegrunder.

Nu kommer man med säkerhet från utskottsmajoritetens sida att genmäla att utskottet sannerligen inte enbart bifallit propositionen. Man har tvärtom märkbart ökat propositionens anslagsbelopp, nämligen med drygt fem miljoner kronor. Jag vill då påpeka att denna höjning av anslagssumman till största delen är endast formell och hänföra sig till statens utfästelser att till insamlingen »Sverige hjälper» ge ett lika stort bidrag som det belopp som insamlas på frivillig väg. Det statliga bidragsbeloppet var i motionen upptaget till högst tre miljoner kronor. Sedan emellertid denna maximering utsatts för kritik från folkpartiets sida meddelade regeringen — det var visst i remissdebatten — att om det skulle visa sig erfordrigt att överskrida tremiljonersgränsen, så vore regeringen beredd att återkomma med begäran om högre anslag. Tremiljonersgränsen hade regeringen därmed uppgivit, och utskottets ökning av anslaget från tre till åtta miljoner kronor är därför endast en uppräkningsbeloppet utifrån en av regeringen i förväg godtagen förutsättning, föranledd främst av allmänhetens generositet.

Den enda reella höjningen av hjälpen till u-länderna utöver regeringsförslaget gäller därför 280 000 kronor i ökat anslag till FN:s barnfond, vilket noteras med tillfredsställelse.

De generella skäl som statsutskottet anfört för avstyrkandena av de i folkpartiets motion föreslagna anslagshöjningarna är tre. För det första anser man att ytterligare prövning behövs av olika anslagsposter. För det andra är tillgången på experter för liten, menar man, för att man skall effektivt kunna tillgodogöra sig de föreslagna anslagen. För det tredje säger utskottet att det finns medel på andra håll, d. v. s. genom att man angriper de tillgångar som de frivilliga insamlingarna har åstadkommit.

Reservanterna har icke kunnat god-

Ang. bidrag till internationell hjälperksamhet

känna något av dessa skäl. Naturligtvis innebär detta ingalunda att vi vill efter-sätta en noggrann prövning av behovet av ökade anslag. En sådan prövning kan lätt ske när det gäller anslag till bilateral verksamhet. Men i fråga om FN:s stora fonder EPTA och specialfonden, till vilka den största anslagsökningen enligt reservanternas förslag skall gå — drygt 11 miljoner kronor — föreligger ett av FN:s generalförsamling år 1960 fattat beslut att utan dröjsmål öka dessa fonder till 150 miljoner dollar från nuvarande 89 miljoner. För detta ändamål finns färdigställda projekt, och vederligen har Sverige biträtt beslutet och godkänt den grundval för fondernas ökning varpå beslutet vilar. Vad menar nu utskottet att man skall göra, när utskottet anser att en ännu noggrannare prövning behövs innan dessa anslag lämnas? När det gäller sådana anslag till multilateral verksamhet kan ju inte varje givande land för sig föreskriva särskilda villkor för sina bidrag, utan bidragsbesluten måste naturligtvis grundas på de bestämmelser som gäller.

Det har i pressen meddelats, att Specialfondens chef, Paul Hoffman, så sent som i tisdags i en rapport till fondens styrelse omtalat att det — utöver 42 projekt som nu rekommenderas till genomförande — finns 49 projekt som skjutits på framtiden på grund av brist på pengar.

I fråga om prövning av anslagsbehovet skulle jag vilja säga att det vore önskvärt om det anslagsgivande organet — i detta fall riksdagen — hade större möjlighet att se vart de internationella fondernas pengar går, d. v. s. att redovisning delgavs åtminstone i stora drag de anslagsbeviljande myndigheterna. Det sker för närvarande ytterst bristfälligt, om ens i någon mån. Det är önskvärt att ändring sker därvidlag, vilket jag förutsätter att också regeringen bör vara intresserad av.

Även när det är fråga om spetsläskampandet i Etiopien — vilket skulle vara en speciell svensk insats — föreligger såsom bakgrund till folkpartiets motion vetenskapen om en fullt utarbetad

plan för bekämpandet av spetsläskan i detta land. Här har nu utskottet hänvisat till att pengar för ändamålet kan tas från frivilliga insamlingar. Naturligtvis kan detta sägas, och naturligtvis kan så med tiden ske, i den mån de frivilligt insamlade medlen räcker och blir över sedan förut bestämda förstahandsupp-gifter tillgodosetts. Men syftmålet med motionärernas begäran om särskilt statligt anslag var ju att utöka resurserna, inte att få omdisponera pengar som insamlats på frivillighetens väg. Hjälpebehovet är ju så väldigt att man mer än väl behöver både de insamlade medlen och betydande belopp därutöver. Samma resonemang skulle jag vilja tillämpa i fråga om anslaget till missionen i f. d. Belgiska Kongo. Även här förutsätter utskottet efter en mycket välvillig skrivning att de frivilliga insamlingarna skall träda emellan, vilket innebär att den hjälp man annars kunde lämna för dessa insamlingsmedel måste beskäras.

Vad slutligen angår tillgången på experter, varav den effektiva användningen av de svenska penninganslagen skulle vara beroende, är tillgången på intresserade krafter, enligt uppgifter som stått oss motionärer till buds, i Sverige långt större än vad man i utskottets utlåtande gör gällande. Från håll där man har speciellt intresse för dessa saker har man försäkrat oss att man lätt kan presentera en kö av intresserade och lämpliga krafter som är villiga att ställa sig till förfogande.

När det i övrigt gäller anslag till multilateral verksamhet, alltså bl. a. genom FN:s fonder, så är ju expertproblemet inte längre svenskt utan internationellt. Man får väl förutsätta att FN:s generalförsamling hade klart för sig möjligheterna att ordna denna fråga, innan den fattade sitt beslut att fonderna omedelbart skulle ökas för nya stora uppgifter.

Hjälpen till u-länderna är emellertid inte bara en fråga om anslag. Många problem är olösta, mången planläggning ännu ofullständig, även i vad gäller den svenska hjälpinsatsen i skilda avseenden. Av dessa skäl hade folkpartiet i sin

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

partimotion föreslagit en rad undersökningar och utredningar. Det gällde bl. a. kreditgarantisystemets anpassning för exporten till u-länderna, det gällde möjligheten att skapa någon sorts riskförsäkring även mot politiska risker vid investering i u-länderna. Det gällde möjligheten att få till stånd ett svenskt beredskapslager av livsmedel för snabbhjälp vid katastrof- och nödsituationer o. s. v. I samtliga dessa fall hänvisar utskottet till att dessa frågor genom den visa regeringens försorg ändå kommer att prövas av befintliga utredningsorgan. Det är framför allt den s. k. u-beredningen som därvid skall komma i fråga. U-beredningen är ett organ som regeringen tillsatte i början av året, för övrigt sedan folkpartiet i sin motion och man i den allmänna debatten pekat på önskvärdheten av en kommitté med parlamentarisk förankring för utredning av vissa uppgifter. U-beredningen är emellertid inte vad vi åsyftade i vår motion. Den är ett organ som står till regeringens förfogande för att ge denna råd och förrätta vissa undersökningar. Men den är inget permanent organ utan avsedd, efter vad som blivit bekant, att avvecklas inom viss tid.

Även om här inom u-beredningen särskilda arbetsgrupper bildats för att penetrera olika avsnitt av hjälpverksamheten, är det fullständigt omöjligt, såvitt jag förstår, att detta organ kan utföra de grundliga utredningar som behövs och av vilka vi i motionen pekat på några. Tag t. ex. frågan om garanti mot politiska risker vid investeringar i u-länderna, en fråga som naturligtvis är omöjlig att lösa utan internationell samverkan och där en utredning måste bli mycket omfattande och troligen även långvarig samt drivas i samarbete med internationella organ. Det är vidare enligt min mening orimligt att u-beredningen — inte minst såsom ett tillfälligt organ — skall vara avstjälningsplats för de olika uppslag och idéer som kan framkomma även i riksdagen rörande det stora frågekomplex som biståndshjälpen utgör. Att riksdagen i medvetande om u-beredningens tillvaro skulle av-

stå från att direkt kräva specialutredning i vissa frågor som den betraktar som viktiga tycker jag är oformligt. Därför vidhåller vi att särskilda beslut fattas om de av oss väckta utredningskraven.

Låt mig sammanfattningsvis konstatera att trots en i många avseenden likartad uppfattning om önskvärdheten av ett ökat stöd åt u-länderna föreligger en betydande skillnad mellan å ena sidan socialdemokraterna och högern och å den andra folkpartiet och centerpartiet när det gäller vilja och möjlighet att redan under kommande budgetår öka den svenska hjälpinsatsen. Jag vill tillägga att det är djupt beklagligt att ställningstagandena i denna fråga kommit att se ut som om de följde partilinjerna, ty jag är övertygad om att så i själva verket inte är fallet. En överväldigande mängd bevis har under de gångna månaderna kommit fram, tycker jag, för att folk ur alla politiska läger, inte minst ur regeringspartiets led, delar de uppfattningar om möjligheten och önskvärdheten av ökat bistånd från statens sida redan nu enligt de linjer som framförts i vår motion. Förslaget har också av många ansetts vara otillräckligt men dock som ett betydligt bättre steg på vägen än vad regeringen föreslagit.

Det vore minst sagt säreget om denna stämning över partierna inte skulle slå igenom även i riksdagens ställningstagande till denna fråga.

Det är dessutom alltmer klart att det inte bara är fråga om en investering för att hjälpa länderna att utrota svält och sjukdomar, utan det är fråga om en investering i demokrati. Skall dessa nya länder — och många av de underutvecklade länderna är ju »nya» — verkligen kunna omfatta demokratien som styrelseskick krävs det att de stora problemen som det här gäller — svält, umbäranden, sjukdom, nöd — skall lösas i och genom demokratierna. Det är också min förhoppning att så skall ske.

När vi i folkpartiet väckte vår motion ansåg vi att vårt samhälle hade råd med den extra upprustning av biståndsverksamheten som vi förordade. För att den

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

av regeringen uppgjorda budgetbalansen inte skulle rubbas har vi under riksdagens gång föreslagit vissa inskränkningar, besparingar och inkomstförstärkningar, avsedda att bereda utrymme bl. a. för de extra utgiftsökningar som vi förordat. Sedan motionen inlämnades i januari i år har den ekonomiska utvecklingen här i landet fortskridit i sådan riktning att vi fått ytterligare belegg för vår uppfattning att det finns utrymme ej blott för den ökning av hjälpinsatsen som regeringen föreslagit utan även för det tillägg som vi motionärer förordat. Hjälpbehovets storlek är av ingen bestridd, och behovet växer oavbrutet. Det är ingen överdrift att påstå att betydelsen av snabbt igångsättande av hjälpåtgärderna står klarare och klarare för var dag som går. Det är ett arbete på lång sikt att i dessa ekonomiskt sett mindre utvecklade länder skapa förutsättningar för ett näringsliv som ger dem möjlighet att stå på egna ben och därtill en sådan utbildning åt befolkningen som är förutsättningen för ett jämställt samarbete med världen i övrigt. Vi har inte ansett skäl föreligga att pruta av något på de svenska resurserna, och därför har vi i folkpartiet tillsammans med centerpartiets representanter i utskottet framlagt de reservationer som är fogade till utskottets utlåtande och till vilka jag här yrkar bifall i alla berörda punkter.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp):

Herr talman! Efter herr Lundströms anförande kan jag fatta mig tämligen kort. Och jag skall lägga mitt yttrande så att det mera utgår från utskottets horisont. Jag vill bara påpeka att de problemkomplex som denna punkt i tredje huvudtiteln och därtill anslutna motioner innehåller är mycket stora, vidlyftiga och svåröverskådliga, och det har därför medfört ett ganska avsevärt arbete inom statsutskottets första avdelning att få fram detta utlåtande.

Vi har haft inte mindre än ett tjugoo-

femtal motioner på denna punkt. Dessa motioner har kommit från samtliga partier, och alla har de det gemensamt att de har en mycket positiv syftning. Man har i motionerna krävt avsevärda höjningar av anslagen på åtskilliga punkter och i övrigt framställt utredningsyrkanden som — i den mån dessa kan förverkligas — kommer att ställa stora krav på statskassan. Det kan således konstateras att en kraftig opinion från riksdagshåll för ökade insatser i fråga om den s. k. u-hjälpen har varit och är för handen. Denna uppfattning tycks också ha fått ett vidsträckt stöd i den allmänna opinionen ute i landet. Jag kan ju peka på det osedvanliga och stora intresse för insamlingen »Sverige hjälper», som faktiskt råder, och årets förstamajdemonstrationer har också manifesterat ett storartat intresse för svenskt bistånd till denna verksamhet.

På den punkt vi nu behandlar har regeringen för budgetåret 1961/62 äskat anslag till internationell hjälpverksamhet med 34 miljoner kronor — således en ökning med 13 miljoner kronor. Detta är ett avsevärt belopp, och det är tacknämligt att en så stor summa föreslagits. Frågan är dock om anslagsåskandena i propositionen på denna punkt i alla avseenden är i nivå med det aktuella skeendet på detta område. Tiden rider fort, och mycket hinner hända under den tid från det propositionen skrevs fram till dess budgetåret är till ända i mitten av år 1962. Ett exempel därpå är väl statens bidrag till insamlingen »Sverige hjälper». I princip är vi ju samtliga — regeringen inräknad — ense om att staten skall betala lika mycket till denna insamling som på privat väg insamlats. Av budgettekniska skäl måste dock en summa redovisas i budgeten. Den är i propositionen upptagen till tre miljoner kronor, men den summan är nu av avdelning och utskott enhälligt föreslagen till åtta miljoner kronor för att staten skall kunna stå för sina utfästelser. Jag vill blott tillägga att det inte råder några meningsskilligheter på den punkten mellan propositionen och utskottsutlåtandet, ty

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

man har ju även i propositionen sagt ifrån att den principen bör följas.

Enighet föreligger också inom utskottet om målsättningen för hjälpen till de underutvecklade länderna, såsom den har formulerats av FN. Utskottet har också — som herr Lundström tidigare framhållit — varit enigt om att höja stödet till Förenta Nationernas barnfond (UNICEF) med 280 000 kronor enligt yrkanden i motioner som förelegat. Men i övrigt har utskottet och reservanterna på åtskilliga punkter hamnat på tvenne linjer. Jag tror för min del att skillnaderna i princip inte är så stora, utan det är — som tidigare påvisats — fråga om skillnader i beloppens storlek eller rättare sagt i tidpunkten för anslagens utgående.

Jag vill också rikta uppmärksamheten på att utskottet och reservanterna i princip är ense om att stödja missionens skol- och sjukvårdande verksamhet i f. d. Belgiska Kongo. Behov av dylikt stöd kommer sannolikt att föreligga, beroende på att cirka 2,5 miljoner kronor — som tidigare utgått från belgiska staten — inte längre står till förfogande för ändamålet. Och då Kongo väl knappast i nuvarande läge har möjligheter att klara upp den saken är det ju önskvärt att undervisningen kan pågå så länge det finns möjligheter därtill med stöd utifrån. Utskottet är således ense med reservanterna om att det anslag som erfordras skall utgå, men utskottet anser att beloppet bör anvisas av centralkommittén med hjälp av insamlade medel, medan vi reservanter föreslår att anslag på 2,5 miljoner kronor i stället skall anvisas i riksstaten.

Erkännas måste vidare att utskottet varit positivt till åtskilliga av motionärernas önskemål. Detta gäller bl. a. höjningen av anslaget till EPTA och Specialfonden. I detta fall har ju utskottet en mycket positiv skrivning där man begär i skrivelse till Kungl. Maj:t att erfordrerliga belopp för kommande budgetår skall ställas till förfogande. Men som herr Lundström tidigare påpekat anser vi reservanter att det belopp som erfordras bör anvisas nu, då det finns

många planerade objekt som är lämpliga att komma till utförande.

Skillnaden är således den att reservanterna föreslår att till EPTA ur Specialfonden utöver av Kungl. Maj:t föreslagna medel anslaget skall ökas med ytterligare 11,4 miljoner kronor.

Kungl. Maj:t har också i propositionen upptagit anslag för bl. a. experter. För detta ändamål har vi reservanter hemställt om ett ökat anslag av 1,5 miljon kronor, under det att utskottet menar att ytterligare medelsanvisning för detta syfte bör ske först efter närmare prövning.

Reservanterna föreslår vidare i enlighet med föreliggande motioner att anslag beviljas med fem miljoner kronor till genomförande av ett vidgat hälsovårdsprogram i Etiopien. Särskilt kommer därvid i blickpunkten kampen mot spetälskan.

Skillnaden mellan reservanternas förslag och utskottsförslaget blir därigenom cirka 20 miljoner kronor för det kommande budgetåret. Jag skall gärna erkänna att det är mycket pengar och att dessa pengar kanske inte heller ger någon direkt utdelning för stunden. Men frågan är om man inte med en förständig planering främst genom en hjälp till självhjälp ger dessa underutvecklade länder möjlighet till utveckling på undervisningens, teknikens, näringslivets och handels områden, så att dessa länder i det långa loppet kan bringas att bli självförsörjande, något som väl alla är överens om, om man ser det ur en vidare synvinkel, kan bli till gagn för alla parter i en framtid.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till de reservationer, som föreligger i detta ärende.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Om det till äventyrs är någon som i dag tycker sig märka en högre färg på mina kinder än vanligt, skall han veta att det inte är någon skammens rodnad av det slag som tidningen Expressen efterlyste när statsverkspropositionen framlagts i januari

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

med de förslag till anslag för internationell hjälpverksamhet som riksdagen behandlar i dag. Det beror i stället på den värme jag känner när jag lyssnar till den enhälliga opinionen till förmån för större svensk solidaritet med sämre lottade folk i underutvecklade länder. I själva verket har det varit en märkligt rask metamorfos som den politiska opinionen i vårt land genomgått under bara något år. Kanske kan man rent av kalla det en väckelse. Från vänster till höger sträcker sig den nymornade insikten om att vi i Välfärdssverige inte kan isolera oss i självtillräcklighet och skattesurhet utan måste göra oss beredda att bistå de behövande folken omkring oss i mycket större skala än tidigare. Detta är det glädjande att nu ta fasta på. Viljan att hjälpa har lyfts över partierna. Inte heller har några partipolitiska meningsskiljaktigheter uppstått om målet för vårt bistånd eller *metoderna* för dess utformning. Vi är eniga om att folk, som ännu är ofria genom hunger eller diktatur, skall ha stöd i sin ekonomiska och politiska frigörelsekamp. Vi är också överens om att främst inrikta vårt bistånd på de kunskapsområden där de underutvecklade länderna är underförsörjda. Yrkesskolor, läkare för familjeplanering och allmän hälsovård, tekniska experter är bl. a. de instrument vi därvid vill begagna oss av.

De meningsskiljaktigheter som redovisas i statsutskottets utlåtande nr 128 gäller så gott som uteslutande, som herr Johansson i Mysinge framhöll, *takten* i vår medverkan. Somliga tror på chockmedicinering för att bota fattigsjukan i de undernärda delarna av vår jord. Andra tror mer på en medicinering, där man ökar doserna av stimulantia efter hand som patienten kan tillgodogöra sig dem. De förra kritiserar argt och förtrytsamt de senare. Fastän skillnaden i åsikt och budgivning är betydligt mindre inom riksdagen än ute i den allmänna debatten — i dag inskränker sig skillnaden till cirka 20 miljoner kronor — har skillnaden tagits till utgångspunkt för en del kritiska omdömen om regeringspartiets och regeringens goda vilja, som jag

måste inlägga en bestämd gensaga mot innan jag går in på själva sakbehandlingen.

Jag tycker t. ex. att herr Lundström med fördel hade kunnat avstå från att upprepa ett tidigare framfört missvisande påstående om att regeringen *i år* har tagit fasta på det förslag från folkpartihåll som regeringen avvisade *i fjol* — alltså att socialdemokratien traskar i händerna på folkpartiets initiativ. I själva verket bestod ju folkpartiets fjolårsmotion av en knippa förslag, som hade utbrutits på måfå ur en utredning, som regeringen vid den aktuella tidpunkten hade under remissbehandling, och den knippan dög varken då eller nu till annat än som ungefärligt handlingsunderlag. Folkpartisterna ville göra en snygg gest redan förra våren, och det skall ingen förmena dem. Men mer än så var det inte.

Jag tycker också att man skall kunna erkänna från mellanpartiernas sida, att det finns andra och rent av sakliga skäl varför riksdagsmajoriteten nu vill stanna för det lägre beloppet för nästa budgetår än den senfärdighet hos majoriteten som har antytts. Det skäl jag närmast syftar på är starkt, nämligen att en planläggning rimligen bör föregå alla större medelsanvisningar. Det är ju inte fråga om att stoppa våra pengar i munnen på nödlidande folk. Det är fråga om att omsätta dem i hjälpåtgärder som kan avkasta maximal nytta i mottagarländerna och välkomnas, emedan de är välplanerade från första början. Detta är så mycket angelägnare som hjälpprojektet binder oss vid utgifter 5—10 år framöver och utgör in-teckningar i våra framtida både personella och ekonomiska resurser. Kostnaderna kommer att växa, och de som i dag är obekymrade om detta och tycker att de kan plundra ett tillfälligt budgetöverskott måste ett kommande år vara beredda att ganska kännbart betala u-landshjälpen via skatter.

En noggrann planläggning är därför av nöden, och den pågår. Här har nu reservanterna begärt ett antal utredningar som de menar skall bidra till plan-

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

läggningen, samtidigt som de vill lyfta upp olika anslagsposter som de förmodar kan fungera utan nämnvärda förbättringar. Jag tillåter mig att säga, att det utredningsarbete som pågår tackar de utredningskrav som reservanternas framställt. Vi har en administrationsutredning, vars förslag till ett nytt och effektiviserat organ för u-landshjälpen just befinner sig på remiss, och det är regeringens avsikt att lägga detta till grund för en proposition till höstrikdagen. Samma kommitté har lovat ett betänkande nummer två före sommaren om hur Sverige i övrigt skall inrätta sig för att plocka fram goda experter för u-landshjälpen och ta emot stipendiaterna från u-folken, så att de får valuta av studier och praktik i vårt land. En stor u-landsberedning arbetar som bekant under statsministerns ledning. Särskilda delegationer har tillsatts för specialproblem såsom den humanitära hjälpens avgränsnings- och samordningsfrågor och utbildningshjälpens praktiska utformning. Avsikten är, som statsutskottet påpekar, att låta en tredje delegation penetrera tänkbara åtgärder på den företags- och handelspolitiska sidan. Flera utredningar är inte av nöden för närvarande. De skulle bara försinka och splittra bedömningarna.

Program för en successiv ökning av u-landshjälpens volym kan nu sittande utredningar ge material för — så långt det nu låter sig göra att fastlägga dylika program. Vi skall inte överskatta möjligheterna att göra upp tidtabeller som håller. På det utrikespolitiska området är det även andra än vi som bestämmer. Vi representerar bara en sjuttiondelstämman i organ som världsbanken, internationella utvecklingsfonden och valutafonden, och vi är mindre än så i FN bland de hundra där. Uttaxeringar för olika ändamål, juridiskt eller moraliskt bindande, kan komma på tidpunkter som vi inte kan förutse. Det gäller den multilaterala hjälpen genom internationella kanaler, men det gäller också den svenska direkthjälpen, den bilaterala. Det finns alltid en mottagarpart som bestämmer takten från sina utgångs-

punkter. Vad vi kan och bör göra är en planläggning i detalj av biståndsprojekt, som vi kommer överens om, och därtill ett flexibelt program för den allmänna biståndspolitikerna med riktmärket i den enprocentiga andelen av nationalinkomsten som FN har rekommenderat och som vi har röstat för.

Vi får låta penninganslagen växa i takt med övriga resurser och med tillgången på människor som kan bygga och leda institutioner i behövande länder. Vi har själva knapphet på sådana människor. Jag skall illustrera vad jag menar. Sverige har nu cirka 7 000 läkare — en för varje 1 130 invånare. Men 14 procent av våra läkartjänster står för närvarande vakanta. I Pakistan, en målmedveten ung nation som jag hade glädjen att uppleva under ett besök i början av detta år, har man en läkare på 11 000 invånare. Där behöver man följaktligen låna läkare liksom i andra u-länder, och Sverige har förstås möjlighet att öka sina egna vakanser ett stycke för att låna ut ett antal doktorer till land, som bättre behöver deras sakkunskap. Men det är uppenbart att våra möjligheter är tänjbara endast till en viss gräns. Vår sjuksköterskebrist kan i sin tur uppskattas till 5 procent av behovet. Vi har underskott på lärare, särskilt på de naturvetenskapliga områdena; vi har ett underskott totalt på mellan 3 och 4 procent när det gäller ingenjörer på olika nivåer. Överallt uppvisar våra personella resurser besvärliga flaskhalsar för dem som vill skynnda på expertrekryteringen för u-ländernas räkning. Utomstående kan nog inte helt fatta hur mycket förberedelsesarbete och detaljjobb som krävs för att rekrytera lämpliga personer för ett visst biståndsprojekt, vilket ser helt startklart ut på papperet, för att bygga upp dessa institutioner och få dem att fungera.

Nu närmast skall vi bistå Pakistan med medicinsk personal för familjeplanering. Det blir bara en handfull till att börja med, och det rör vi med. Men om vi skulle verkligen vilja bygga ut den insatsen till en regulationsfaktor av betydelse för Pakistans befolkningsfråga,

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

finns det plats för en hart när obegränsad medverkan, där vi snart skulle stoppas av vår knapphet på läkare. I ett nötskal är situationen i Pakistan den, att befolkningen numerärt enligt senaste folkräkning ökat med hela 24 procent under 1950-talet, från 76 till 93 miljoner, medan samtidigt nationalinkomsten per capita sjunkit från 242 till 238 rupier årligen — det blir obetydligt högre tal om vi räknar om till svenska kronor. Detta ger oss en kuslig illustration till hur levnadsstandarden pressas tillbaka av hög nativitet, medan den utländska hjälpen förgäves koncentreras på att höja samma levnadsstandard med industriella insatser.

Anslaget till bilateral hjälp har regeringen föreslagit riksdagen att fördubbla till nästa budgetår. Jag vågar påstå att beloppet räcker även till att rekrytera juniore experter på, vilket inte är alldeles så lätt som det låter. Herr Lundström talade om en kö av ungdomar, intresserade för junioruppdrag. Jag betvivlar inte att en sådan kö kan finnas, men det krävs mycket mer än intresse. Det krävs goda språkkunskaper, fackkunskap på ett begärligt område, viss erfarenhet, en smula mognad, och först och främst krävs intresserade mottagarländer som med FN:s bistånd ordnar inlemmandet av den unge biträdande experten på platsen för hans arbete. Om juniorexperten skall ha svensk statsrådslön, som reservanterna tycks förutsetta när de äskar 1 1/2 miljon kronor för 20 à 25 juniorer, bör man också kunna ställa vissa krav på vederbörande! Annars blir de knappast i stånd att konkurrera med den amerikanska s. k. fredskår som närmast skall rekryteras bland yngre akademiker och alls inte bjuder så fina villkor.

Hittills har vårt lands insatser i det tekniska biståndet för u-folken till övervägande delen — till 4/5 — kanaliserats genom FN och dess specialorgan. Vi har tyckt att detta varit principiellt riktigt och praktiskt klokt. Mottagarländerna har uppskattat FN-hjälpen därför att den har lämnats anonymt, och man har sluppit bocka för den ena eller andra

välgörarstaten. FN:s egen goodwill har stärkts genom att FN förfogat över materiella hjälpresurser och inte bara över teoretiska maktmedel. Praktiskt har det för övrigt inneburit att hjälpen kunnat distribueras mera rättvist och med bättre överblick över behov och resurser än vad ett enskilt land besitter. Någon ändring i den inställningen tänker sig inte regeringen, och såvitt jag förstår inte oppositionen heller.

Men nu kommer anslagen till EPTA, specialfonden, UNICEF och andra FN-organ in i bilden. Reservanterna har försiktigtvis avstått från överbud beträffande den svenska direkthjälpen, vars flaskhalsar varit väl kända, men i stället yrkat på en nära fördubbling av anslagen till FN:s expertprogram, EPTA och FN:s särskilda fond. När regeringen har menat att det kan räcka med en uppräknings med 10 procent av anslaget till EPTA under 1961/62 är det emedan EPTA fått starkt ökade resurser under de båda senaste åren och stabiliserat sin ekonomi därhän att man för första gången kunnat lägga upp en tvåårsbudget. Verksamheten under åren 1961 och 1962 är alltså redan dimensionerad med hänsyn till de bidrag som ställdes i utsikt på senhösten 1960. Verksamheten uppvisar en kraftig ökning av experthjälpen: från 1 850 experter år 1959 till cirka 2 650 som skall vara i arbete under vardera året 1961 och 1962. En större ökning av det svenska bidraget för 1961/62 kommer alltså inte att påverka verksamhetsvolymen nästa år, även om medlen naturligtvis kan fonderas av EPTA för efterföljande år. »Det tekniska biståndet har aldrig haft så lovande utsikter förr», heter det i den rapport av den 17 maj från TAB, överstyrelsen för all FN-hjälp, som herr Lundström citerade litet annorlunda. »Huvudproblemet är nu», fortsätter rapporten, »att kunna rekrytera tillräckligt kvalificerade experter till det växande antalet poster.»

Detta gäller även specialfonden. Hälften av de anslagsmedel, som fonden disponerar över i år, är avsedda att täcka kostnaderna för experter, som det allt-

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

så gäller att handplocka även här. Till förmån för den omedelbara kraftiga ökning som reservanterna yrkar på åberopar de att det finns många välplanerade projekt som nu inte kan sättas i verket på grund av medelsbrist. Att det redan nästa år skulle finnas — för att citera reservationen — »färdigställda planerade projekt», vad man nu menar med detta, till en total kostnad av 150 miljoner dollar tillåter jag mig på mycket goda grunder att betvivla. Som jag nyss påpekat är formatet på EPTA:s verksamhet under 1962 redan bestämt genom en tvåårsplan. Enbart för specialfonden kan det omöjligt finnas startklara projekt för bortåt 60 miljoner dollar. För varje projekt skall det mottagande u-landet betala av egna medel mellan en fjärdedel och hälften — i regel hälften — av utgifterna. Detta är i och för sig en broms och ger en viss tröghet i starten. Just i dagarna sammanträder som nämnts Specialfondens styrelse. Den kommer att ge startsignalen för 1961 års nya projekt, 42 stycken, och ändå ha 5—6 miljoner dollar outnyttjade inom den tillgängliga anslagsramen i år *utöver* den fondering med en tredjedel av alla anslag, som enligt statuterna skall äga rum. Specialfonden har faktiskt inte några omedelbara kapitalbehov. Det innebär naturligtvis inte att den inte skulle kunna ladda upp för flera projekt framöver, om man inom fonden visste att det skulle bli mer pengar att röra sig med under kommande budgetår. Det blir som vanligt i oktober—november, som vi preliminärt meddelar fondens styrelse vad svenska regeringen tror att riksdagen kan komma att gå med på i anslag för 1962/63. Eftersom Sverige befinner sig i tätgruppen av bidragsgivarna — som nr 4 uppträffas bland 86 länder — tyckte vi inte förra hösten att vi skulle ställa i utsikt någon höjning för 1961/62 för just Specialfonden.

Det finns skäl — andra skäl också — att avvakta litet för att se hur den nya regimen Kennedy kommer att reagera i u-hjälpsfrågorna. Skall Amerika nu medverka till att det blir allvar av den sto-

ra kapitalfond i FN-regi som under namnet Sunfed beställts av otåliga u-länder sedan ett halvt dussin år tillbaka? Sverige har sagt att om stormakterna går med på inrättande av Sunfed skall vi också bidra till den fonden. Eller skall USA driva nya OECD och Västeuropa som basen för nya åtaganden för u-länderna? Ett litet land som Sverige bör inte splittra sina resurser alltför mycket. Vi behöver se för vilka ändamål och i vilken pott som de stora slantarna krävs i fortsättningen. Förmodligen klarnar sikten ganska snart. Riksdagen kan därför, menar jag, med bästa samvete vila på hanen något år, när det gäller Specialfonden.

Om det tekniska biståndet, utbildningshjälpen till u-folken, alltså har initialsvårigheter vid rekrytering av experter och instruktörer, så är det något lättare att omsätta penninggåvor i rent humanitär hjälp, t. ex. i mediciner för sjukdomsbekämpande. Men även mediciner måste hanteras av kompetent folk. Det är föga troligt att Rädde barnen kommer att kunna placera i omedelbara nyttigheter de 12 miljoner i insamlingsmedel för spetälskebekämpandet som organisationen förfogar över. Ytterligare fem miljoner kronor för nästa budgetår, som reservanterna hemställer om, skulle ha alla utsikter att bli fonderade medel.

Inom den humanitära hjälpens område finns även en stor del av missionens insatser, särskilt på sjukvårdens område. Missionsskolorna är i sin tur en utbildningshjälp som kan inräknas bland tekniska biståndsåtgärder till *den* del, som gäller undervisning och icke förkunnelse. En talesman för missionen yttrade i radions Tidsspegel i början av detta år — hur representativ han är vet jag inte — att ungefär 40 procent är undervisning och 60 procent förkunnelse i missionsskolorna i Afrika och ungefär tvärtom i Asien. Det är kanske inte så lätt att åtskilja dessa två ting. Både i det multilaterala och det bilaterala tekniska biståndet gäller den principen att biståndet skall vara politiskt och religiöst neutralt. Mottagarländerna vill

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

nämligen ha det så. I den svenska statens biståndspolitik förekommer dock intet principiellt hinder för statsbidrag till en skola eller annan kunskapsmedelelse i missionens regi, förutsatt att den står öppen för både kristna och icke kristna elever och att de senare inte utsätts för några påtryckningar i form av religionsövning vid sidan av skolarbetet. Självklart förekommer det inte heller någon diskriminering av sökande till expertuppdrag eller av experter som har sin förankring i något missionssällskap. Om en kyrklig samfällighet eller profan organisation, t. ex. missionen eller LO, skulle övertyga oss om att vederbörande som anordnare av en viss utbildningshjälp utan ideologiska biavsikter är bättre skickad än staten, som är den naturliga huvudmannen för projekt som finansieras med skattebetalarnas medel, skall den ha möjlighet att konkurrera om statsbidrag på lika villkor.

Jag talar nu om *nya* projekt och principerna för deras anordnande, eftersom debatten också rör sig om missionen som en kanal i största allmänhet för tekniskt bistånd. Vad vi diskuterar i dag är i första hand den *utvidgade* tekniska hjälpen, alltså framtida nya insatser.

Beträffande de skolor i Kongo som missionen nu driver och som man säger befinner sig i farozonen på grund av kända orosförhållanden begär reservanterna en fullmakt för regeringen att hålla 2,5 miljoner kronor i beredskap för dessa skolors behov. Ännu har vi inte fått några uppgifter som bekräftar att missionsskolorna i Kongo riskerar att behöva läggas ner. I Kongo har skolverksamheten alltid fått sina subsidier i efterskott, ibland årsvis i efterskott. Den belgiska statens budgetår slutade den 1 januari 1961. Från baptistmissionens verksamhetsfält i Léopoldvilledistriktet har jag inhämtat att bidragen har utbetalats normalt. De övriga missionssällskapen väntar dock ännu på bidrag för år 1961. Detta behöver inte betyda någonting alarmerande. Inga missionsskolor har stängts — de kongolesiska myndigheterna har intresse av att hålla dem i gång. FN som betalar Kongos civila ut-

gifter likaså. Förmodligen betalar vi redan via FN till skolväsendet i Kongo. Men om de kongolesiska myndigheternas stöd av missionens skolor skulle utbli, står den möjlighet öppen som statsutskottet har anvisat, nämligen att med insamlingsmedel från »Sverige hjälper»-aktionen ingripa i nödsituationer som kan dokumenteras. I så fall med motiveringen att man vill hindra *bortfallet* av en insats, som utgör en värdefull del av den nuvarande undervisningspotentialen i det underutvecklade Kongo.

Till sist bara några ord om den kapitalhjälp som u-länderna behöver vid sidan om kunskaps hjälpen genom olika program för tekniskt bistånd. Både i folkpartiets gruppmotion och i en av reservationerna uppehåller man sig ingående vid reformer i handelspolitiken, liberalare exportkreditgarantier och möjligheter att underlätta kapitalrörelser över gränserna. Det är ju frågor som gång efter annan har ventilerats i stora debatter i riksdagen och som i och för sig är av en storleksordning som kan motivera fylliga och långvariga debatter. Men ingetdera av dessa problem berör ju dagens anslagsyrkanden. Man begär särskilda utredningar kring den ekonomiska hjälpens problematik, och på detta svarar statsutskottets majoritet med att hänvisa till det faktum att nu pågående u-landsberedning kommer att penetrera även dessa frågor och — jag kan tillägga både delegationsvis och i plenum. Några särskilda utredningar om de här tingen är därför inte påfordrade. Det betyder inte att regeringen på något sätt skjuter åt sidan den finansiella hjälpen till u-länderna såsom mindre viktig, men Sveriges möjligheter att uträtta något på området är i hög grad knutna till vårt medlemskap i internationella organisationer och den politik som vårt land där kan driva. Själv är Sverige ett typiskt lågtulland även för varor från u-länder. Sverige torde också ha flera dubbelbeskattningsavtal än något annat land. Våra möjligheter att påverka den internationella handelspolitiken till u-ländernas fromma får vi inventera och försöka utnyttja. Vi är ju

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

alla klart medvetna om att det internationella ekonomiska biståndet måste få en ansiktslyftning, att kapitalhjälpens måste bana sig nya vägar ut till u-folk som nu törstar efter kapital. Genomsnittligt ökar per-capita-inkomsten i u-länderna med tröga 1—2 procent årligen och i industriländer som våra egna med 3—4 procent. Om vi skulle unna u-länderna samma stegring som vi uppvisar själva, skulle de behöva ett totalt kapitaltillflöde från utlandet av 14 miljarder dollar per år, d. v. s. en fördubbling av det belopp som nu slussas in i dessa länder. Ett friare och generösare kapitalflöde till u-länderna är en central fråga men samtidigt en dyrbar fråga. Den bör diskuteras utan att det sneglas på något tillfälligt budgetöverskott och sedan alla partier har fått rusa av sig sina skattesänkingsförslag. Den skulle nämligen — som statsutskottet skriver — komma att avsevärt fördröja takten i vår egen standardstegring.

Dessa kommentarer till statsutskottets utlåtande nr 128 ber jag att få avsluta med en hemställan om bifall till utskottets förslag, som i alla avseenden till anda och bokstav täcker de intentioner som också är regeringens.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:
Herr talman! Bara ett par ord!

Jag vill först korrigera statsrådets uppgift att jag skulle ha betvivlat regeringens goda vilja. Det har jag inte gjort. Jag har tvärtom uttryckligen sagt att jag inte alls betvivlar regeringens goda vilja, i varje fall inte viljan på längre sikt, men däremot beklagar att regeringen inte har ansett sig kunna i år prestera ett anslag av den storleksordning som reservanterna och motionärerna begär.

Vad jag har kritiserat är alltså regeringens takt i planläggningen. Där har jag gott sällskap med flera av dem som på den senaste tiden har skrivit om de här biståndsfrågorna. Bland annat har jag framför mig en av de mycket intressanta artiklar som professor Myrdal har skrivit där han beträffande kritiken an-

för: »Min egen kritik är egentligen bara att regeringen hittills inte lagt fram ett principprogram, fastän det är så trängande nödvändigt för att diskussionen i landet skall kunna lyftas ur sin nuvarande förvirring.» Detta program ingår som ett led i den planläggning som jag tycker att regeringen har försummat, och följderna av den eftersläpande planläggningen är alltså att förslag ställts av oss och andra om ökningarna utöver vad regeringen föreslagit.

I det sammanhanget har jag även påpekat att regeringens förslag till årets riksdag i vissa avseenden upptar spörsmål som i fjol fördes fram av folkpartiet. Detta bestrider nu statsrådet, men jag tror att det bestridandet mera tar sikte på detaljer än på det samlade anslagsprogrammet som regeringen har förordat. Jag läser nämligen i statsverkspropositionen att de anslag, som departementschefen förordar när det gäller bilaterala biståndsinsatser, grundar sig på de förslag centralkommitténs utredning i fjol framlade. Det var ju precis de förslagen som utgjorde grunden för folkpartiets motion förra året; vi har alltså utgått från samma utredning. Regeringen begär nu ett något större anslag än vi förordade i fjol, men grunden är densamma. Det var detta jag avsåg med yttrandet att regeringen ligger efter.

När det gäller de stora FN-fonderna vill jag liksom i mitt första anförande erinra om att särskilda fondens chef Paul Hoffman förklarat, att det finns väl planerade projekt som för sitt förverkligande skulle kräva en fördubbling av det nuvarande anslaget. Det nuvarande anslaget uppgår till 88 miljoner dollar, och en fördubbling skulle alltså bli åtskilligt mer än de 150 miljoner som man i första hand satt som mål.

Till slut vill jag säga att statsrådet naturligtvis har rätt i att man kan diskutera sättet att bota en sjuk, men jag tror att den sjuke det här gäller mycket väl tål den chockverkan som ytterligare 20 miljoner svenska kronor skulle innebära.

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Det är nog riktigt som herr Lundström säger, att ungefär samma program som i folkpartiets fjolårsprogram presenterades av centralkommittén i dess riksdagspetita några månader senare. Men vid budgetberedningarna i höstas kunde det konstateras — vilket f. ö. stod klart redan på våren — att det var mycket osäkert om de förordade projekten går att förverkliga såsom den första utbyggnadsetapp de avsåg att vara, liksom om de tilltänkta motfagarländerna över huvud taget ville ha dem utförda efter de svenska skisserna. Ty det var ingenting annat än skisser, som vi nu håller på att fylla ut till ordentliga ritningar och avtal. Det är anledningen till att skrivningarna i tredje huvudtiteln gjordes så elastiska att man skulle kunna ge pengar åt de projekt, som först blir färdiga, vare sig de av centralkommittén föreslagna eller andra, som tillkommit senare och på annat sätt.

För att återgå till Specialfonden och dess direktör, som åberopas för att styrka påståendet att här finns en rad projekt på lut som man saknar pengar till, så vill jag säga att herr Lundström förmodligen citerat halva meningar i olika rapporter. Vid Specialfondens styrelsemöte i december förra året uttryckte direktören visserligen bekymmer över att han sannolikt inte skulle disponera mer än 21 miljoner dollar men skulle behöva 38 miljoner för att sätta alla bra förberedda projekt i verket, men nu i maj vet vi att hans program för 1961 omfattar 34 miljoner dollar och att han har 5 å 6 miljoner i reserver; han skulle alltså kunna komma upp till det som var hans målsättning i december. Jag har framför mig ett telegram från vår representant i specialfondens styrelse — den sammanträder just i dessa dagar — där det mycket klart säges, att de finansiella skälen inte varit huvudanledningen till att en del av projekten måst hållas tillbaka utan det förhållandet att ett stort antal ansökningar inkommit för sent för att kunna beredas till innevarande session — därtill också en viss stramhet i ekonomin. Vi kan utgå ifrån att

en bra direktör för en fond inte underlåter att säga ifrån att han behöver mera pengar för att bädda för fondens framtida verksamhet. Men vad jag har här sagt är att Specialfonden inte har några *omedelbara* kapitalbehov.

Jag kommer så till herr Lundströms yttrande om vår senfärdighet i planläggningsarbetet. Naturligtvis kan det ligga någonting i den kritiken — jag vill inte alls säga att den är helt oberättigad. Kanske borde jag haft en mera visionär förståelse att förutse den opinion, som växte upp i och med Kongokrisen förra sommaren, och rätt regeringen att påbörja den upprustning av de personella resurserna som är förutsättningen för högre anslag. Men jag kan bara hänvisa till att Norge och Danmark har kommit en bit efter oss, att i Storbritannien just i dagarna har framlagts ett förslag till samordnad och rationaliserad administration av u-landshjälpen, att Västtyskland just nu är sysselsatt med detsamma och att Kennedyregimen som första uppgift inte gripit sig an med att höja anslagen till u-landshjälpen utan med att skapa reda och ordning i den amerikanska u-landshjälpens splittrade och oändamålsenliga organisation. Det är egentligen bara Holland som visat större förutseende och som ligger före andra länder både i administrations- och i anslagshänseende.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Efter den belåtenhet som talat från statsrådet Lindström när det gäller regeringens planeringsarbete var det en överraskning — jag skulle vilja säga en glädjande överraskning — att få höra detta lilla uttryck för självkritik. Särskilt långt sträckte den sig ju inte — det är dock notoriskt och kan svårligen bestridas att framsyntheten och viljan att ta ordentliga tag har brutit när det gäller organisations- och planeringsfrågor som har så oändligt stor betydelse i detta sammanhang. Man skall inte tro att det på längre sikt går att hänga upp biståndsarbetet på någon våg av hjälpvilja av mera tillfällig natur. In-

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

te heller skall man förlita sig på den raska metamorfos i folkopinionen, som statsrådet Lindström talade om, utan vad det här gäller är ett hårt och långt arbete för att så småningom stegra biståndsinsatserna. Då måste man ta fram pengar — det är kanske trots allt det mindre bekymret — och personal ur våra knappa resurser för att komma någonstans. Vi vet alla vilka problem det i stort sett gäller, och jag behöver inte erinra om dem. Vi skall inte dölja att det finns många och mycket svåra problem i dessa sammanhang. Det är nästan ett banalt konstaterande, att vi ännu vet ganska litet om hur man egentligen skall bära sig åt för att få en expansiv ekonomisk utveckling till stånd i länder, vilkas näringsliv i många fall har legat still under århundraden. Det är klart att problemen därför hopar sig.

Det har talats om materiella och personella resurser från vår sida, men vi har ju också det så att säga ideologiska problemet hur man skall bära sig åt för att omplantera västerländsk teknik och organisation i en helt annan kultursfär. Hur skapar man företagandet där det inte finns någon o. s. v.? Man bygger på en rad förutsättningar, som vi har men som inte finns i dessa länder och som man måste försöka skapa från grunden. Vidare har vi allt som sammanhänger med misstänksamheten mot gammal kolonialism i ny kapprock o. s. v., men jag skall inte, herr talman, fördjupa mig i dessa saker, då det skulle föra alltför långt. Det måste bli en samordning av multilaterala, bilaterala och inte minst kommersiella insatser om man skall få till stånd en varaktig förbättring av förhållandena inom utvecklingsländerna.

Jag skall medge att man från svenskt håll hittills någorlunda har fullgjort förpliktelserna i FN:s skilda organ när det gäller anslag m. m., men jag kan inte gå med på att årets budgetförslag innebär vad vi borde göra när det gäller FN:s fonder. Att vårt bilaterala hjälpprogram gott kan karakteriseras som underutvecklat tror jag är ganska lätt att visa, och detta sammanhänger med den bristande planeringen och underlåtenheten

att i tid sörja för att man har ordentliga organ till sitt förfogande.

Vi har från vårt håll velat skynda på utvecklingen i detta avseende, och även om det kan irritera en och annan vill jag erinra om att vi i en omfattande motion förra året och en i år försökt att driva på med konkreta förslag och för all del också med allmänna synpunkter på verksamhetens utformning och planläggning. Det är klart att man kan klaga över att vi begär orimligt många utredningar, men när det är så mycket som behöver utredas och så mycket som regeringen inte har brytt sig om att utreda, får man ändå lov att gå den vägen.

Jag tror att det är alldeles malplacerat att i dagens diskussion dra in något tal om chockmetoder och liknande saker. Det finns verkligen ingenting som förtjänar att karakteriseras så i de föreliggande förslagen. Att det sedan i pressen förekommer ett och annat vilt förslag, som ligger helt utanför de realistiska möjligheterna för dagen, behöver vi ju inte resonera om här. Den saken är vi väl alla klara över. Jag skall emellertid ta upp ett par andra spörsmål.

Jag skall något beröra frågan om våra ekonomiska resurser och det svenska näringslivets möjligheter att på detta område göra insatser. Från vårt håll behandlade vi den frågan rätt utförligt förra året, därför att vi anser att den spelar en stor roll, och vi pekade då på en del brister när det gäller kreditgarantisystemets utformning. Och vi tog upp frågan om behovet av friare kapitalrörelser samt behovet av att finna vägar för att reducera de politiska riskerna med utlandsinvesteringar, som sammanhänger med t. ex. konfiskationsmöjligheter och transfereringssvårigheter, frågor rörande valuta- och straffskatt, regleringar och lagstiftningsåtgärder m. m. Vi behöver kort sagt ett rättsskydd och något slags garanti för att komma till rätta med dessa politiska risker. Jag tror att det är väsentligt. Om vi ser på utlandsinvesteringarnas inriktning, är det en mycket liten del som går till u-länderna. Enligt vad vi har uppgivit i vår motion gick år 1959 av 350 miljoner ungefär

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

200 miljoner till Europa och något över 100 miljoner till Amerika. Förklaringen till att så liten del går till u-länderna är naturligtvis åtminstone delvis, att de politiska riskerna bedöms så stora att de verkar avskräckande. Kan man komma därhän att man på nationell bog eller på internationell väg — vilket säkerligen vore ändamålsenligare — kan reducera dessa risker, tror jag att intresset skulle öka, därför att sådana investeringar ur rent kommersiella synpunkter, om man kan undvika de politiska riskerna, ingalunda behöver vara någon dålig affär. Tvärtom bör det vara ganska lönande att göra investeringar i sådana länder.

Vi begärde förra året att regeringen skulle skyndsamt låta utreda den här saken, men ingenting har hänt. Den försiktiga skrivning som man hittar i förra årets utskottsutlåtande, där statsutskottet förklarade att det inte fanns någon anledning att begära en utredning därför att utskottet förutsatte att vederbörande, vilka det nu skulle vara, hade sin uppmärksamhet riktad på det här, ledde till ingenting, och vi står i dag i samma läge.

Så till vida har det skett en liten tillnyktring att utskottet har låtit sig meddelas att en särskild arbetsgrupp inom u-beredningen skall tillsättas för denna uppgift, men den är ännu inte tillsatt. Jag förstår inte varför regeringen långrotar med denna sak. Det är ju ändå en klar utredningsuppgift, som har legat mitt framför näsan på oss så pass länge att det inte finns någon anledning att dröja. Det är konkreta saker, som man bör kunna ta i tu med, och jag har litet svårt att instämma i förhoppningen från utskottsmajoriteten att det skall finnas personella resurser inom den nu tillsatta u-beredningen för att klara den utredningen, ty den blir med nödvändighet ganska komplicerad och säkerligen tidskrävande. Och i den mån det handlar om överenskommelser och agerande i internationella sammanhang, t. ex. OEEC eller OECD, så är det klart att u-beredningen inte är rätta utredningsorganet.

Kan man då våga hoppas att regering-

en tar i tu med den här saken? Jag vet att man stundom från socialdemokratiskt håll har visat en tendens att nedvärdera de kommersiella insatsernas betydelse, men jag har också till min glädje kunnat konstatera, att man på senare tid på det hållet har visat större förståelse för de kommersiella insatsernas betydelse i detta sammanhang. Det kan naturligtvis inte vara fråga om att dessa insatser ensamma skulle kunna åstadkomma allt, utan de måste ingå som ett led i annan verksamhet för u-länderna. Jag tror att det uttalande som återfinns i folkpartiets motion från 1960 angående möjligheten att öka de privata industriella och kommersiella investeringarna står sig. Det heter där att »sannolikt ligger just här de bästa möjligheterna att få till stånd en kapitalexport till utvecklingsländerna av tillräckliga dimensioner för att bilda underlag för ett industriellt genombrott inom dessa länder».

Jag skall be att få säga några ord om FN:s fonder. Vad man kan konstatera efter statsrådet Lindströms anförande är att det uppenbarligen föreligger ganska stor skillnad mellan regeringens syn på saken och t. ex. vad framstående företrädare för dessa fonder säger. Jag gissar vari den skillnaden ligger. Fru Lindström talar ständigt om att det föreligger inga omedelbara kapitalbehov utan att det finns överskott då och då och att det fanns en reservation som inte var förbrukad på det eller det budgetåret. Men skall man arbeta med långtidsplanering, så är ju detta inte överraskande på något sätt. Att man får fondera ganska kraftiga belopp och får reservationer både här och där i dessa fonder är ju något som ideligen inträffar. Fondering är ofta alldeles nödvändig för att man skall kunna upprätthålla en god långtidsplanering, och jag tror att det är närmast detta statsrådet Lindström förbiser.

Jag har noterat med tillfredsställelse den mycket uppskattande och vänliga skrivning som utskottsmajoriteten presterat om FN:s fonder. Man talar om att fonderna har fyllt sitt syfte och har

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

gjort ett bra arbete. Ändå kommer utskottsmajoriteten fram till att i år går det inte att bara ge dem mera pengar. Man tycks vilja antyda att pengarna inte kan användas på ett förnuftigt sätt. Jag tror inte att det förhåller sig så. Under 1960 ingavs till särskilda fonden i runt tal 250 ansökningar på sammanlagt 256 miljoner dollar, men för det året hade fonden inte tillräckligt så stort belopp till sitt förfogande. Det är klart att man fick sälla bort en del av ansökningarna, men det belopp som stod till förfogande var ändå inte tillräckligt. Jag anser att det finns mycket starka skäl att satsa på den särskilda fonden. Den har kommit att alltmer framstå som en samordnande kraft för FN:s fackorgan. Den ser ut att kunna mer och mer tjänstgöra som en centraliserande och samordnande instans i en i många avseenden — det får vi nog medge — alltför splittrad verksamhet. Om nu särskilda fonden har dessa speciella förutsättningar, så bör man ge den de allra bästa möjligheter att arbeta. Jag tror därför att det finns alla skäl för oss att följa motionsärarna och reservanterna i det här avseendet.

Låt mig också säga ett par ord om de biträdande experterna. Utskottsutlåtandet prisar tanken att begagna sig av metoden att anlita sådana och erkänner det stora behovet. Utskottet erinrar med full rätt om att »Sverige hjälper»-utredningen tillerkände just den hjälpformen en hög prioritet. Och så avslår utskottet motionsyrkandena i den riktningen med, som jag tycker, ett ganska krystat resonemang. Utskottet kommer sedan visserligen fram till att förutsätta, att det inom ramen för disponibla medel och det föreslagna beloppet till bilateral verksamhet skall bli möjligt att rekrytera experter. Jag tror uppriktigt sagt att det inte blir mycket av med de experterna om utskottet får som det vill. Utskottet hänvisar också till att det råder stor brist på kvalificerad personal. Skulle man ställa experter till förfogande i betydande omfattning — hur många man menar vet inte jag — kommer man också i svårigheter. Man hävdar också att

expertrekryteringen skulle kräva en utbyggnad av de organ som sysslar med detta.

Jag tror inte att detta resonemang håller. Inte heller tror jag att man kan lita på att något skall bli gjort under kommande budgetår, eller att man kan lita på vad det nya organ kan åstadkomma, som föreslagits från administrationsutredningen. Vi vet inte någonting om detta. Organet existerar inte ännu. Vi vet inte när det kommer att existera, utan vi vet bara att utskottets majoritet tror att det kommer att existera kring årsskiftet på grund av ett regeringsförslag som väntas under hösten. Jag är övertygad om att det går att klara den blygsamma ökning på detta område som vi här föreslår. Jag kanske kan få erinra om ett glädjande faktum, att det i statsverkspropositionen i år ändå föreslås ett väsentligt ökat administrationsbidrag till centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd. Nog klarar man administrationen då det gäller att skaffa fram dessa experter. Ja nog finns det personer som är villiga att gå in för de uppgifterna.

Jag vet inte vart fru Lindström vill komma med sitt varningstal om förkunnsen i missionens skolor och sådant. Med anledning av vad fru Lindström här sade vill jag dock på den punkten säga att vi här i landet väl inte bör vara mera rädda för detta än man är i mottagarländerna. Där är man tydligen inte så dödsförskräckt för den saken utan tvärtom mycket tacksam för den insats som här görs.

Det är riktigt, såsom fru Lindström sade, att det inte finns något som för dagen tyder på att missionens skolor och sjukhus skulle behöva slå igen. Därmed faller också en av motiveringarna för att utskottet har skrivit så skruvat om detta. Man säger att man inte vet hur det blir med verksamheten där. Läget för dagen är emellertid att man i viss utsträckning har ökat den sjukvårdande verksamheten, och skolorna arbetar ju precis som förut. Det är riktigt att de förutvarande belgiska statsbidragen kommer, men de kommer med stora förseningar. Enligt

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

en person som känner till förhållandena kommer det »en slant då och då». Det är rätt bekymmersamt i Léopoldville-provinsen, och t. ex. i Kivuprovinserna, där pingströrelsen är verksam, har man såsom statsrådet antydde inte fått några pengar under innevarande år. Den ekonomiska situationen är prekär, så prekär att det bland annat råder stor brist på skolmateriel. Skolskrivningarna har på sistone fått ske på omslagspapper, har det berättats mig, och det är inte en tillfredsställande standard, även om vi inte håller på svensk standard där. Jag tycker att det vore hederliga tag att ställa dessa 2,5 miljoner kronor till förfogande, som har begärts för att kunna klara en sådan här sak. Det är väl troligt att inte hela det beloppet skall behövas, men situationen är ganska allvarlig.

Jag har sagt åtskilligt förut om planläggningen, och utskottets skrivning utgör ju i och för sig i hela sin omfattning ett exempel på hur det ligger till med den saken. Jag kan heller inte medge att de vägar som hittills har beträffat har varit tillräckliga för att komma till rätta med förhållandena.

Sedan delar jag helt den uppfattningen, att när kostnaderna för denna verksamhet stiger, måste vi också ställa höga krav på att planeringen, samordningen och kostnadskontrollen blir så goda, att vi kan vara övertygade om att pengarna används på ett riktigt sätt. Vi får inte tolerera att medlen används på ett dåligt sätt. Då kan de göra mera skada än nytta. Så till vida delar jag statsrådets uppfattning, men däremot kan jag inte dela hennes uppfattning, när hon plötsligt talar om att vi är ute för att plundra ett tillfälligt budgetöverskott. Vi plundrar ingenting. Vi gör omdispositioner inom budgetens ram, och några äventyr av plundringskaraktär är det här verkligen inte fråga om. Det kanske vore anledning för statsrådet att välja sina ord litet bättre.

Det talas många förpliktande ord från utskottsmajoriteten om det framtida svenska biståndet. Jag tycker att denna vilja redan i år skulle kunna ta sig mera

konkreta uttryck. Inte minst mot bakgrunden av vad vi fick höra i januari månad — ännu större och ännu mera förpliktande ord från LO — känner man sig litet desorienterad om inställningen på vissa håll. De tal som hölls första maj har ju omnämnts här tidigare.

Jag tror att i allt väsentligt var dessa uttalanden, så allmänna de nu var, ärligt menade. Mot denna bakgrund gör det dock ett besynnerligt intryck att i föreliggande utskottsutlåtande se en samverkan mellan två partier — socialdemokraterna och högern — av så pass restriktiv för att inte säga negativ karaktär. Motsvarar den verkliga opinionsläget inom t. ex. den socialdemokratiska gruppen här? Jag tror säkert att den inte motsvarar opinionsläget inom folket.

Jag skall erkänna att jag talar med en viss iver om denna sak. Jag gör det därför att jag är övertygad om att tiden inte arbetar för oss i dessa sammanhang utan mot oss. Vi befinner oss i de demokratiska välställda länderna i kapplöpning med tiden. Det gäller att skynda på medan vi har tillfälle att göra någonting, ty tiden är verkligen kort. Det gäller att handla snabbt, energiskt och med alla de medel vi har i en situation, där förändringens vind — för att låna ett uttryck av Macmillan — ju inom många områden har stigit till full storm.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till samtliga vid utskottsutlåtandet fogade reservationer med undantag av herr Heckschers blanka reservation.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Här finns vissa meningskiljaktigheter om hjälpen till u-länderna — det gäller både omfattningen och utformningen av hjälpen — men det är anledning att i mitt anförande liksom i andra anföranden med största tillfredsställelse konstatera att det är ett allmänt intresse att man kan hjälpa på olika sätt. Det är glädjande att svenskarna inte bara tänker på sin egen höga levnadsstandard, utan också i större utsträckning än tidigare tänker på nödlidande med-

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

människor och är villiga att avstå något av sin levnadsstandard. Jag skall återkomma litet längre fram till vad det betyder att hjälpa andra länder.

Intresset för att ge hjälp har accelererat under senare tid. Det har funnits tidigare men har nu blivit allt större. Under den tid som gått sedan regeringen lade fram sitt förslag har intresset stegrats så mycket, att man vinner ännu mera gehör för ökad hjälp. Därför kan jag inte värja mig för att det ligger något av prestige i att man tvunget skall hålla fast vid samma anslag som man lade fram förslag om i början av året. Skulle det inte ha varit anledning, när intresset att hjälpa är så starkt, att låta generositeten ta sig det uttrycket, att man redan nu justerar det anslag som föreslogs i början av året? I stället har man anfört en rad skäl för att det inte är genomförbart att ge större hjälp än som föreslagits i statsverkspropositionen.

Jag förvånar mig inte alls över att regeringen i detta fall fått stöd av högern, ty det är självfallet att högern följer sin vanliga linje att spara vid alla tillfällen, oavsett om det gäller hjälp till u-länderna eller något annat, men koalitionen har kommit till av olika skäl. Socialdemokraterna har inte sett saken på samma sätt som högern. Jag skulle vilja citera litet av vad LO-organet Stockholms-Tidningen, som behandlat frågan på sitt sätt, har skrivit: »Utskottsmajoriteten säger nej med motiveringen att en anslagshöjning till EPTA och specialfonden måste föregås av en noggrann prövning och ingående diskussioner med FN:s berörda organ.» Men tidningen fortsätter: »Det är en genomskinlig ursäkt. Vårt bidrag till specialfonden, som det främst gäller, är för tredje budgetåret oförändrat, och har vi velat höja det har god tid funnits för samråd med FN. Behovet kan inte bortresoneras. FN rekommenderade för ett halvår sedan en ökning av medlemsbidragen till 150 milj. dollar, nära en fördubbling av de utgående. Enligt reservanterna har också chefen för specialfonden förklarat att det redan nu finns så många välplanerade projekt att medlemsländernas bidrag borde för-

dubblas för att möta behovet. — Efter utskottets ställningstagande är emellertid vägen utstakad i riksdagen. Socialdemokraterna och högern kommer i skön förening att hålla tillbaka hjälpen till utvecklingsländerna.»

Utskottsutlåtandet är på sitt sätt märkligt, ty i mycket som är skrivet där finner man en motivering som egentligen borde utmyнна i ett bifall till motionärernas förslag, men utskottsmajoriteten kommer fram till en kläm, som är mycket vag och där utskottet inte kan biträda motionärernas förslag.

Man frågar sig, om Sverige har resurser att hjälpa. Svaret blir ja. Frågan om det finns vilja att hjälpa kan också besvaras med ja. På frågan om det finns behov av hjälp blir svaret likaledes ja. Då kommer frågan: Kan hjälpen genomföras praktiskt?

När det gäller den multilaterala hjälpen vill ingen bestrida, att vårt lilla lands möjligheter att hjälpa kan utnyttjas helt och fullt. Man har knappast hört i FN, att det nu är så besvärligt att man inte kan få tillräckligt med experter, att man inte har några projekt etc., utan det sägs snarare tvärt om. Man väddar till oss att ge mera.

Beträffande den bilaterala hjälpen vill jag anföra, att vi i Sverige måste avstå inte bara av ett överflöd, utan vi måste verkligen avstå någonting kännbart. Det är inte bara detta budgetöverskott som vi har nu, som vi måste avstå ifrån. Jag vill helt och hållet instämma i att det kan bli nödvändigt att avstå mera pengar ett annat år. Men jag vill gå vidare och säga att det gäller samma sak beträffande experter och annan personal. Om vi bara skall vänta på att vi skall få överskott på experter, som vi kan skicka ut, kommer det aldrig att bli någon sådan hjälp. Skall vi driva produktionen i vårt land så som vi önskar, skall vi nämligen driva den med full sysselsättning och med utnyttjande av alla de tekniker och andra som finns tillgängliga. Då blir det ingen personal över att skicka ut till andra länder. Vi måste alltså ta personer som är fullt sysselsatta i den svenska produktionen och som en hjälpåtgärd

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

avstå dem till dessa länder. Det är också ett avstående, som jag vill starkt betona.

I reservationen har man i olika sammanhang sagt ifrån att det finns resurser, att man skall kunna sända folk. Det finns ett livligt intresse för sådana uppdrag, inte bara hos de yngre och otränade, utan också hos de mera kvalificerade. Vi får avstå från dem på bekostnad av våra egna uppgifter. Speciellt för jordbrukets del finns det stora resurser att skicka ut folk, ty det svenska jordbruket sysselsätter inte så mycket människor som förr. På jordbrukets område skulle man alltså sannolikt kunna vidta större åtgärder.

Vad jag särskilt vill betona är målsättningen för detta arbete. I centerpartimotionen — som var den första som väcktes i denna fråga — har vi starkt tagit fasta på att Sverige skall komma upp till den en-procentiga bidragsgivning, som framgår av en resolution i Förenta Nationerna, för vilken också Sverige röstade. Nu har utskottet genom sin skrivning i viss mån anslutit sig till detta mål, men jag tycker inte att man preciserat tillräckligt. I reservationen fastslås denna sak mera bestämt i ungefär samma ordalag som i centerpartimotionen. Jag önskar att denna reservation måtte bifallas.

I övrigt har jag redan förklarat att jag inte tror att det endast gäller frågan om takt, utan det finns i utskottets utlåtande en differens mellan majoriteten och reservationen beträffande uppnåendet av denna en procent till hjälpåtgärderna.

Ja, herr talman, jag har ingen anledning att fortsätta ytterligare med denna argumentering, men jag vill ännu en gång beteckna det som mycket glädjande att vi allesammans har en så positiv inställning. Jag beklagar att det inte kan göras mera för dagen, och jag hade önskat att man närmare hade preciserat, att vi syftar till att komma upp till denna en procent i bidrag och att detta kommer att ske, även om vi inte har överflöd på resurser utan måste avstå från något av vad vi har i vårt eget land.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Efter statsrådet Lindströms anförande finns det kanske inte så mycket att tillägga från min sida. Jag skall försöka göra mitt inlägg kort och hoppas på det sättet kunna medverka till att befria kammaren från ett sent nattplenum. Jag vill endast säga några ord om de kontroversiella delarna av utskottets utlåtande.

Innan jag går in på dem, tycker jag att det bör sägas ifrån att något mera ohöjlt politiskt demagogiskt anförande än det som herr Lundström höll knappast kan tänkas. Vill man ha ett bevis för hur man på det hållet vill göra politisk sak av en fråga av denna karaktär, så tror jag man kan läsa ut det ur det protokoll, som föreligger av hans anförande.

Jag fäste mig bl. a. vid att han citerade en artikel av professor Myrdal. Jag vet inte varför han valde ut just de raderna, som kanske har mindre med dagens speciella problem att göra. Varför läste han inte upp för kammaren även vad professor Myrdal sade i samma artikel om de problem, som egentligen diskuteras här just nu? Jag skall, herr talman, tillåta mig att läsa upp dessa rader till protokollet. Herr Myrdal säger att det allra minst finns någon plats för lättsinne och illa övervägd medelsanvändning, när det gäller hjälpen till den stora majoriteten av utfattiga nationer, som för övrigt på grund av befolkningsutvecklingen oavbrutet blir en allt större del av mänskligheten. Professor Myrdal tillade: »Vi behöver vända på varje öre, noga väga varje förslag och fråga oss om det är den allra bästa användningen, och göra vårt yttersta att noga följa och kontrollera hur våra pengar används. Jag är tillfredsställd att finna att regeringen stått emot frestelsen att av billiga opportunitetsskäl hastigt och lustigt ge sig in på alla möjliga illa övervägda nationella projekt.»

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

Professor Myrdal sade även så här: »Den goda viljan får inte ursäktas lösliga, illa övervägda förslag och sentimentalt beskäftighet.»

Jag tror att vad han där säger om beskäftighet och lösliga projekt, eftersom han har citerats av herr Lundström, bör uppmärksammas både av herr Lundström och av andra talare i denna debatt.

Jag vill också säga att det inte är sant som herr Lundström påstår, att utskottsmajoriteten från början varit inställd på att det som regeringen bjudit skall vi ta och ingenting annat. Det gjordes faktiskt trevare i utskottet från utskottsmajoritetens sida, om det inte fanns möjlighet att skapa en gemensam linje i denna fråga. Dessa trevare avvisades med kallsinnighet av representanterna för herr Lundströms eget parti. Beträffande maximeringen av statens bidrag till insamlingen »Sverige hjälper» vill jag påpeka att det inte var som herr Lundström säger, att det först var i remissdebatten, som man från regeringsbanken gav besked om att man skulle släppa efter på maximeringen. Det står i propositionen, att man i princip var med på ett statligt bidrag krona för krona i förhållande till insamlingens resultat. Vad utskottet gjort är alltså bara att man har höjt siffran till en högre nivå i budgeten med hänsyn till insamlingens resultat hittills. På den punkten — det kanske också får avslöjas — fanns det ursprungligen en reservation, där man ville rikta sig emot utskottsmajoritetens förslag. Den föll emellertid bort, sedan man upptäckt att majoriteten hade satt in siffran 8 i stället för siffran 6, medan minoriteten bjöd en budgetpost på 6 miljoner kronor.

Beträffande de punkter som är kontroversiella tycker jag nog för min del, att den första reservationen är tämligen onödig. Utskottsmajoriteten har i sitt utlåtande konstaterat, att det måste finnas ett konkret program och att hjälpen bör bli ett betydelsefullt inslag i hela vår allmänna svenska politik för de närmaste åren, och utskottsmajoriteten

vill skriva till Kungl. Maj:t för att tala om, att det är utskottets mening att ett konkret program skall utarbetas. Reservationen säger att man hos Kungl. Maj:t skall begära en plan för verksamheten. Jag vet inte om ordet »plan» bättre uttrycker vad vi menar än uttrycket »ett konkret program», men jag håller före att i det fallet låter i mina öron i varje fall utskottsmajoritetens uttryck bestämdare än detta med en plan, som man begär.

Beträffande det multilaterala bidraget till EPTA och specialfonden har inget betvivlat att FN har möjligheter att förbruka betydligt större summor än de som nu står till förfogande och som vi kan bidra med. Det är en missuppfattning att tro att vi inom utskottet av det skälet, att det inte skulle kunna användas ytterligare pengar av FN, vägrat att i detta skede gå längre. Det har varit andra skäl som varit avgörande. Jag kan nämna ett par, tre av dem.

Först och främst ligger vårt land, som statsrådet redan sagt, mycket högt i fråga om bidragsgivningen till det ändamål det här gäller. Vi ligger som nummer 4 bland de bidragsgivande 86 nationerna. Före oss ligger Amerika, England och Holland, av vilka de två första länderna inte gärna bör jämföras med Sverige, och Holland har ju sina speciella intressen att beakta på grund av sitt tidigare koloninnehav. Vi ligger alltså långt före de flesta andra länder, och nog tycker vi inom utskottsmajoriteten att man i varje fall först bör avvakta och se, om inte de övriga länderna kan komma upp på samma nivå i fråga om bidragsgivningen som vi befinner oss på genom den för två år sedan väsentligt höjda bidragssumman till dessa ändamål.

Det andra skälet är att i varje fall EPTA kan tänkas begära även experter i samma mån som bidraget höjes, och vi har knapast råd att leverera dylik experthjälp. Jag skulle tro att det även är ett svenskt intresse att de medel, som på denna väg ströms ut över de fattiga länderna, blir kontrollerade från svensk

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

sida genom medverkan av svenska experter i FN:s verksamhet. Dessutom förutsätter utskottet att frågan om en väsentligare höjning av bidragen till den multilaterala verksamheten skall föregås av en ordentlig prövning. Utskottet hoppas att detta skall kunna ske så snart som möjligt så att vi redan till nästa år har ett förslag därom. Såvitt jag förstår, har reservanterna mera godtyckligt avvägt sitt bidrag. Får jag avslöja att det inom utskottet till en början rörde sig om en höjning med 13 miljoner kronor, men sedan prutades av någon anledning detta belopp ned till 11,4 miljoner kronor. Jag vet inte, varför dessa 1,6 miljon kronor togs bort, men jag antar att man vid kompromissen mellan folkpartiet och centerpartiet kommit över det högsta bud man tänkt sig i motionerna, och att man ville korrigera det. Jag vet inte om det var denna anledning, men andra kan ju upplysa om detta.

En annan punkt, som är kontroversiell gäller frågan om missionen. Det är här fråga om en mycket oklar avvägning mellan vad som är tekniskt bistånd och humanitärt bistånd och vad som avser kristendomens utbredande i Afrika och allt annat som kostar pengar på missionens fält. Det finns ingen riktig uppdelning av dessa ändamål, och eftersom här avses bidragsgivning till den tekniska biståndsverksamheten i dessa länder, tycker jag nog att det är litet för tidigt att anvisa medel i varje fall i den omfattning som föreslås i reservationen. Att man har tagit siffran 2,5 miljoner kronor, hänger väl samman med att det uppges att Belgien, som understött den svenska missionsverksamheten i f. d. Belgiska Kongo, hittills lämnat 2,5 miljoner kronor — alltså till skolor, hälsovård eller vad det är. Vi vet inte hur mycket av detta understöd som lokalt kan komma att utgå nästa år, men ännu är det inte helt indraget. Vi vet inte någonting om omfattningen av den verksamhet, som på det sättet skall understödjas. Reservanterna vet inte heller hur många skolor och sjukvårdsanläggningar som missionen kommer att bedriva i

f. d. Belgiska Kongo under det budgetår vi nu diskuterar. Vi vet strängt taget ingenting alls om det ändamål, till vilket reservanterna här yrkar bidrag. I varje fall i klämman yrkas det, att det skall anvisas 2,5 miljoner kronor till missionens verksamhet i f. d. Belgiska Kongo. Vi vet så litet om detta, att jag nog måste betrakta det som att lättsinnigt handskas med statens och skattebetalarnas pengar, om man på det sättet skulle ställa ett så pass stort belopp till förfogande utan närmare kännedom om behovet och möjligheterna att använda dem och om ändamålet vartill de skall användas.

Däremot är utskottet ense med reservanterna om att missionsverksamheten — i den mån den tar sig uttryck i vad som kan kallas tekniskt bistånd, skolor, undervisning i elementa, sjukhus och sådant — skall understödjas. Hur stor verksamheten är under nästa budgetår vet man heller ingenting om, men utskottet tror och vet att det av de ökade anslag för den bilaterala verksamheten, som nu kommer i fråga och framför allt med hänsyn till de stora belopp som insamlingen »Sverige hjälper» synes komma att ge, finns pengar att användas i all den utsträckning som kan komma i fråga efter den prövning, som väl måste ske också på detta område. Av det skälet har utskottet menat att det inte här skall tas upp något bestämt belopp, utan det skall ingå i den allmänt prövade biståndsverksamheten.

Vad juniorexperterna beträffar har utskottet påpekat att de tillhör ett av de prioriterade ändamålen och därför bör ha alla möjligheter att — i den mån verksamheten kan utvecklas — komma i fråga vid fördelningen av de tillgängliga ekonomiska resurserna. Juniorexperterna bör så att säga stå först i kön. Det är därför ingen risk för att man inte kommer att få vad som behöves för ändamålet efter den prövning som även på denna punkt måste ifrågakomma.

Vad sedan beträffar alla olika krav på utredningar som föreligger så har utskottet knippat ihop alltsammans i en

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

punkt och uttalat att önskemålen härom bör tillgodoses inom ramen för det utredningsarbete som redan börjat bedrivas. Regeringen håller ju på att sätta upp en välorganiserad utredningskvarn för ändamålet, och vi tycker att det är bättre att de framförda utredningsfrågorna tas om hand av dem som sysslar med dessa ting än av särskilda utredningar.

Reservanterna föreslår att en parlamentarisk utredning tillsättes för att ta hand om fyra speciella frågor, nämligen bättre anpassning av kreditgarantisystemet, möjligheterna att underlätta svenska investeringar i de underutvecklade länderna, undanröjande av handelspolitiska hinder samt möjligheterna att upprätta beredskapslager för katastrofhjälp. Utskottet har en ganska stor erfarenhet av arbetstakten inom parlamentariska utredningar och vill därför bestämt avråda från att den vägen penetrera dessa frågor. Utskottet rekommenderar i stället att frågorna behandlas av de speciellt tillskapade utredningsorganen. Utskottet antar att man på det sättet snabbare når fram till det resultat reservanterna vill uppnå.

Slutligen, herr talman, bara några reflexioner av allmän art. Jag tycker nog att det är orimligt att — som någon talare här gjort gällande — det skulle föreligga brist på vilja att bistå utvecklingsländerna på en del håll och överflödande vilja att bistå på andra håll. Jag tror nog att vi alla känner den opinion som finns hos folket. Jag är medveten om att den existerar och betraktar det som en glädjande företeelse att den finns. Men jag är inte övertygad om att den kommer att hålla den dag när vi kommit ett stycke uppåt på den stegen av ökade utgifter som i varje fall utskottet räknar med. Då kanske vinden vänder sig. Både herr Lundström och herr Per-Olof Hanson har öppett talat om att de följer folkvinden. Jag undrar om de kommer att följa folkvinden även den dag, när vi får anstränga oss att övertyga opinionen om att vi måste hjälpa mer och mer på detta område. Den dagen kan komma ganska snart.

Vad utskottet framför allt vill understryka är att vi behöver ett konkret program och en förbättrad organisation för denna verksamhet. För Sveriges del behöver vi större personella resurser. Det tar tid att utbilda lämpliga personer. Framför allt behöver vi bygga upp de organ som skall svara för verksamheten. Om det kan ske redan till nästa budgetår, så att vi då kan behandla frågan om en väsentlig utvidgning av anslagen för dessa olika ändamål, tror jag för min del att vi har tagit ett betydligt större steg än om man nu splittrar sönder det hela genom att — tydligen avsiktligt — gå fram i full oenighet.

Jag yrkar bifall, herr talman, till utskottets hemställan.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom väsentliga delar av vad herr Gillström berörde i sitt anförande har behandlats i mitt första anförande i denna fråga, skall jag inte gå in på något längre bemötande.

Låt mig bara säga att jag helt delar den uppfattning som professor Myrdal gett uttryck för även i det citat som herr Gillström läste upp. Jag kan emellertid inte läsa upp allt vad herr Myrdal skrivit, utan jag tog bara med ett citat som rörde den fråga, i vilken jag polemiserade med statsrådet Lindström. Jag tycker liksom herr Myrdal och herr Gillström att man inte skall ge efter för något lättsinne utan så långt möjligt undersöka behoven av anslag och användningen av anslagen. Jag uttalade det redan i mitt första anförande, och jag har också beklagat att man inte i större utsträckning redovisat för riksdagen användningen av anslagen till multilaterala ändamål än hittills skett. Vi är väl ense om att det är önskvärt att, när man har att ta ställning till nya anslag — det gäller även de anslag som föreslås av regeringen — man kan se tillbaka på hur tidigare anslag använts och för vilka ändamål de utgått.

Låt mig också säga att när det gäller statsbidrag till insamlingen »Sverige hjälper» står det faktiskt ordagrant i

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

propositionen: »Av tidigare erfarenheter att döma torde det vara tillräckligt, om staten för det närmaste budgetåret reserverar ett mot insamlingsresultatet svarande belopp av högst 3 miljoner kronor.» Det var bara detta jag påpekade. Jag kan i propositionen inte finna något meddelande om att regeringen skulle återkomma med tilläggsanslag, därest det skulle visa sig att de 3 miljonerna inte räckte till. Man förutsatte att de skulle räcka till.

Så några ord om missionen. Såväl av motionen som av det resonemang som förekommit i utskottet har jag fått den uppfattningen, att det var fullständigt klart även för utskottets ärade talesman att anslaget till missionen i f. d. Belgiska Kongo avsåg åtgärder för undervisning samt sjuk- och hälsovårdande verksamhet. Det var ju detta som låg under framstöten från vår sida.

Till sist vill jag beklaga om mitt första anförande uppfattades som politiskt demagogiskt. Jag kan inte förstå varför, eftersom jag var angelägen understryka att jag tror att den goda viljan finns på alla håll, inte minst på det håll regeringspartiet representerar, ehuru vissa skiljaktiga åsikter föreligger när det gäller snabbheten och takten i utformningen. Men jag talade om vad folkpartiet föreslagit, vad vi har sagt och hur vi har verkat. Om det är politisk demagogi att tala om vad ett oppositionsparti anser, men sakdebatt att tala för regeringens ståndpunkt, då måste jag beteckna detta som ett mindre önskvärt utslag av ett alltför långt maktinnehav, där man lärt sig att vad pappa säger är rätt, och vad andra säger är fel.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gillström angav varför det var olämpligt att gå något längre än regeringen när det gäller anslaget till FN:s fonder. Jag måste säga att de skäl han därvid framförde nog var ganska knäsvaga. Tydligt förutsätter man från utskottets sida att nästa år skall det vara dags att öka anslagen till

fonderna, bara inte i år. Varför inte i år?

Låt mig erinra om bakgrunden till detta inom FN. Andra kommittén beslöt i december 1960 att man skulle rekommendera en höjning av fonderna till 150 miljoner dollar. I det sammanhanget framkom förslag om att man skulle ta höjningen ett år senare, så att man skulle höja till 100 miljoner första året och söka nå hela summan 150 miljoner först 1962. Detta förslag voterades uttryckligen ned, vilket gör att andra kommittén, som behandlat saken mycket noga, sade ifrån att det var under 1961 som man skulle försöka nå denna högre nivå. Nu har vi ett återfall i denna onödigt restriktiva linje genom det ståndpunktstagande utskottet har gjort. Jag kan inte se att det är välmotiverat.

Det andra skälet var att vi skulle ha ont om experter. Jag frågar: Har vi flera experter nästa år än i år? Jag kan inte se det. Detta är den obotfärdiges förhinder.

Man talar om en ordentlig prövning, och visst skall vi pröva ordentligt. Men vilken ny karaktär av prövning utöver den vi har nu skall man uppfinna till nästa år för att kunna acceptera en höjning?

På tal om vad herr Gillström sade om de här ifrågasatta 2,5 miljonerna vill jag säga, att det ändå är av ganska litet intresse i detta fall med distinktionen mellan tekniskt bistånd och humanitär hjälp. Jag medger att den skillnaden i andra sammanhang kan ha betydelse, men i detta sammanhang vet vi alla vad det handlar om och att det är ett begränsat område det gäller. Det gäller att ställa till förfogande ett belopp som skulle ersätta belgiska statens bidrag till missionens skolor och sjukhus i f. d. Belgiska Kongo, ingenting annat. Vi vet mycket väl, herr Gillström, vad det är fråga om för ändamål, så man kan inte tala om att vi inte vet vad det handlar om.

Man kan verkligen fråga: Kan vi hitta något billigare och mer effektivt sätt att administrera tekniskt bistånd — eller kalla det gärna humanitärt bistånd om man vill det — än genom att ge bi-

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

stånd till en redan väl utbyggd och effektiv verksamhet, som bedrivs av missionen på sjukvårdsområdet och på skolområdet? Jag tror inte det. Jag tror det blir mycket dyrare administrativt sett, om vi skulle ge motsvarande bidrag på andra vägar.

Herr GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Till det allra sista herr Hanson sade skulle jag vilja säga, att på den punkten har utskottet ingen annan uppfattning. I den mån missionen bedriver verksamhet som uppfyller kriterierna på tekniskt bistånd, skall stöd kunna utgå av de medel som finns. I den mån missionen kan utvidga verksamheten, skall missionen ha samma chans som varje annat projekt att få vara med och dela de pengar som står till förfogande. Detta är också utskottets mening.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Gillström sade ber jag att få påpeka att det finns en intressant krumele i utskottets utlåtande. Man talar där om att uppfylla »kriterierna på tekniskt bistånd»! Nu lär det emellertid vara så — enligt den ryktesflora som går kring distinktionsfabricerandet i u-beredningen — att sjukvård ska räknas till det humanitära biståndet och skolor till det tekniska. Innebär detta då, herr Gillström, att man med denna förtäckta skrivning utesluter missionens sjukhus från hjälp.

Herr GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Jag har ingen rätt att tolka de bestämmelser som kan bli utfärdade i detta avseende, men jag antar att u-beredningen, som kommer att få fram sådana uppgifter och där missionen själv sitter med, kommer att klara dessa spörsmål på ett för missionen tillfredsställande sätt.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Givetvis känner jag som motionär tacksamhet över att utskottet föreslagit en höjning av bidraget till UNICEF med 280 000 kronor. Därigenom kommer vårt bidrag att motsvara rimliga krav. Det arbete som UNICEF utför är av den art, att jag tror vi alla tveklöst kan uttala vår beundran, särskilt som verksamheten till stor del utföres av frivilliga krafter.

Många av dessa frivilliga är unga människor eller barn. Det var också barn som genom helhjärtat stöd åt »Sverige hjälper»-insamlingen gjorde att en skola i Göteborg kunde redovisa ett strålande resultat och landets bästa i sitt slag. Förra gången insamlingen arbetade kunde Göteborg också ståta med ett synnerligen gott resultat, vilket sammanhänger med att vi i Västsverige har landets starkaste FN-rörelse. Den bygger på enskilda och på organisationer omfattande såväl skolbarn som ideella föreningar och ett stort antal fackföreningar.

För alla dessa har det framstått som något självklart att vårt land skall medverka i FN-arbetet. Intresset har samlats inte så mycket kring de politiska striderna i generalförsamlingen som kring arbetet på fältet. Man har inte sällan dragit jämförelser mellan de små bidragen till det positiva fredsarbetet och de enorma anslagen till det negativa upprustningsarbetet. De flesta har inte tvekat att ta på sig utgifterna för vårt försvar, men man har samtidigt genom att stödja FN-arbetet önskat ge uttryck för en förhoppning om en värld, där relationen mellan dessa båda utgifter skall bli annorlunda.

Av detta skäl kommer många att bli mycket besvikna och med stor undran ta del av statsutskottets utlåtande nr 128. Många av dem, som hört statsrådet tala med entusiasm om FN:s möjligheter — inte med den kränka blekhet som i dag prydde hennes kinder utan med röda rosor tack vare en stor entusiasm — kommer att känna besvikelsen ännu bittrare. Nymornad är inte viljan att hjälpa. Det var ganska länge sedan

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

statsrådet i Göteborg genom sina ordalag medverkade till att skapa känslan av hjälpen som nödvändig och kravet på att större belopp borde ställas till hjälpens förfogande, så att den kom i paritet med behovet.

Framför allt är det svårt att förstå den restriktiva inställningen till EPTA och Specialfonden. Vid läsning av utskottets yttrande får man intrycket att nu gäller främst att noggrant pröva vad man ger sig in på och att ingående diskutera med FN:s berörda organ själva programmet. Utskottet säger också att när det gäller EPTA kan ett förhöjt anslag betyda ökade krav på personella insatser från Sveriges sida. Statsrådet är bättre underrättad och säger följaktligen i propositionen, att när det gäller den multilaterala hjälpen, alltså hjälpen via FN, så innebär den för svenskt vidkommande endast anslagsutbetalning till vederbörande internationella organ.

Man skulle förstå tveksamheten att öka dessa anslag, om dessa organ eller deras representanter förklarat att de inte kan ta emot mera pengar utan att först bygga ut sina personella resurser, men detta är ingalunda fallet. Tvärtom har man i dagarna åter förklarat att om EPTA och specialfonden hade mera pengar, så skulle de bättre kunna motsvara de krav som nu ställs på dem från utvecklingsländerna. Det är alltså inte, såsom statsrådet tycktes vilja påstå, tal om plundring av ett tillfälligt budgetöverskott för att stoppa pengar i munnen på nödlidande. Det har aldrig varit tal om något sådant.

Här har nämnts rapporten av den 17 maj om EPTA. Däri sägs mycket riktigt att man för 1961 hade löfte om ett bidrag på 42 miljoner dollar, men däri sägs vidare att det krävs ytterligare 8 miljoner dollar för att nå det mål man har föresatt sig. Man säger i rapporten att det har konstaterats att den hjälp man kunnat ge har blivit av stor nytta och särskilt för utvecklingen i de nya länderna i Afrika. Jag kan dock inte finna att statsrådet drog fram hela sanningen om rapporten, när hon endast talade om dess optimism. Samtidigt vill

jag påminna om att om FN klandrats för något så är det för att dess rapporter alltid hålles i alltför optimistiska tonarter.

Statsrådet nämnde också att vi skall hjälpa Pakistan, som har brist på läkare, men att detta inte är möjligt eftersom vi inte kan avstå från läkare. Detta som exempel på de svårigheter vi stöter på så snart det blir tal om de personella resurserna. I anslutning därtill vill jag påminna om att man enligt uppgifter lämnade nyligen i Israel beträffande hjälpen till utvecklingsländerna gärna önskade samarbeta med Sverige och att man där trodde sig kunna göra vissa insatser, som Sverige inte kunde svara för. Som bekant finns det gott om läkare i Israel, så där finns alltså en möjlighet, om man nu skall gå in på detta enstaka exempel.

Vad angår Specialfonden så har dess ledare Paul Hoffman, som redan nämnts flera gånger, framhållit att man på grund av bristande resurser inte kan motsvara förväntningarna och inte kan genomföra väl planerade projekt. Han framhöll i december förra året att han var bekymrad för fondens framtid. Han sade vidare, att endast om mera medel ställs till förfogande kan utvecklingsländerna nå den nivå som är förutsättningen för att de verkligen skall kunna tillgodogöra sig fondens hjälp på ett förnuftigt sätt. Av hans anförande i december framgår med all tydlighet, att om inte ytterligare medel ställs till förfogande måste man räkna med att minska i stället för att öka verksamheten.

Så sent som den 4 maj talade direktör Hoffman om det pressande behovet av ytterligare resurser för att under år 1961 kunna tillmötesgå legitima önskemål om bistånd. Under 1960 fick man 125 ansökningar om bidrag och beviljade medel till 71 projekt. För närvarande har man ungefär 48 miljoner dollar — det finns även andra siffror, men denna siffra torde vara den riktiga — medan det för fondens räkning behövs 100 miljoner dollar.

Det finns, herr talman, hos svenska folket en stark önskan att lämna bidrag.

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

Det finns, som alla vet, på mottagar- sidan ett stort behov av denna hjälp. Under sådana förhållanden förefaller mig det resonemang som statsutskottet för i sitt utlåtande att vara byggt på ett missförstånd. Jag hoppas att detta missförstånd inte skall hindra kammaren från att fatta ett beslut som motsvarar kraven och förväntningarna. Jag är också övertygad om att regeringen kan åstadkomma erforderliga organisatoriska förutsättningar.

Vad gäller framtiden tror jag att löften redan har givits som binder oss. Utvecklingen går dessutom säkerligen därhän att vi under alla förhållanden tvingas att öka vårt bidrag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Bara några få ord i anledning av fru Segerstedt Wibergs inlägg.

Hon koncentrerade sig särskilt på hjälpen till speciella fonden och uttalade förhoppningen, att vi skulle komma upp till ett sådant belopp som kunde motsvara förväntningarna och förhoppningarna när det gäller Sverige.

Fru Segerstedt Wiberg har tydligen glömt bort eller förbisett, att när första gången anslag till speciella fonden utlovades på hösten 1958 erbjöd Sverige omedelbart 10 miljoner kronor under förutsättning av riksdagens medgivande. Vi var nr 3 uppifrån i fråga om bidrag till speciella fonden. Endast Förenta staterna och Holland hade då utlovat högre bidrag, medan t. ex. England kom åtskilligt under det belopp som Sverige lämnade. Sedan har Sverige under varje påföljande höst då löften givits angående bidrag till speciella fonden fortsatt med att årligen lämna 10 miljoner kronor. Inte bara medlemmar i delegationerna utan även direktör Hoffman som chef för speciella fonden har vid olika tillfällen uttalat sin stora uppskattning just av Sveriges bidrag till speciella fonden. Det är klart att Sveriges bidrag inte motsvarar behovet, men det är väl inte

fru Segerstedt Wibergs mening att Sverige över lag skall ha som måttstock att våra bidrag skall motsvara behovet. Behovet är ju omätligt! Men vi har väl ändå gjort så mycket i fråga om bidrag till speciella fonden, att det motsvarar de förhoppningar och förväntningar man skäligen kan ställa på Sverige.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag kan inte i excellensens yttrande finna annat än att vi här har en förpliktande tradition. Även om den är kort — den började 1958 — bör vi fortsätta på samma väg. Det fanns inget i excellensens inlägg som motsade mina yrkanden eller som sade att vi har överskridit vår förmåga. Jag tror att vår förmåga räcker ännu ett gott stycke!

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Då fru Segerstedt Wiberg så koncentrerade sig på speciella fonden och påstod att vårt bidrag till denna fond inte skulle motsvara de förhoppningar och förväntningar, som man kan ställa på Sverige, ville jag med mitt förra anförande söka klargöra att så dock är fallet.

Det innebär naturligtvis inte att vi inte i framtiden skulle kunna höja vårt bidrag ytterligare. Faktum är dock att vi har gjort en rejäl insats för speciella fonden. Redan från första början då denna fond inrättades erbjöd vi ett bidrag av 10 miljoner kronor, och vi har fortsatt med att lämna det beloppet under varje år som gått sedan dess.

Herr BOHEMAN (fp):

Herr talman! Jag skall inte närmare ingå på de olika synpunkter som utvecklas i statsutskottets föreliggande utlåtande och i reservationerna, då de redan utförligt belysts av de föregående ärade talarna. Jag skulle bara vilja framföra en mera allmän synpunkt i detta sammanhang på det föreliggande stora problemet.

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

Som allmän målsättning för utlandshjälpen har från olika håll uppställts, att de länder som tillhör den industrialiserade kretsen skall avstå upp till en procent av sin nationalinkomst för den hjälp, som de underutvecklade länderna otvivelaktigt behöver i olika avseenden. Det problemet är inte något som man löser med statsanslag eller insamlingar, utan det innebär ett försök att länka kapitalinvesteringarna i stor utsträckning i riktning mot de underutvecklade länderna. Det är också ett utomordentligt svårt och komplicerat problem, som säkerligen kommer att sysselsätta denna kammare liksom parlamenten i övrigt i de industrialiserade länderna under många år framåt.

För Sveriges vidkommande är det inte bara en fråga om anslag på statsbudgeten. En procent av nationalinkomsten kanske vi kan åstadkomma genom anslag och genom besparingar på andra håll. Men vi kan inte transferera en summa av den storleksordningen i form av gåvor och bidrag.

Det gäller alltså på längre sikt såvitt jag förstår framför allt att söka åstadkomma möjligheter för investeringar i de underutvecklade länderna. Det syftet kan man enligt mitt förmenande inte nå på annat sätt än att man genom internationellt samarbete söker åstadkomma en försäkringsinstitution, som åvägbringar att de politiska riskerna för sådana investeringar fördelas på ett klokt och riktigt sätt. Därför skall jag vid detta tillfälle egentligen bara inskränka mig till att understryka de synpunkter, som i det avseendet har anförts framför allt i en av reservationerna, och framhålla önskvärdheten av att regeringen har en stor del av sin uppmärksamhet riktad på denna fråga.

Det är mycket möjligt att den nya institutionen OECD kommer att bli rätt forum för ett internationellt samarbete om en sådan riskförsäkring. Man måste åstadkomma ett sådant samarbete mellan de högt industrialiserade, givande länderna dels för att de medel, som ställs till de underutvecklade ländernas förfogande, skall användas på bästa möjliga

sätt, dels för att det skall bli en någorlunda riktig och rättvis geografisk fördelning, dels slutligen för att inte vissa länder skall utöva utpressning mot andra länder.

Om man inom denna krets skulle kunna åstadkomma ett internationellt försäkringsinstitut, varigenom de politiska risker som är förenade med investeringar i de underutvecklade länderna fördelades och minskades, så skulle detta enligt min uppfattning mer än något annat befördra de underutvecklade ländernas utveckling. Vi har väl alla klart för oss att vi i den värld vi lever i kommer att ställas inför oerhörda problem i förhållande till de underutvecklade länderna med de konvulsioner inom desamma, som vi kan förvänta och på vilka vi redan har sett så många exempel.

För att inte förlänga debatten skulle jag vid detta tillfälle vilja inskränka mig till att varmt rekommendera regeringen — jag vet att den redan har sin uppmärksamhet riktad på detta förhållande — att på det internationella planet söka verka för att vad jag vill kalla en försäkringsinstitution så snart som möjligt kan komma till stånd. Jag tror det skulle innebära ett verksamt bidrag till hjälpen åt de underutvecklade länderna — ett bidrag som också inom vårt land skulle mobilisera medel, som verkligen på det rätta sättet skulle komma de underutvecklade länderna till godo.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag har fattat diskussionen här så, att den gäller otåligheten å den ena sidan hos dem, som vill att de som skall verkställa åtgärderna skall öka takt, och försiktigheten å den andra sidan hos de verkställande, som med sakkunskap handhar de här frågorna och vet att den goda viljan inte är nog för att åstadkomma denna ökade takt.

Herr Gillström var inne på en synpunkt som jag inte tycker är oväsentlig. Jag tillåter mig hävda den uppfattningen, att de insatser som vi gör måste inte bara bli mycket uthålliga, utan att de också förmerar sig. En insats som vi gör

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

i år kräver nästa år mera pengar och året därpå ännu mera. Vi måste därför i vår planläggning söka göra klart för oss, vilka kostnader de samlade åtgärderna inom en viss tidrymd kommer att föra med sig. Det är nämligen inte fråga om engångsinsatser, som man slutför och kan lämna, utan vi måste ständigt tänka på vilka nya krav på åtgärder, som varje insats i sin tur leder till.

Jag skall ta ett praktiskt exempel från Etiopien. Vi har där ett barnsjukhus och en byggnadsskola. I barnsjukhuset tar man hand om barn som på olika sätt behöver vård och måste återställas till hälsa. Man har kommit underfund med att en del av barnen lider av bristsjukdomar, i en del fall på grund av fördomar om att man inte skall låta barnen vara i solen — varför de blir rachitiska — i andra fall på grund av att de inte fått den rätta sammansättningen av födan. Följden är att centralkommittén nu i dagarna har lämnat sitt bidrag till en av svenska professorer yrkad undersökning. Högststående fackmän skall här göra en nutritionsundersökning för att se vad som fattas i kosten. Det skall med andra ord utreda möjligheterna att vidta preventiva åtgärder för att inte flera barn skall komma att lida av bristsjukdomar.

Om man nu konstaterar att det finns behov av något tillskott utifrån, är det naturligt att Sverige, som så att säga har satt i gång den här utvecklingen, måste känna sig i viss mån förpliktad att fullfölja uppgiften.

Jag har med detta velat visa, hur våra insatser inte kan inskränka sig till en enda uppgift, som kan förefalla nog så begränsad i dag, utan måste fullföljas till båtad för dem vi vill hjälpa. I överensstämmelse med våra intentioner att åstadkomma resultat, som blir bestående, krävs det inte bara *fortsatta* insatser, utan *ökade* insatser.

När man sedan kommer över till spörsmålet om hur denna fråga skall handläggas och skötas skall jag gärna säga, att allting väl inte har varit bra. Men har vi inte här hemma tidigare allmänt varit mycket försiktiga i vårt

handskande med dessa frågor men nu befinner oss, skall vi säga, på toppen av en opinionsvåg i detta avseende? Vi vet alla att det beror på oroligheterna i Kongo. Jag har emellertid frågat mig själv: Var står den svenska opinionen i det ögonblick då vi får ett lugnt och avspänt internationellt läge?

På den punkten vill jag ge uttryck för samma rädsla som herr Gillström, att man i ett sådant läge kanske får lov att ta i och tvingas säga till opinionen, att vi måste öka insatserna därför att de insatser som vi redan gjort leder till ytterligare och vidgade insatser.

Vi måste ha detta perspektiv i sikte när vi diskuterar dessa frågor, ty annars kanske vi inte bara lurar oss själva utan — vad värre är — också lurar dem som vi skall hjälpa till att tro, att vi är i färd med att träda in med rejäla hjälpåtgärder, som vi sedan i en viss situation uppger.

Jag har ingenting emot att vi ställer hur mycket pengar som helst till förfogande för dessa ändamål. Det är emellertid inte så enkelt heller när det gäller de multilaterala organen, att man bara skyfflar ut pengarna, ty dessa pengar skall ju också nyttiggöras i mottagarländerna. Alla som verkat på detta område — svenska och utländska experter i FN:s tjänst — vet att man med förhastade åtgärder kan få ha tekniker gående i åratals utan att kunna göra någonting på grund av bristande förberedelser. Jag vill erinra om att normmännen först nu efter åtta års utomordentligt intensivt arbete har fått ett av sina internationella projekt — ett mycket välkänt sådant i Indien — att lyckas. Det är emellertid bara de tre sista åren av de åtta, som har givit klart positivt resultat, och ännu är inte verksamheten från deras sida slutförd. Detta är bara ett exempel på att det tempo, i vilket vi önskar att en verksamhet skall fortgå, inte motsvarar det tempo, som man i mottagarländerna kan uppbringa för att absorbera hjälpåtgärderna och sätta dem i verkställighet.

Jag tror också att det skulle vara fel om man forcerar utan hänsyn till mot-

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

tagarna. Vad det gäller missionsverksamheten är det nog ingen tvekan om att de som tjänar i vår missionsverksamhet i utlandet är folk som gör verkliga uppoffringar och som gör det för sitt samvetes och sin tros skull. I fråga om denna verksamhet är det självklart att man skall vara lyhörd.

Man har här klandrat regeringen för saktfärdighet, men jag tycker att det är fel att klandra den ensam, ty det har funnits många andra organ, som skulle ha påkallat expansion av sin egen verksamhet för länge sedan, om man hade planerat en ordentlig räckvidd för sina åtgärder och trott sig ha opinion härför. Om man nu klandrar regeringen för att den inte har planlagt saker och ting, skall man då samtidigt klandra den för att den nu går i författning om ett nytt centralorgan, där man tänker samordna så mycket som går att samordna? Regeringen har satt i gång en särskild beredning för att förbereda det som kan förberedas när det gäller dess planläggning av sina stora åtgärder. Skall man då säga att den samordning, som vi siktar till och vi i dag faktiskt har möjlighet att åstadkomma i centralkommittén, skall splittas upp genom att ge så och så mycket i förslagsanslag till missionen och så och så mycket till andra?

Vi får ju här ändå sammanlagt, om allting går efter beräkningarna, omkring 16 miljoner kronor, varav hälften faller på insamlingsmedel och hälften på statsmedel. Dessa pengar finns ju tillgängliga, men de kommer inte att omedelbart kunna sättas i rörelse eller nyttiggöras. Varför då inte se tiden an och vänta till dess att man från missionsverksamhetens sida ger en verklig alarm-signal, för att då säga att vi får bedöma dess behov i centralkommittén, liksom man bedömer alla andra frågor. Att ge anslag, som skall ligga i beredskap, kan få till följd att man från andra håll kan komma med liknande anspråk, där man också har vissa ting i gång och frågar varför man inte får pengar reserverade för ett speciellt område, även om det i dag inte föreligger något aktuellt behov.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa allmänna synpunkter, som går ut på att vi inte skall splittra de åtgärder, som man nu vidtar för att få till stånd den effekt, som statsrådet Lindström här talat om, för ett ordentligt nyttiggörande av hjälpverksamheten, så att vi inte när det gäller t. ex. de etiopiska hjälpåtgärderna, samtidigt som vi håller på att bygga ut vårt byggnadsinstitut och samtidigt som vi siktar till att få en födoämnesundersökning, vid sidan av centralkommittén slänger in ett tredje icke närmare planerat projekt.

Enligt mitt förmenande är det skäl i att hålla ihop dessa saker. Och när man väl har sett över behoven och om möjligt gjort upp en prioritetslista, är jag övertygad om att vi här i riksdagen varken från det ena eller från det andra hållet behöver vara rädda för att ställa förslag om åtgärder. Men vi måste först ha klarhet i var våra pengar kan göra den största nyttan, bilateralt eller multilateralt, och försöka samordna åtgärderna så att vi sätter in hjälpen där den bäst behövs och där våra projekt lovar att ge de bästa resultaten. Den klarheten har vi ännu inte vunnit, och jag anser att man då inte plötsligt skall kasta in nya projekt, som inte prövats av vare sig det ena eller det andra nu befintliga samordningsorganet, utan som kastas in rätt löst. Låt vara att syftet är gott, så verkar detta i alla fall splittrande på de åtgärder vi är i färd att vidta.

Jag vill sluta med att återupprepa, herr talman, att det kommer att behövas mycket pengar under lång tid och i ständigt ökad utsträckning för att hjälpa dessa länder — men låt oss då också hela tiden hålla herr Gillströms lilla maning i tankarna: att vi för varje steg inte skall sträcka oss längre än att vi kan vara säkra om att även vid en konjunktursvacka här i landet ha folket med oss. Våra internationella åtaganden kan inte utan fog komma att återopas av vissa eftersatta folkgrupper i Sverige till stöd för deras speciella behov — jag tänker på grupper av sjuka och deras anspråk att bli omhändertagna på ett an-

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

nat och bättre sätt. Vi skall inte från början ställa ut större växlar än vi är säkra om att i längden kunna svara för.

Utrikesministern har framhållit att behoven ute i världen är omätliga. Undernäingsproblem och speciella bristproblem finns i en rad länder både i Östern och i Afrika. Där kan vi göra stora insatser på olika områden, men dessa insatser kräver läkare och sjuksköterskor förutom de livsmedel, lokaler o. s. v. som måste ställas till förfogande för att vår hjälp skall kunna bli till verklig nytta.

När olika åtgärder och projekt samordnats och när kraven på de stora pengarna kommer — det blir väl ganska snart — hoppas jag att den svenska riksdagen skall vara beredd till ett positivt ställningstagande, med aktgivande på att dagens insats för med sig nödvändigheten av ökade insatser i morgon, till dess utvecklingen har nått därhän att man kan tala om att det hela förvandlats från hjälp till självhjälp i så hög grad, att självhjälpen utesluter behovet av ytterligare hjälp utifrån.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Mot bakgrunden av det mycket stora hjälpbehovet i de fattiga, underutvecklade länderna och det utomordentligt stora intresse för att hjälpa, som allmänheten i vårt land har visat, måste jag säga att det nu föreliggande utlåtandet från statsutskottet icke är tillfredsställande.

Det intresse för ett vidgat hjälparbete, som svenska folket nu visat, har ju tagit sig uttryck i en rad olika förslag. Det är naturligtvis riktigt att man försöker göra vissa utredningar för att skapa klarhet i var hjälpen främst bör sättas in, men såvitt jag kan förstå borde en sådan utredning ha kunnat göras i betydligt snabbare takt än den regeringens presterat.

Låt mig här inskjuta, att om man ställer det krav på utredningsarbetet som herr Aman nyss gjorde, att vi skall vara fullt på det klara med att våra insatser

ger bättre resultat än om de sattes in på något annat område, då skulle vi tvingas att bedriva detta utredningsarbete mycket länge. Vi kan väl aldrig få full klarhet i var effekten i längden skulle bli den bästa när det gäller åtgärder t. ex. i länder med spetälska, malaria, blodmasksjukdomar och andra svåra sjukdomar.

I departementschefens yttrande liksom i utskottets utlåtande sägs, att hjälpen främst bör inriktas på praktisk yrkesutbildning, teknisk skolning, förbättrad hälsovård och ökad upplysning om familjeplanering. Det är aldeles riktigt, men här har man enligt min mening glömt en mycket viktig sak, nämligen livsmedelsförsörjningen. Det är ett allmänt känt förhållande att mellan hälften och två tredjedelar av jordens befolkning inte har tillräckligt att äta.

Vid den internationella konferens, som förra hösten hölls i Rehovot i Israel om vetenskapens roll i de nya staternas utveckling, med bl. a. ledande politiker från drygt ett 20-tal nya stater i Asien och Afrika som deltagare, rådde allmän enighet om att de tre viktigaste behoven för närvarande är mera och bättre föda, hälsovård och utbildning. Från många håll betonades också, att eftersom jordbrukarna är den ojämförligt största delen av befolkningen i dessa länder, så är det en av de allra viktigaste uppgifterna att öka jordbrukets effektivitet och därmed förbättra livsmedelsförsörjningen.

Jag är väl medveten om att regeringen hyser utomordentligt stort intresse för de problem, vi nu behandlar, men jag tror i alla fall att man borde ha kunnat åstadkomma mer än det, som nu blivit gjort. Jag vill därför uttrycka den förhoppningen, att det fortsatta utredningsarbete, som statsrådet Lindström nyss talade om och som det också talas om i utskottsutlåtandet, kommer att bedrivas med den allra största skyndsamt, liksom också att de rekommendationer, som Nordiska rådet beslöt vid sitt februarisammanträde, om ett utbildningscentrum och ett jordbruksprojekt i något av dessa länder kommer att

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

behandlas i positiv anda och med största möjliga skyndsamhet.

Det är min bestämda uppfattning, som också delades av många av deltagarna i konferensen i Rehovot, att det ligger fara i dröjsmål.

Det finns i själva verket många väl planerade projekt. Visserligen sade statsrådet Lindström nyss, att den speciella fonden inte för närvarande har något behov av kapital, men för det första är detta en situation, som mycket snabbt kan förändras, och för det andra vill jag i likhet med hans excellens utrikesministern säga, att i själva verket är behovet omätligt. Dessutom tillkommer en sak, nämligen att det behövs mycket pengar även för projekteringen av olika åtgärder. Det framhölls bland annat av chefen för den speciella fonden i ett föredrag i augusti förra året, att man borde sätta sig det målet före att under 60-talet höja inkomsten per person i de fattiga underutvecklade länderna med 25 procent. För att nå det målet måste, ansåg han, de utvecklade länderna göra en kapitalinsats på 10 miljarder kronor årligen under 10 år för så kallade oräntabla företag, d. v. s. skolor, sjukhus, vägar m. m., utöver vad som kan behöva investeras i räntebärande företag. Men han framhöll också mycket bestämt, att det är viktigt, att man sätter in betydande belopp på projekteringen eller vad han kallade »pre-investment»-åtgärder. Han framhöll också, att många av de åtgärder, som vidtagits, t. ex. vissa stora projekt, har blivit mindre lyckade, därför att de inte varit tillräckligt väl planlagda. Han ansåg därför att det behövs mer pengar för sådana åtgärder, och därvidlag skulle även svenska insatser kunna vara av största värde.

Då han hade nämnt siffran 10 miljarder kronor årligen under 10 år, ställde han i slutet av sitt anförande frågan om man i de rika länderna kunde anse det vara riktigt att investera dessa väldiga belopp för de fattiga ländernas framtid. Han svarade själv, att svaret på frågan måste bli ett rungande ja, och det av flera skäl — främst moraliska. Vi har chansen, sade han, att våga och

vinna ett krig av alldeles ny typ, ett krig mot nöden, svälten och lidandet, mot analfabetismen och mot förhärjande sjukdomar.

Det ligger också i vårt intresse att vinna det kriget mot dessa mänsklighe- tens verkliga fiender, och det ligger i vårt intresse att vinna det kriget snabbt. Därför behövs det ökade insatser för att snabbt nå goda resultat i arbetet på att höja levnadsstandarden i de fattiga länderna.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna vid detta utlåtande.

Herr GUSTAVSSON, BENGT, (s):

Herr talman! Den snart avslutade kammardebatten har ju varit oändligt mycket mera modererad än pressdebatten. Jag skall inte förlänga den många minuter.

Vi svenskar har många gånger med fog beskyllts för att vara för självupptagna och för att isolera oss för mycket. Mot bakgrunden av detta kan stundens situation, som präglas av överbjudande iver att hjälpa människor i främmande länder, te sig unik. Detta är dock skenbart. Det är alltid så att när en idé har fått genomslagskraft, kan detta i och för sig utlösa viss tillfredsställelse men också — och detta är mera regelmässigt — förebråelser för att inte mera sker och för att det inte går fortare. Den sistnämnda reaktionen kan ibland vara hållbar, men är det inte alltid.

Vi får hoppas i detta fall att viljan att ta ett djupt tag i börserna kommer att bli bestående, så att entusiasmen på alla håll fördjupas och så småningom utmynnar i insatser både inom den humanitära nödhjälpen och — vilket på sikt betyder mera — i en hjälp till självhjälp som kan få de i dag underutvecklade länderna att stå på egna ben.

Därvid skjuts personliga insatser av utsända svenskar i förgrunden. Dessvärre är det krafter, som vi inte har överflöd av, som främst behövs. Att — såsom välmående föreslagits — sända ut samvetsömma värnpliktiga eller utbildade

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

arbetsgrupper är naturligtvis meningslösa. Det är, som sagt, experter av olika slag vi behöver sända ut. Deras tid på arbetsfältet blir naturligtvis ofta begränsad, varför det är angeläget att de kommer dit inte bara med sin fackkunskap utan också med så goda kunskaper som möjligt om arbetsfältets förutsättningar samt levnadsbetingelser och seder i det land dit de kommer.

Eftersom Afrika av kända anledningar alltmer har kommit in i vårt synfält har i båda kamrarna väckts en motion, som syftar mot tillkomsten av ett Afrika-institut, där personer som skall göra en insats på de nya ländernas kontinent skall kunna få erforderliga informationer och följaktligen komma så väl förberedda som möjligt. Såvida jag tolkar utskottets skrivning rätt har utskottet ställt sig välvilligt till tanken, varför den med dess välsignelser nu går till utredande och samordnande organ.

I förvisning om att tanken där kommer i goda händer ber jag, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag har ett intryck av att denna överläggning har varat länge nog och sannolikt har den också varit tillräckligt uttömmande.

Därför, herr talman, vill jag begränsa mig till att biträda yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr PALME (s):

Herr talman! Herr Berghs anförande var ju förpliktande för en kommande talare! Jag skall begränsa mig till några reflexioner med anledning av några av de anföranden vi har lyssnat till i dag.

Först vill jag vända mig till herr Boheman. Jag tror liksom han att det är mycket viktigt att försöka skapa någon form av skydd för enskilda investeringar i utvecklingsländerna. Strävandena på denna punkt är inte nya. Försök har skett på internationell väg. Huvudsakligen har man då försökt skapa interna-

tionella konventioner till skydd för utländsk egendom i utvecklingsländerna. FN har en särskild kommitté, där för övrigt Sverige är representerat. Frågan har diskuterats inom OEEC, inom Europarådet, inom internationella handelskamrarna o. s. v.

Jag har en känsla av att dessa försök är ganska fruktlösa av det skälet, att utvecklingsländerna ogärna vill påtaga sig förpliktelser gentemot utländsk egendom. De har — i många fall med rätta — påpekat att dessa konventioner ålägger utvecklingsländerna en rad förpliktelser och skyldigheter, medan de föga intresserar sig för investernas förpliktelser och skyldigheter mot det land där de investerar. Dessutom tillkommer väl den saken, att sådana här konventioner blir ganska bräckliga till följd av den bristande politiska stabiliteten i utvecklingsländerna, där en ny regim lätt kan modifiera de förpliktelser som en tidigare åtagit sig.

Då finns den andra vägen, nämligen att skapa försäkringsinstitutioner eller fonder av olika slag. Där har man delvis gått den nationella vägen. Amerikana ha sitt system, tyskarna sitt och japanerna sitt. Även andra länder diskuterar att skapa sådana försäkringar. Det tråkiga med dem ur studiesynpunkt tror jag är, att ännu har inte något försäkringsfall utfallit i de länder, som tillämpar ett sådant här system. Därför finns ingen praktisk erfarenhet av hur systemet fungerar om det utlöses.

Jag delar nog herr Bohemans mening, att man bör försöka att internationalisera denna försäkringsverksamhet. Förvisso vore det bra för ett land som Sverige, ty skulle vi skapa vårt eget system, talar väl många skäl för att riskfördelningen skulle bli så bräcklig, att systemet vid påfrestning skulle ramla samman. Om man vill skapa ett internationellt system kan man naturligtvis, som herr Boheman antydde, rikta blickarna mot OECD. Jag skulle bara vilja tillfoga, att det kanske vore bättre att söka ett ännu bredare internationellt forum, och därmed kommer naturligt nog världsbanken in i blickfältet. Där har

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

man också såvitt jag vet fört vissa diskussioner om en internationell garantifond i världsbankens regi.

Det är min första kommentar.

Den andra gäller herr Hanson, som talade om de s. k. biträdande experterna; det finns en särskild reservation på 1,5 miljon till sådana. Jag var med i utredningen »Sverige hjälper», som ju i hög grad ligger till grund för propositionen rörande det bilaterala biståndet. I den utredningen förde vi fram de biträdande experterna som en angelägenhet av hög prioritet inom ramen för det bilaterala biståndsprogrammet. Statsverkspropositionen innebär en kraftig ökning av det bilaterala biståndet utan att man i detalj bestämmer hur pengarna skall fördelas.

Det finns alltså gott utrymme, om det skulle vara praktiskt möjligt att utsända sådana här biträdande experter. Jag tror att det är ganska meningslöst att bryta ut enskilda punkter i det bilaterala programmet och göra särskilda anslagspunkter av dem. Det är mycket bättre att ha en summa där man just har en hög grad av flexibilitet och kan sätta in pengarna där man verkligen kan göra av med dem på bästa sätt.

När jag nu har ordet kan jag inte underlåta att referera till ett anförande beträffande utvecklingsländernas problematik, som hölls av världsbankens direktör, R. Black, för några veckor sedan vid ett möte inom *Ecosoc*. Han kom efter en redogörelse för världsbankens verksamhet in på befolkningsfrågan och konstaterar att för varje fyra personer 1950 finns det fem 1960, och det kommer förmodligen att finnas tio om 40 år. Under den just nu gångna halvminuten föddes det 90 barn. Under samma halvminut avled 60 personer, vilket betyder en nettoökning av världens befolkning med 1 per sekund, vilket på ett år gör ungefär motsvarigheten av Italiens befolkning. Det betyder att världens befolkning under 1961 sannolikt kommer att passera tremiljardersstrecket.

Den aspekt på befolkningsstillväxten som Black tog upp var det krav på investeringar, som den drar med sig. Han

tog upp exempelvis Indiens problem. Indien har oerhört svårt att med sina begränsade resurser skapa tillräckligt med investeringskapital för att få till stånd en rationalisering av jordbruket och en industrialisering av landet. Nu kommer Indien snabbt också att drabbas av följderna av befolkningsstillväxten. Man har beräknat att under de närmaste 30 åren — eller vad det var — måste Indien skapa utrymme för 200 miljoner fler människor bara i städerna. Då räknar man inte med någon som helst förbättring av de nuvarande bostadsförhållandena. Man räknar inte heller med några som helst kostnader för att hårbärga den väldiga befolkningsökningen på den egentliga landsbygden. Men bara detta bostadsprogram för städerna skulle kosta lågt räknat 125 miljarder kronor. Det skulle vara fyra gånger mera än världsbankens alla insatser i underutvecklade länder under de gångna 15 åren.

Man möter precis samma situation när det gäller skolområdet, där man bara för att ge alla barn grundläggande utbildning måste öka investeringarna fyra gånger under en period på 10—15 år.

Vad Black åsyftade var att ge en mycket uppriktigt varning till sitt auditorium om att befolkningsökningen tenderar att helt nullifiera alla strävanden att öka levnadsstandarden i de fattiga länderna. Han tillade att vi har kommit i en situation, där optimisten är den som hoppas på att levnadsstandarden skall kunna bevaras oförändrad. Om befolkningsökningen icke kan hejdas kan vi i vår generation inte ha några som helst förhoppningar om ekonomiskt framåtskridande i de överbefolkade länderna i Asien och Mellersta östern. Hans slutsats var att om man icke kan få regeringarna, de ansvariga myndigheterna och den ansvariga opinionen i de underutvecklade länderna med på en beslutsam politik för att åstadkomma en något modererad folkökning, kommer alla de olika internationella ansträngningarna att bli relativt verkningslösa.

Därför tror jag det är oerhört väsent-

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

ligt att befolkningsfrågan förs upp som en huvudpunkt även inom ramen för de begränsade insatser vi skall göra.

Slutligen, herr talman, föreligger det vissa reservationer med begäran om ökade anslag. Den som är bäst motiverad av dem — de andra innebär egentligen bara omfördelningar — gäller ökade anslag till FN:s specialfond. Det är som utrikesministern påpekade inte så, att vi ger obetydligt till specialfonden. Men skulle man följa reservationen, så innebär det otvivelaktigt att man skulle slå in på en ny princip. Vi skulle inte längre ge det som motsvarar våra förpliktelser i internationella sammanhang, vi skulle ge icke obetydligt därutöver.

Jag vill inte bestrida att det kan finnas starka skäl för att vi skall göra så, men det finns också starka skäl för den mening som säger, att innan vi ger oss in på en sådan politik måste man noga pröva konsekvenserna i olika avseenden, både beträffande de andra medlemsstaternas reaktion och beträffande fördelningen på olika FN-organ och världsbankens organ samt inte minst beträffande det ökade ansvar vid utformningen av FN:s politik, som vi därmed drar på oss.

Om det finns en bred opinion för att vi bör öka de multilaterala insatserna, kan det inte spela någon avgörande roll när denna ökning rent tidsmässigt sätter in, och det finns utrymme att tänka sig för här.

På sätt och vis är det ju fördelaktigt på längre sikt att det föreligger ett överbud från centern och folkpartiet. Det kan inte göra ett så starkt intryck då man begär pengar för det här, när vi i dag på morgonen har haft förslag om en kraftigare anslagsökning på en annan punkt med 27 miljoner kronor och när vi på måndag kommer att behandla folkpartiets skattesänkingsförslag. Skall man kunna skapa förståelse hos en bred opinion för nödvändigheten av ett långsiktigt engagemang för de fattiga länderna, måste man också tala om för denna opinion att det kostar någonting och att man inte samtidigt kan glädja sig åt ökad internationell solidaritet och

genom skattesänkningar begära större utrymme för konsumtion i det egna landet.

Men om vi, vilket man hoppas, under de närmaste åren kommer att få uppleva en kraftig ökning av anslagen till de fattiga länderna, borde väl centern och folkpartiet genom sina varmhjärtade inlägg i dag ha dragit på sig en förpliktelse att inte drabbas av tveksamhet och skälva när det verkligen börjar kosta någonting och vi obönhörligen kommer i den situationen att vi får våga anslagen till internationell verksamhet mot den samtidiga ambitionen att vilja sänka skatterna. Ur den synpunkten tycker jag att centern och folkpartiet i dag bör ha bundit sig rätt hårt för att följa med när det verkligen gäller att ta ganska djupa tag för den internationella solidaritet som jag hoppas vi alla bekänner oss till.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag har i stort sett inte någon anledning att polemisera mot herr Palme. Låt mig emellertid göra några kommentarer.

Bland annat vill jag understryka det alldeles riktiga i herr Palmes reflexion att man bör söka reducera de politiska riskerna för kommersiella investeringar på ett så brett område som möjligt. Jag tror att effekten ökas på det sättet. Ju bredare plan man söker lösa det på, desto större utsikter är det att man inte behöver använda garantierna, ty har man ett brett underlag, försöker ingen att hoppa förbi de internationella regler som man kommer överens om.

Vidare vill jag understryka den reflexion som herr Palme gjorde rörande befolkningsexplosionen. Den kraftiga befolkningsökningen utgör på längre sikt det allvarligaste hotet mot en fredlig utveckling i framtiden.

Så vill jag säga några ord om Specialfonden. När Sverige vid fondens start tog på sig ett relativt stort ansvar, hade detta en stimulerande effekt som säkert var mycket lycklig, och jag tror att ett nytt tag skulle få en liknande effekt. En

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

sådan sak ger också ökad tyngd åt vad man säger när man diskuterar om hur fondmedlen skall användas.

Herr Palme var slutligen, herr talman, orolig för förpliktelserna för framtiden. Jag kan inte se att det finns något skäl att vara det. Man får väga det ena mot det andra. Vad vi nu verkligen har anledning att ta hänsyn till vid avgörandet av denna fråga är den internationella situationen, som ju onekligen kräver mycket. Att den kräver insatser av svenskt kapital och svensk personal, som vi har brist på, är uppenbart. Detta måste påverka vår situation här hemma och reducera hastigheten i den svenska standardstegringen. Någon annan innebörd kan det inte ha.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter komme att sammanföras.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels och att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 50.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i punkten 2 hemställt.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de beträffande punkten 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl.

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 90;
Nej — 49.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna 4 och 5 hemställt.

Ytterligare gjordes i enlighet med de angående punkten 6 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtande anförda, med 2 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna 7—9 hemställt.

Härefter gjordes enligt de rörande punkten 10 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande punkten 11, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som

innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i motsvarande del.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 89;
Nej — 51.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de med avseende å punkten 12 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse den-

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

na proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 punkten 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 50.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i punkterna 13—16 hemställt.

Rörande punkten 17, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

ven varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 punkten 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 50.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna 18—20 hemställt.

Med avseende å punkten 21, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. bidrag till internationell hjälpverksamhet

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 punkten 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 49.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därefter vad utskottet i punkten 22 hemställt.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten 23 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 punkten 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 49.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de avseende punkten 24 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 punkten 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

fattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 51.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 25 hemställt.

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med särskilda bestämmelser om utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 21 april 1961 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 157, hade Kungl. Maj:t anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse med särskilda bestämmelser om utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund.

I propositionen hade framlagts förslag om inskränkningar i rätten till försäljning av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund. Förslaget innebar en avsevärd begränsning i de kvantiteter spritdrycker som nu utskänktes ombord. Servering av sprit före klockan 12 på dagen och till ungdomar under 18 år skulle förbjudas. Rederiet skulle bli va ansvarigt för att god ordning och nykterhet upprätthölls. På varje enkel resa skulle vuxna passagerare få inköpa högst ett paket cigaretter var. Brott mot bestämmelserna skulle medföra att rätten till utförsel av obeskattade varor indroges för längre eller kortare tid.

För s. k. restaurangturer skulle möjligheterna att medföra och tillhandahålla obeskattade varor upphöra.

De föreslagna bestämmelserna skulle gälla oavsett fartygets nationalitet.

Förslaget hade baserats på riktlinjer varom enighet nåtts vid överläggningar mellan de svenska och danska regeringarna. De nya bestämmelserna voro avsedda att träda i kraft den 1 juni 1961.

Till utskottet hade hänvisats följande, i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 671, av fru *Carlqvist*, och II: 806, av herr *Bengtsson* i Landskrona m. fl., vari hemställdes,

a) att åldersgränsen för rätt till inköp av skattefria tobak måtte ändras från föreslagna 18 år till den lägre åldersgräns som nu tillämpades avseende biljettpris såsom vuxen,

b) att den kvantitet tobaksvaror, som skattefritt finge försälas till varje därtill berättigad passagerare, måtte sammanfalla med den kvantitet man tull- och skattefritt finge till riket införa, samt

c) att ifrågavarande kungörelse måtte träda i kraft den 1 januari 1962;

2) de likalydande motionerna I: 672, av herr *Sveningsson* m. fl., och II: 805, av herr *Kollberg* m. fl., vari anhållits, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 157 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att Sveriges representanter vid de fortsatta förhandlingarna med vederbörande danska myndigheter borde eftersträva genomförandet av sådana åtgärder, att den skattefria försäljningen av skattepliktiga varor i Öresundstrafiken successivt bringades att upphöra;

3) motionen I: 668, av herr *Gösta Jacobsson*, vari föreslagits, att riksdagen icke skulle godkänna de i kungörelseförslaget upptagna bestämmelserna rörande förbudet mot försäljning av tobak till passagerare under 18 år, rörande förbudet mot spritutskänkning före kl.

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

12 på dagen och rörande det absoluta förbudet mot försäljningen å vissa fartyg, samt att tidpunkten för ikraftträdandet skulle sättas till tidigast den 1 juli 1961;

4) motionen II: 793, av herr *Palm m. fl.*; och

5) motionen II: 807, av herr *Christenson* i Malmö.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 157, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i betänkandet anfört;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 671, av fru Carlqvist, och II: 806, av herr Bengtsson i Landskrona m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 672, av herr Sveningsson m. fl., och II: 805, av herr Kollberg m. fl.,

3) motionen I: 668, av herr Gösta Jacobsson,

4) motionen II: 793, av herr Palm m. fl., samt

5) motionen II: 807, av herr Christenson i Malmö,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Utskottet hade rörande motionerna I: 672 och II: 805 gjort följande uttalande:

»Utskottet delar motionärernas uppfattning att en fullständig avveckling av försäljningen av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund på längre sikt bör eftersträvas. De förslag, som framlagts i propositionen, torde kunna betraktas som ett första steg i denna riktning. Utskottet vill framhålla önskvärdheten av att Kungl. Maj:t, när förutsättningar därför föreligger, upptar fortsatta förhandlingar i syfte att successivt söka gå vidare på den inslagna vägen. Med det anförda anser sig utskottet ha

besvarat motionerna I: 672 och II: 805. »
Reservationer hade anförts

I) av herr *Gösta Jacobsson* och herr *Nilsson* i Svalöv, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 157 och de likalydande motionerna I: 671, av fru Carlqvist, och II: 806, av herr Bengtsson i Landskrona m. fl., samt motionen I: 668, av herr Gösta Jacobsson, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

1) giva till känna, att utskottet i princip icke funnit anledning till erinran mot att inskränkningar gjordes i rätten till proviantering och försäljning av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund; samt

2) hemställa, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad i reservationen anförts, måtte upptaga förhandlingar med danska regeringen i syfte att uppnå en ändrad överenskommelse rörande provianteringen med och försäljningen av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund med tillämpning fr. o. m. den 1 januari 1962; ävensom

II) av herr *Gösta Jacobsson* och herr *Nilsson* i Svalöv, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Efter den stora debatt på det ideella planet som vi nyss avslutat kan det tyckas förmätet att ta kammarrens tid i anspråk för det något mindre problem som öresundstrafiken utgör, men jag är i alla fall nödsakad därtill. Det har för mig inte varit så lätt att ta ståndpunkt till förevarande fråga, särskilt som den nuvarande ordningen har en stark förankring i den allmänna opinionen i vår södra landsända. Allting har minst två sidor, och Öresund har det också i särskilt hög grad.

Den ena sidan av saken är den enorma utveckling som öresundstrafiken undergått det senaste årtiondet och hur det inverkat på livsföringen hos oss som bor vid Öresund. För tio—tolv år sedan fanns där utom de statliga färjorna endast några små omoderna fartyg med re-

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

lativt obetydlig kapacitet. Trafiken hade ingen större omfattning. I dag ombesörjes trafiken av närmare ett 50-tal fartyg, därav flera moderna, eleganta med en högst betydande kapacitet. Enbart Rederi AB Öresund, som ägs gemensamt av de danska och svenska statsjärnvägarna, har på leden Malmö—Köpenhamn tre stora, förnämliga fartyg med en sammanlagd kapacitet av 5 000 passagerare. Ytterligare ett är under byggnad.

15 miljoner människor reste i fjol över Öresund. Att trafiken vunnit sådan omfattning vittnar väl så gott som något om allmänhetens intresse och uppskattning. Resorna över Sundet har stor popularitet.

Bortsett från den intensivaste semestertiden har trafiken sin alldeles speciella och trivsamma atmosfär. »Den danske Hygge» har satt sin prägel redan på båtarna. Folk är glada och vänliga och gemytliga mot varandra. Det beror väl på att man känner sig komma till en miljö som något skiljer sig från den alldagliga. Enbart den omständigheten att man kan köpa tobak och choklad skattefritt och att mat och dryck är billiga är glädjemenen som bidrar till att göra alla på gott humör. Den skattefria försäljningen ombord har varit den bästa tänkbara introduktionsreklamen för öresundsresorna.

Men därutöver har denna skattefria försäljning på tobaksvaror och choklad — spritförsäljningen spelar inte den roll man vanligen tror — också varit den faktor utan vilken de omfattande investeringarna i fartyg över huvud taget inte skulle ha kunnat komma till stånd. Jag tror inte det är för mycket att säga att denna skattefria försäljning väsentligen har betalat och möjliggjort tillkomsten av den flytande öresundsbro som i dag existerar mellan Sverige och Danmark. Denna flytande bro har i sin tur skapat förutsättningarna för det livliga handelsutbyte och det kulturutbyte som här utvecklats sig och tagit sådan fart, och för den förbrödring som ägt rum. Kulturlivet har berikats, gränserna har suddats

ut. Vi har lärt känna varandra och varandras mentalitet. Det måste väl vara aktiva poster på öresundstrafikens kreditsida. Och språket vållar oss inga svårigheter. Alla far, familjerna far, vi far alla med barn och blomma. Vi kan här tala om en vardagslivets skandinavism. Det är nordisk kontakt på det praktiska planet.

Vad som verkligen hänt är nämligen varken mer eller mindre än att för en mycket stor del av invånarna utmed den svenska öresundskusten det kulturella livet och nöjeslivet i trevliga och trivsamma former överflyttats till den danska sidan och framför allt till Köpenhamn. Som symbol härför kan jag nämna några namn: Glyptoteket, Det Kongelige, Zoologisk Have, Tivoli, Louisiana och Kronborgs slott. Jag skall inte heller förglömma Dyrehavsbakken, danskt smörrebröd, Tuborg och Carlsberg. För fullständighetens skull bör kanske vid denna uppräknings även medtagas det mindre välkända Nyhavn.

Trafiken har inte bara gått i en riktning. Även många danskar reser över och passar på att gå på biograf och teatrar och göra inköp i skånestäderna. Det är många affärer på den skånska sidan som därigenom fått goda tillskott till dagskassorna. Den stad som kanske haft störst glädje av denna trafik är Landskrona, som också själv har satsat mycket pengar på detta.

I detta sammanhang vill jag ge ett erkännande åt de privata rederier som deltagit i uppbyggnaden av denna bro över Sundet vid sidan av statsjärnvägarna. De har lämnat mycket värdefulla bidrag. För Landskronas del exempelvis är det uteslutande privata rederier som skapat trafiken.

Herr talman! Jag har med det anförda endast velat ge en liten bakgrund till det ämne som vi har att behandla. Många frågar sig säkert nu om inte min kanske lyriska skildring borde ha utmynnat i ett avslagsyrkande på propositionen. När jag trots allt inte ansett mig böra gå emot de i propositionen föreslagna begränsningarna i den skattefria

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

försäljningen på dessa farleder i utrikes fart har detta berott därpå att jag på grund av den omfattning trafiken fått inte kunnat blunda för det icke oväsentliga skattebortfall som härigenom uppstår. Man kan förstås fråga om vad som vunnits inte har varit värt priset, men till skattebortfallet kommer ytterligare det avbräck som den skattefria försäljningen ombord vållar för vissa branscher av detaljhandeln i framför allt öresundsstäderna men även på landsbygden. De är ju hänvisade att sälja samma varor belagda med skatt. Det är framför allt tobakshandeln som drabbats mycket kraftigt. Även livsmedelshandeln lider avbräck till följd av den lockelse som de låga biljettpriserna och den skattefria försäljningen ombord utövar. Man menar att det här ligger en subvention av inköpsresorna. Irritationen kan vara förklarlig.

Jag har till följd av min borgerliga gärning inte kunnat undgå att ta intryck härav, trots att jag nu för min personliga del tror att livsmedelshandelns företrädare betydligt överskattar den skattefria försäljningens negativa inverkan för denna handels vidkommande.

Vad som här spelar den största rollen är utan någon som helst tvekan de lägre livsmedelspriserna på den danska sidan. Dessa är den stora magneten för de flesta. Konsumtionsskatterna i Sverige utgör ytterligare ett besvärande handikapp för den svenska detaljhandeln. Att märka är att man på en inköpsresa kan förtjäna cirka 40 kronor, och det är då inte att undra på om de svenska husmödrarna framför allt i Hälsingborg gärna provianterar i Danmark. Från Hälsingborg tar resan endast 18 minuter.

Till följd av denna handel över gränserna är det många miljoner årligen som detaljhandeln på den svenska sidan i fråga om tobak och livsmedel går förlustig, men det är nog en annan historia. Det har andra huvudorsaker. Det bör ihågkommas att de fiskaliska vinsterna av de föreslagna begränsningarna inte är ett nettotillskott till statskassan;

därifrån måste subtraheras inkomstminskningen för statens järnvägar.

Bevillningsutskottet liksom departementschefen har åberopat att förhållandena ombord på fartygen inte är tillfredsställande ur ordnings- och nykterhetssynpunkt. Detta omdöme är enligt min mening alltför kategoriskt och alltför onyanserat. Det ger enligt mina personliga erfarenheter ingen rättvisande bild av förhållandena. Det sades på sin tid om den danska skådespelerskan Dagmar Hansen, att hon var »yndig men syndig». Jag föreställer mig att åtskilliga här i kammaren tycker något liknande om öresundstrafiken. Det har emellertid inget stöd i de lokala myndigheternas uppfattning.

Det skall gärna medges att förhållandena inte alltid varit tillfredsställande och att ej heller nu nykterheten är hundra procentig. Skönhetsfläckar finns givetvis, men i många fall kan onykterheten ombord, där sådan förekommit, ha berott på spritförtäring i land. I Danmark är spriten billigare och dessutom lätt tillgänglig. Det förekommer bl. a. på sena lördagsturer att berusade personer stör trevnaden och ofredar medresenärerna, men det lär det även göra på sista lördagståget från Stockholm till Södertälje.

Dessa företeelser ombord skall inte överdrivas. De flesta passagerarna dricker ingen sprit alls — jag gör det inte själv. För det mesta går det hyggligt, städat och trivsamt till. Hade motsatsen varit förhållandet, hade väl hyggliga människor hållit sig därifrån.

Myndigheterna har tillsammans med rederierna och befälhavarna lagt ned ett erkännansvärt arbete för att skapa en bättre ordning. Ordningen kan säkerligen bli ännu bättre. Begränsningen i provianteringsmöjligheterna för spritdrycker skapar ju en viss grundval här för.

När jag i min motion inte gick emot tanken på begränsningar i den hävdvunna skattefria försäljningen såsom sådan fastän det rör sig om fartyg i utrikes fart, var det emellertid under en be-

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

stämmd förutsättning, nämligen att de åtgärder som det är fråga om inte står i strid med internationella överenskommelser, med folkrätten eller med internationell sedvänja.

Av den föredragning som vi fick i bevillningsutskottet har jag, trots att föredragningen kanske inte var alldeles uttömmande, i huvudsak kommit till samma slutsats som departementschefen och utskottet, nämligen att hinder inte torde förekomma i gällande internationella traktater eller i folkrättsliga grundsatser mot den av Sverige och Danmark tillsammans genomförda regleringen av förhållandena på området oavsett fartygens nationalitet. Härvid måste jag emellertid göra en icke oviktig reservation, som jag strax skall återkomma till.

Föredragningen gav vid banden att ingenting hindrar att Sverige och Danmark tillsammans utfärdar föreskrifter som reglerar förhållandena på svenska och danska fartyg och inte heller på främmande fartyg, så länge de håller sig inom svenskt och danskt territorialvatten. Hinder föreligger inte heller för att motsvarande föreskrifter också tillämpas på internationellt farvatten gentemot sådana utländska fartyg som provianterar i svensk eller dansk hamn. En sådan reglering är, även om den kanske går på skruvar, möjlig genom att man gått den i och för sig principiellt olustiga omvägen via provianteringsföreskrifter.

En svårighet inställer sig, och den sammanhänger med att det finns ett par enklaver av internationellt vatten i mellersta Öresund vilka faller utanför gränserna för svensk och dansk jurisdiktion. Det är fråga om en triangel söder om Ven, cirka 8 distansminuter lång och med en största bredd av 3,5 distansminuter. Det förbigår utskottet märkligt nog med tystnad, fastän det utgör en springande punkt i detta sammanhang.

Jag utgår från att meningen inte är att Danmark och Sverige skall på denna väg tyst och stilla utsträcka sina respektive sjöterritorier och inkorporera de internationella enklaverna. Den av utskottet anlitade folkrättslige experten

från UD medgav uttryckligen att dessa internationella enklaver kan vålla komplikationer när det gäller utländska fartyg som provianterar i utländsk hamn. Det är här som jag måste göra en viss reservation beträffande det nyss citerade uttalandets riktighet.

Jag tror alltså inte att svensk eller dansk myndighet kan hindra att ett tyskt fartyg, för att ta ett exempel, som provianterat i Travemünde bryter plomberingen av proviantförråden när fartyget på väg från skånsk hamn till Köpenhamn passerat den svenska territorialgränsen och kommit ut på internationellt vatten och där börjar serveringen och försäljningen för att fortsätta i varje fall så länge det är på internationellt vatten och troligen även när det kommer över den danska territorialgränsen.

Jag har svårt att tro att generallullstyrelsen, trots att 2 § i kungörelseförslaget uttryckligen tagit sikte på varor som medförs från tullområdet, i ett sådant fall kan tillgripa några sanktioner mot fartyget.

Detta kan som sagt medföra komplikationer, och det är inte uteslutet att utländska fartyg kan begagna sig härav. Det kan dock tänkas att dessa invändningar närmast är av teoretisk natur. Det kan vara tveksamt nämligen om det verkligen i praktiken kan komma att löna sig för utländska fartyg i regelbunden trafik att använda denna »lucka», i varje fall så länge förbudet mot försäljning av obeskattade varor inte är totalt. Härom vet man ingenting bestämt. Troligt är att sporadiska resor av typen månskensturer kan komma att anordnas, för vilka den skattefria försäljningen används som dragplåster. Den blir då obegränsad. Sådana turer har redan nu förekommit på den skånska sydkusten. Dessa konsekvenser av regleringen får vi tydligen ta. Vi får se tiden an och avvakta vad som händer. Sedan får vi kanske ändra på bestämmelserna, om de leder till alltför vådliga konsekvenser.

Det är inte så enkelt att ingripa reglerande på internationellt vatten. Detta har inte minst framgått därav att man

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

såvitt jag vet hittills inte lyckats stoppa Radio Mercur, som från ett i Panama skrivet fartyg opererar i Sundet med radioutsändningar.

Jag vill i detta sammanhang uttala den förhoppningen att om de föreslagna restriktionerna går igenom eventuellt höjda biljettpriser inte skall få alltför menlig verkan för trafiken, utan att trafikvolymen i huvudsak skall bli densamma och att det nordiska reselivet i alla fall skall fortsätta att blomstra. Det är inte uteslutet att det kan komma att gå tillbaka. Man vet nämligen inte vilken roll som det indragna ena cigarrettpaketet kommer att spela. Opinionen är oberäknelig även för vad man kan tycka vara bagateller.

Min motion i ärendet, liksom även den av mig och herr Nilsson i Svalöv avgivna reservationen, bottnar däri att vi menar att den föreslagna regleringen i vissa punkter borde ha kunnat genomföras på ett smidigare sätt. Man borde ha kunnat undvika alla moment som av allmänheten uppfattas mer eller mindre som trakasserier och som skapar praktiska svårigheter. Vi har velat undvika allt som har karaktären av krångel. Detta gäller framför allt förbudet mot försäljning av tobak till personer under 18 år, vilket också utskottet har fäst sig vid.

Jag har vidare ansett att man borde kunna uppmjuka bestämmelsen om det ominösa 12-slaget för spritserveringen på så sätt att fartyg som framkommer efter klockan 12 borde få börja serveringen redan tidigare. Det förefaller mig vara onödigt att båtarnas tidtabell skall behöva uppgöras med serveringsföreskrifterna som rättesnöre, vilket nu sannolikt ibland blir fallet.

Ytterligare har reservanterna menat att bestämmelsen i 4 § om s. k. restaurangturer kan verka diskriminerande på vissa fartyg och därför borde omformuleras. Vi har ingenting emot att man reglerar rena nöjeskryssningar i Sundet, men däremot bör man inte ge sig på tidtabellssatta turer, endast därför att dans anordnas ombord. Det är att märka att de flesta fartyg är byggda som fly-

tande restauranger. Alla resor är mer eller mindre restaurangturer. Så t. ex. brukar statsfärjan »Malmöhus» uttryckligen annonsera för förläggning av styrelsemiddagar och föreningsfester ombord. Passagerarna lämnar därvid inte fartyget vid uppehåll i hamn. Gränsen mellan den ena och den andra kategorien blir svår att rättvist draga.

Slutligen har reservanterna funnit det direkt upprörande att bestämmelserna skall träda i kraft redan den 1 juni. Det är mindre än en vecka dit. När jag i motionen hemställde att ikraftträdandet skulle sättas till tidigast den 1 juli var det i den något naiva tron att bevillningsutskottet skulle visa någon hänsyn till de av redarna, de ombordanställda och andra i förväg träffade dispositionerna. Jag vädjar till finansministern att tala med danskarna om inte en ändring i detta hänseende kunde göras. Då reservanterna i utskottet inte fått någon som helst förståelse har vi till sist reserverat oss för den tidpunkt som föreslagits av andra motionärer, nämligen den 1 januari 1962.

Den blanka reservationen avser motiveringen och innebär bl. a. att reservanterna inte har kunnat vara med om det i sista stycket av utskottets utlåtande gjorda uttalandet till förmån för en fullständig avveckling av försäljningen av obeskattade varor på längre sikt. Jag vill understryka reservanternas inställning på denna punkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig och herr Nilsson i Svalöv avgivna reservationen nr I. Vidare yrkar jag beträffande motiveringen att det stycke i bevillningsutskottets yttrande på s. 12 som börjar med orden »Utskottet delar» skall utgå.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Sedan herr Jacobsson hållit sitt inlägg och därvid förekommit mig på åtskilliga punkter kan jag begränsa mitt eget inlägg till en del frågor som han inte närmare berörde.

Frågan om skattefri försäljning av vissa varor i fartygstrafiken över Öre-

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

sund har varit föremål för mångåriga diskussioner och undersökningar såväl i kommittéer som i riksdagen, och därför kunde man ju ha anledning att vänta att när nu Kungl. Maj:t har framlagt en proposition i ämnet skulle Kungl. Maj:t ha kommit till ett väl genomtänkt och genomarbetat resultat. Det finns emellertid enligt min mening i det framlagda förslaget åtskilliga punkter som är intressanta ur både juridiska och andra synpunkter och vilka är så pass diskutabla att det kan vara anledning att göra en del randanmärkningar till vad som där föreslagits. Jag vill också passa på tillfället att beklaga den sena tidpunkt vid vilken propositionen har framlagts, vilket i utskottet medförde att föredragning och beslut ägde rum samma dag, delvis innan motionerna kommit utskottet till handa och i varje fall innan de fanns tillgängliga i tryck.

Det är kanske så mycket viktigare att man vet vad man gör när det gäller denna fråga som det nu — vilket herr Jacobsson redogjorde för — finns en ganska stark opinion i Skåne, som oavsett partigränser men kanske inte helt oavsett näringsfång är kritiskt inställd till bestämmelser av denna natur. Om trafiken, vilket också herr Jacobsson tänkte sig möjligheten av, skulle minska i väsentlig grad får man ju också räkna med att ifrågavarande rederier kommer att visa föga samarbetsvilja, och då är det så mycket viktigare att dessa bestämmelser är väl utformade och inte medger några kryphål.

Departementschefen har här inte gått den vägen att förbjuda spritkonsumtion eller inköp av sprit annat än i viss begränsad omfattning, utan han har gått den något längre vägen att reglera inköp och proviantering i svensk hamn. Den vägen är naturligtvis en smula tveaktig. Det är ingen tvekan om att man kan införa bestämmelser som reglerar i vilken utsträckning fartyg, vare sig svenska eller utländska, får köpa skattefria varor i Sverige, och sådana bestämmelser kan givetvis också upprätthållas. En reglering på denna väg har också skett genom en tidigare kun-

görelse, som är åberopad i propositionen, från år 1957. Den tillkom för att förhindra smuggling. När departementschefen betraktar den nya kungörelsen som närmast ett slags utsträckning av dessa bestämmelser finns det kanske anledning att inlägga en viss gensaga. 1957 års kungörelse, som i sin tur stöder sig på den s. k. Brysselöverenskommelsen, stadgar att om myndigheterna bedömer att den proviant, som redan finns ombord på ett fartyg och som tagits ombord utomlands, tillsammans med den begärda kvantiteten i Sverige inte skulle stå i rimlig proportion till vad som kan tänkas konsumeras av besättningen och passagerarna under en viss resa, har myndigheterna möjlighet att vägra skattefri leverans. Denna bestämmelse är tillkommen för att förhindra smuggling. Man vill alltså förhindra att ett fartyg genom att ta in en mycket stor kvantitet varor i Sverige får möjlighet till smuggling. Det finns emellertid ingenting alls sagt om att man på något sätt skall kunna förhindra fartyget att ta med sig de varor som redan finns ombord på fartyget. Det är således en bestämmelse som endast reglerar leveranser av varor i Sverige.

I den nya kungörelsen föreslås emellertid helt eller allmänt att myndigheterna skall kunna förhindra fartyg att medföra mer än en viss kvantitet sprit. För de flesta linjerna är kvantiteten satt till 25 liter per 1 000 passagerare och resa. Detta är en bestämmelse som naturligtvis går att genomföra när det gäller leverans från svensk hamn. Men hur ställer det sig om ett fartyg — såsom herr Jacobsson nämnde — varit utomlands och där provianterat eller provianterat på internationellt vatten? Då finns det tre vägar att gå. Man kan tvinga fartyget att förtulla den kvantitet som finns ombord. Det är inte förutsett i svensk tullagstiftning, där det sägs att proviant som medförs av fartyg inte skall förtullas. Det förefaller mig vara en väg som man inte utan ytterligare lagstiftning skulle kunna gå. Den andra vägen vore att man skulle kunna tvinga fartyget att lämna den överskjutande kvantiteten

Ang. utförelse av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

kvar i land. Det förefaller mig också vara en åtgärd som står i mindre god överensstämmelse med allmänna rättsprinciper, och under alla förhållanden skulle den kräva en särskild lagstiftning. Den tredje vägen skulle vara att lämna den fysiska betydelsen av ordet »medföra» och säga att om man plomberar lasten skulle detta ur juridisk synpunkt kunna anses innebära att provianten inte medfördes. Här kommer emellertid det problemet in att fartyget i viss utsträckning konkurrerar på internationellt vatten, vilket dessa linjer gör eller kan göra om det skulle vara förenligt med deras intressen att företa en viss omläggning av turerna. Det finns såvitt jag förstår inga lagliga möjligheter att förhindra att man bryter plomberingen när man kommer ut på internationellt vatten, och eftersom hela systemet är upplagt på proviantering och inte på förbud att utskänka sprit är det omöjligt att förhindra att man fortsätter att utnyttja förråden tills man kommer in till dansk hamn, försåvitt inte dansk tullpersonal vid ankomsten till danskt vatten placerar en ny plombering. Då skulle det återstå för myndigheterna att nästa gång fartyget kommer in konstatera att en överkonsumtion har ägt rum och på denna grund t. ex. vägra utklarering av fartyget. Men det är mycket tveksamt om man verkligen kan använda utklaringsförfarandet på det sättet.

Över huvud taget tycker jag att den allmänna invändningen kan riktas mot denna kungörelse, att man häri infört flera bestämmelser som är av så allvarlig natur att de endast borde kunna införas genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen i förening. Det är ju en ren straffbestämmelse att vederbörande skall vägras tillstånd att i fortsättningen inköpa skattefria varor i Sverige, och den bestämmelsen införes utan riksdagens beslut. Ty märk väl att det inte är alldeles korrekt när herr Jacobsson säger att han övervägt ett yrkande om avslag på propositionen — Kungl. Maj:t har inte begärt riksdagens godkännande av kungörelsen utan endast dess yttran-

de. Man gör detta med stöd av § 89 regeringsformen. Vare sig riksdagen uttrycker sitt gillande av kungörelsen eller inte har Kungl. Maj:t möjlighet att utfärda kungörelsen enligt den uppläggning som här förekommit. Men det synes mig betänkligt att införa sådana straffstämmelser via Kungl. Maj:t:s ekonomiska lagstiftningsrätt. Straffbestämmelserna är av så allvarlig natur att gemensamt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen absolut borde krävas. Den invändningen gäller också flera andra specialbestämmelser som jag med hänsyn till den begränsade tiden inte skall gå närmare in på, t. ex. förbudet mot utskänkning av spritdrycker före kl. 12, förbudet att servera passagerare under viss ålder och kravet att fartygsbefälet skall upprätthålla god ordning och nykterhet. Allt detta är bestämmelser som väsentligen inskränker enskildas frihet, inskränkningar som traditionellt beslutas gemensamt av Kungl. Maj:t och riksdagen; det gäller ju också hela rusdryckslagstiftningen. Det förefaller mig betänkligt att införa dessa bestämmelser genom en enkel kungörelse, som riksdagen visserligen får uttala sig om men som Kungl. Maj:t dels kan utfärda vad riksdagen än säger och dels kan ändra utan att över huvud taget höra riksdagen. Den sedvanan uppkom under kriget, men det vore kanske anledning att frångå den i frågor av denna vikt.

Nu är det mycket tveksamt om vissa av bestämmelserna över huvud taget kan genomföras. Herr Jacobsson berörde föreskriften angående nykterheten ombord. Man uppställer kravet att fartygsbefälhavaren skall garantera god ordning och nykterhet och hotar med indragning av rätten att köpa skattefria varor om kravet inte tillgodoses. Men vad gör då en fartygsbefälhavare om en onykter person går ombord på hans fartyg exempelvis i Köpenhamn? Danska polisen har ju vid olika tillfällen klart markerat att man inte är särskilt trakterad av att ha sådana personer kvar i Danmark vare sig kortare eller längre tid, och praxis har varit att ta ombord sådana personer på de svenska fartyg-

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

gen. Vederbörande är i dessa fall onykter redan när han kommer ombord. Det är omöjligt för befälhavaren att garantera att han är nykter. Enda möjligheten är att avvisa passageraren, en åtgärd som i varje fall ur dansk synpunkt torde vara tveksam. Hade man i stället för provianteringslinjen sökt utvidga rusdryckslagstiftningen att tillämpas även på denna trafik skulle man kunnat utfärda mera rimliga bestämmelser. Man kunde t. ex. ha stadgat förbud att servera sprit under de och de betingelserna.

Nu är detta kanske inte så allvarligt i praktiken — avgörande blir ju hur det hela kommer att tillämpas. Jag inskränker mig till att uttrycka förhoppningen att de myndigheter som skall tillämpa bestämmelserna har klart för sig vilka risker som finns för att inte rederier och passagerare kommer att lojalt acceptera detta försök till en reglering, som man i och för sig kan ha delade meningar om, och att myndigheterna därför söker tillämpa bestämmelserna så smidigt som möjligt och så att de tjänar det syfte man vill uppnå. Jag skulle också vilja uttrycka en liten förhoppning att bestämmelserna överses och att man ändrar sådana orimliga krav som att tullmyndigheterna exempelvis skulle ha rätt att tilldela tobak endast i proportion till antalet passagerare över 18 år som varit ombord på fartyget. En någorlunda exakt tillämpning av den bestämmelsen skulle ju kräva att fartygsbefälet gjorde upp statistik och utfrågade passagerarna om deras ålder; men på den punkten måste väl meningen vara att man skall nöja sig med en mycket grov uppskattning av åldern på de passagerare man har med sig.

Med dessa ord, herr talman, har jag endast velat uttrycka otillfredsställdhet med den något lättsinniga rättsliga praxis som utbildat sig på vissa områden och mina farhågor för att ytterligare problem beträffande den skattefria spriten i Öresund kan uppstå om man inte iakttar stor försiktighet i tillämpningen av bestämmelserna.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig i detaljerna i de förslag som propositionen innehåller, därför att det är för mig av fullkomligt underordnad betydelse huruvida man får skattefritt köpa ett paket cigaretter eller två eller om man får köpa en halv centiliter sprit eller om man får köpa fem centiliter. Vad som är avgörande för mig är huruvida Kungl. Maj:t har rätt att vidtaga de föreslagna åtgärderna, och jag vill ha ett besked på den punkten.

Propositionens förslag grundar sig på att riksdagen år 1957 godkände en rekommendation, som utskottet nu har refererat till på följande sätt: »Utskottet vill även framhålla, att de i propositionen förordade inskränkningarna i rätten till skattefri proviantering och försäljning av obeskattade varor står i överensstämmelse med den av Rådet för samarbete på tullområdet år 1954 antagna rekommendationen avseende vissa åtgärder för att förhindra smuggling av sprit- och tobaksvaror, vilken rekommendation riksdagen godkänt år 1957.» Detta riksdagens beslut innebär att Kungl. Maj:t i administrativ ordning utfärdar bestämmelser av det slag som nu finns i propositionen.

Som framgår både av vad herr Siegbahn har anfört och av vad jag har citerat ur bevillningsutskottets utlåtande, har denna rekommendation antagits för att förhindra smuggling. Jag har inte hört någon gång att smuggling har förekommit i samband med resor mellan Köpenhamn och Malmö eller mellan andra hamnar på den skånska kusten. Om det hade kunnat ledas i bevis att smuggling förekommit, hade vi haft ett annat utgångsläge för en diskussion, om Kungl. Maj:t kommit med förslag till åtgärder i syfte att förhindra smuggling.

Rekommendationen antogs, som sagt, 1957. Med åberopande av denna rekommendation har nu danska och svenska regeringarna föreslagit att man gemensamt skall införa de bestämmelser som framgår av propositionen. Sedan 1957 har det emellertid hänt något annat i denna fråga, och det är det jag vill

Ang. utförelse av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

komma till nu. I mars 1958 — alltså en kort tid efter rekommendationens antagande 1957 — avlämnade bevillningsutskottet ett betänkande rörande samma sak som behandlas här i dag. Det gällde då en motion av herr Axel Jansson i denna kammare och herr Brandt i andra kammaren, vari begärdes åtgärder mot den skattefria försäljningen av sprit- och tobaksvaror i öresundstrafiken. Efter att ha behandlat motionen sade bevillningsutskottet den gången följande: »Den folkrättsliga regeln om havets frihet innebär, att havet utanför ett lands territorialvatten inte är underkastat någon stats herravälde, och de fartyg, som befär det fria havet, endast är underordnade den stats lagar och författningar, vars nationalitet de äger. I de delar som här är av intresse utgöres Öresund av svenskt och danskt territorialvatten. Genom deklarationen den 30 januari 1932 angående vissa gränsförhållanden i Öresund har fastställts en linje som utgör gräns mellan de båda ländernas territorialvatten. Endast svenska och danska hamnar och hamninlopp betraktas emellertid som inre territorialvatten, vilket är underkastat vederbörande stats oinskränkta territorialhöghet.» Början av vad jag har citerat återfinns i bevillningsutskottets betänkande i år, men den sista meningen om hamnar och hamninlopp har tappats bort — av skäl som man kan fundera över.

Det citerade betänkandet avgavs således några månader efter rekommendationens antagande. Vad har hänt sedan? Jo, i april 1958 — alltså samma år — sammanträdde en havsrättskonferens i Genève i anledning av den ensidigt proklamerade tolvmilsgränsen till havs. Vid denna konferens var såväl Sverige som Danmark representerade, och Danmarks delegat förde fram uppfattningen att Öresund icke skulle betraktas som internationellt vatten utan som nationellt, liksom att liknande sund skulle betraktas som nationella vatten. Gränsen skulle flyttas från tre till sex sjömil från land. Detta yrkande åstadkom givetvis överläggningar, som inte blev så kortvariga. Bland annat höll Is-

raels delegat ett anförande, i vilket han framhöll att det icke funnes skäl till att stater skulle kunna tillägna sig internationellt vatten under förevändning att detta vore omgivet av nationellt sjöterritorium. Konferensen beslöt också i enlighet härmed, vilket innebär att 1857 års konvention om havets frihet gäller på samma sätt som den har gällt från detta årtal. Det har således inte hänt någonting, och framför allt har inte det hänt som Danmark önskade vid denna konferens, nämligen skapande av en möjlighet att vidga gränserna till havs mellan Danmark och Sverige.

Det är dessa två ting, herr talman, som jag står tveksam inför. Om jag hade fått ett nöjaktigt svar i propositionen eller genom utskottet, skulle jag allvarligt ha kunnat pröva och i en allvarlig diskussion också kunnat taga ställning till det förslag som här har framlagts. Men här har man glidit förbi mycket viktiga och vitala ting. Ett sådant är frågan om Öresund skall betraktas som enbart svenskt och danskt nationalvatten. Det har aldrig tidigare ifrågasatts någon sådan ordning. Jag vet inte huruvida skäl föreligger som är så starka, att enbart det faktum att resandeströmmen mellan Malmö och Köpenhamn samt Hälsingborg och Helsingör har utvecklats sig så starkt under det senaste årtiondet skulle utgöra ett motiv för att vi skulle ytterligare beskära den rätt som 15 miljoner medborgare har haft under dessa resor. De har skött sig på ett sådant sätt både när det gäller uppträdande och i andra sammanhang, att anmärkning inte har kunnat riktas mot dem.

Jag vill också bara i all korthet erinra om att det aldrig kan vara en nykterhetsfråga. Det kan inte heller vara en kvantitetsfråga beträffande cigaretterna, utan det är uteslutande en skattefråga. Om den är störst för Danmark eller för vårt land kan jag inte besvara. Det primära i förslaget måste dock vara att det finns personer som tycker att det är fråga om en försäljning med sådana dimensioner, att de matematiskt tror sig kunna räkna ut hur mycket en

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

stat förlorar i skatt på de varor det här gäller.

Personligen vill jag göra den kommentaren: Är det någon av kammarens ledamöter som har funderat på hur den ökade resandefrekvensen har åstadkommits? Ni tror väl inte att dessa 15 miljoner människor reser till Köpenhamn bara för att köpa cigaretter och för att få 5 cl sprit skattefritt och därmed få suppen en krona billigare. Motivet är att söka på annat håll. Det är prispolitiken i fråga om de svenska livsmedlen som här slår igenom. Skillnaden i pris på livsmedel i Danmark och i vårt land är nu sådan att den lockar svenska husmödrar — inte bara skånska utan även svenska husmödrar långväga ifrån — att ta en tur över till Danmark för att kunna köpa dessa billigare livsmedel. Det är här vi finner motivet, och den dag vi får till stånd en utjämning av livsmedelspriserna är jag övertygad om att miljontals av dessa resande kommer att försvinna. Då försvinner även de nya skatteintäkter som man här drömmer om att man skulle få till respektive statskassor.

Herr talman! Det har sagts så mycket i denna fråga här i dag, och jag vill inte upprepa något av det som tidigare sagts. Min ståndpunkt grundar sig på att jag, så länge jag inte har fått nöjaktigt svar på frågorna huruvida rekommendationen av år 1957 för att förhindra smuggling kan återopas för dessa inskränkningar samt om vi bryter mot den internationella rätten på havet, inte kan överväga att ta annan ställning än den jag nu tar.

Jag tillåter mig således, herr talman, med hänsyn till vad herr Siegbahn tidigare berörde, nämligen att man inte kan ställa något avslagsyrkande, att i stället hemställa att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna att de föreslagna bestämmelserna inte bör genomföras.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Det är klart, att mången anser att det här föreligger en spricka i den annars så gedigna och perfekta

svenska paragrafrustningen. Det är också klart att i en sådan situation »vän av ordning» omedelbart uppträder på scenen krävande sprickans ifyllande och paragrafernas sättande i funktion.

För undvikande av varje missförstånd vill jag genast påpeka, att jag med »vän av ordning» inte alls avser vår aktade finansminister. Jag kommer till den sidan av saken litet längre fram, och jag säger detta utan varje ironisk undermening. Nej, ärade kammarledamöter, »vän av ordning» i ett sådant här sammanhang är ibland ett kollektiv, ofta ett flertal smärre från varandra avskilda kollektiv, som opererar utifrån motsatta, starkt stridiga motiv men kuriöst nog samverkande mot ett gemensamt mål som nu i detta fall. »Vän av ordning» har tidigare vid åtskilliga tillfällen låtit höra av sig i denna fråga, och nu har vi honom alltså här igen. Men, mina damer och herrar, skulle vi i alla fall inte — jag riktar den frågan till er fullständigt uppriktigt — numera ha hunnit så pass långt här i landet, att vi skulle kunna ha råd med en dylik liten ore-gelmässighet i vårt annars så väl upplinjerade liv? Skulle vi inte, och jag upprepar denna fråga till er, kunna kosta på oss ett litet, litet andningshål mitt ibland paragraferna och reglementena?

Jag vet naturligtvis mycket väl, att det finns här i kammaren mer än en ledamot, som, måhända med indignation, vänder sig mot ett dylikt tal och stämpelar det som olämpligt och lättsinnigt. Jag kan respektera en dylik ärligt avvisande uppfattning, men jag delar den inte. Men om man nu inte vill lyssna till sådana här kätterska synpunkter på denna angelägenhet finns det kanske andra, om jag så får säga mera riksdagsmässiga aspekter på problemet, som möjligen skulle kunna tänkas påkalla något litet intresse.

Någon av de föregående talarna påpekade, att denna sak ingalunda är så enkel som den måhända vid ett flyktigt påseende kan förmodas vara. Jag skall be att få anföra ett par omständigheter i sådant hänseende.

Det finns i propositionen ett uttalan-

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

de som lyder på följande sätt: »Denna försäljning» — man syftar på försäljningen av obeskattade varor som vi nu diskuterar — »har stor omfattning och innebär för båda länderna ett betydande skattebortfall.» Jag upprepar: »... innebär för båda länderna ett betydande skattebortfall.»

Hur vet man detta? Jag riktar den frågan direkt till herr statsrådet. Hur vet man, att här föreligger ett betydande skattebortfall, och är det i så fall större för Sverige eller för Danmark? Det är möjligt, att man i finansdepartementet vet något om detta, men vad som är alldeles påtagligt är att det varken i propositionen eller i bevillningsutskottets betänkande förekommer ett enda ord, icke en enda siffra, som kan belysa detta kategoriska påstående i propositionen. Jag frågar än en gång: Var finns några uppgifter om omfattningen av detta skattebortfall, och hur fördelar det sig på Sverige och Danmark? Jag tycker att kammaren har rätt att fordra besked på denna punkt. Det är möjligt, att en utredning gjorts, men det finns ingenting i propositionen om den saken. Där står ett naket påstående utan dokumentation.

Personligen vill jag gärna säga, att jag har den uppfattningen — och jag har under årens lopp haft anledning syssla med dessa saker en liten smula — att detta mycket omtalade skattebortfall inte på långa vägar är av de dimensioner, som man på visst håll vill göra gällande. Och nu kommer jag till en sak som jag skulle vilja fästa särskilt mina uppsvenska kollegers uppmärksamhet på. När man talar om »skattebortfall», låt mig säga på tobaksvaror, utgår man från den förutsättningen att, om folk inte får köpa dessa obeskattade tobaksvaror på båtarna, när de går ombord i Malmö eller Hälsingborg eller Landskrona eller var det kan vara, så köper de dem i land i Sverige, innan de går ombord på båtarna. Detta är en fullständigt oralistisk uppfattning. Det går inte alls till på det sättet. För de inte köpa varorna på båtarna, så köper de dem naturligtvis när de kommer i land

i Danmark. Och varför gör de det? Jo, för att dessa varor är billigare i Danmark än i Sverige. Danmark har inget tobaksmonopol. Landet har ett avsevärt antal oberoende tobaksfabriker som arbetar var för sig och under stark inbördes konkurrens pressar ner priserna samt skapar ett stort urval. Jag vill erinra om att piptobaken är mycket billigare i Danmark än i Sverige, cigarrer och cigarriller likaså, och även cigarreretterna är på grund av kursskillnaden billigare. För 100 svenska kronor får man ju 132 danska kronor. Inte ett ord därom finns i propositionen!

Vill man inte köpa dessa varor i Danmark — jag tänker då närmast på de hundratusentals bilisterna — så köper man dem på färjan mellan Gedser och Grossenbrode, där försäljningen av obeskattade varor är fullständigt obeskurten. Varför har man inte påkallat några ingrepp där? Den stora strömmen av bilister från Sverige till kontinenten går den vägen. Där kan de köpa så mycket de vill och mycket mer än tobak och choklad. Det drivs en fullständig affärsverksamhet på de danska och tyska fartygen på rutten.

Här har herr Jacobsson påpekat de betydande statliga engagemangen i trafikapparaten. Det är ganska kuriöst att iaktta att när man talar om »rederierna», tycks man utgå ifrån att rederiverksamheten här bedrivs av uteslutande enskilda företag, att det är s. k. enskilda profitintressen, som det i första rummet är fråga om. Visst finns det åtskilliga enskilda rederier som trafikerar sundshamnarna. Ingen bestrider detta. Men en av de största redarna är svenska staten. Jag har här en fullständig lista över svenska statens engagemang i trafikförbindelserna över Öresund. Den äger ensam tågfärjan »Malmöhus». Den äger ensam Rederiaktiebolaget Öresund och Aktiebolaget Trafikrestauranger o. s. v. Här har svenska staten gjort högst betydande investeringar. Varför säger man ingenting om detta i propositionen? Det är alldeles klart, att en väsentlig nedgång i trafiken skulle medföra minskade intäkter för svenska stats-

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

verket, d. v. s. i detta fall statens järnvägar, en minskning som — och det är ju väsentligt många gånger om — skulle uppväga de eventuellt, mycket eventuellt, ökade skatteinkomster som man skulle få vid en vidare vandring på restriktionernas väg. Jag återkommer om ett ögonblick till den sidan av saken.

Jag upprepar min fråga: Varför saknas såväl i propositionen som i utskottets betänkande varje som helst dokumentation på denna betydelsefulla punkt?

Jag vill vidare påpeka, att det existerar en rad andra förbindelser mellan Sverige och Danmark. Vi har leden Göteborg—Fredrikshavn, vi har de nyöppnade lederna Varberg—Grenå och Halmstad—Århus, försedda med hypermodernt tonnage. På samtliga dessa leder förekommer obeskuren försäljning av obeskattade varor. Varför omnämns inte detta i propositionen? Om nu öresundslinjerna skulle bli mindre attraktiva på grund av att de blir restriktionsbelagda är det givet, att exempelvis den stora svenska och norska biltrafiken söker sig till göteborgsleden och hallandslederna. Jag missunnar inte dessa leder, där delvis kommunal och delvis enskild investering satts in, att få en ökad trafik, men jag vill påpeka, att detta måste lända till avsevärt förfång för det svenska statsverket.

Att det här kan bli fråga om mycket stora tal är uppenbart. Jag vill bara, mina damer och herrar, erinra om att förra året överskeppades enbart på leden Hälsingborg—Helsingör 412 740 motorfordon. Nära en halv miljon motorfordon bara på den leden! Man kan ju förstå vad det skulle betyda om denna väldiga trafik i större eller mindre utsträckning togs ifrån de linjer, där svenska staten direkt eller indirekt har ekonomiska intressen att bevaka.

Nu kommer jag till vad som kanske är en kärnpunkt i hela problemet. Jag vill konkretisera den i en fråga till statsrådet: Har järnvägsstyrelsen åtsports i denna väsentliga angelägenhet? Det är järnvägsstyrelsen, som är ansvarig gentemot statsverket för lönsamheten av des-

sa investeringar. Har Kungl. Maj:t varit i förbindelse med järnvägsstyrelsen, innan Kungl. Maj:t avlämnade denna proposition? Jag beklagar, att jag måste ställa denna fråga, men att jag frågar beror på att i propositionen finns ingenting, som utsäger att den ansvariga svenska myndigheten blivit tillfrågad, innan propositionen lämnades. Det är möjligt, att en sådan förfrågan gjorts från finansdepartementet. Jag vet ingenting om det, och jag antar, att inte heller någon annan av kammarens ledamöter vet det, ty de handlingar ur vilka vi skall hämta vårt vetande omnämner ingenting i detta hänseende.

Såsom har påpekats behandlade vi detta ärende här i riksdagen senast för tre år sedan. Det skedde då på basis av enskilda motioner. Utskottet tillskrev då järnvägsstyrelsen för att höra styrelsens uppfattning i saken och fick ett mycket utförligt svar, som finns återgivet i bevillningsutskottets betänkande nr 36 år 1958. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att läsa upp det intressanta och utförliga utlåtandet från SJ. Jag skall inskränka mig till att föredra de konklusioner, som SJ gjort av sina egna uttalanden. Järnvägsstyrelsen skriver: »Av det ovan anförda framgår sammanfattningsvis, att ett genomförande av motionärernas förslag om förbud mot skattefri försäljning av skattebelagda varor i öresundstrafiken skulle innebära att SJ-koncernens intäktsbortfall skulle bli väsentligt större än statens intäktsökning genom skattemerintäkter, — — —.» Varför har man inte i propositionen sagt ett enda ord om den saken? Vidare säger järnvägsstyrelsen »att samma resultat relativt sett skulle bli följderna för icke statsägda företag, att anordningen sålunda icke skulle bli lösam ur statsfinansiell synpunkt, att svenska och andra nationers flyglinjer skulle gynnas på bekostnad av tag—båt—färjetrafiken, att risk föreligger att främmande nationers fartyg eller svenska fartyg under främmande flagg komme att sättas in i öresundstrafiken och försälja obeskattade varor, att dessa fartyg skulle draga till sig den större

Ang. utförelse av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

delen av resandeströmmen och därmed överflytta en inkomstkälla från svenska staten till utländska intressen, att inköp av skattefria varor i stor utsträckning komme att förläggas till leden Gros-senbrode—Gedser, att eventuellt sprit-missbruk icke skulle förhindras, att i enstaka fall förekommande otrevnad ombord på färjor och båtar icke skulle elimineras, att gränshandelns omfattning icke nämnvärt skulle påverkas och att den eftersträvade nordiska gemenskapen ej skulle främjas. — Under åberopande av vad ovan anförts får järnvägsstyrelsen därför bestämt avstyrka ett genomförande av ett förbud mot skattefria försäljning av skattebelagda varor i Öresundstrafiken och i stället föreslå att nuvarande ordning får bestå i allt fall intill dess nordisk tullunion blivit en verklighet.»

Detta var järnvägsstyrelsens uppfattning år 1958. Jag känner inte järnvägsstyrelsens uppfattning i dag. Det finns inga papper på den saken. Det är möjligt att styrelsen har ändrat sig, och i så fall kanske man kan få ett svar på den frågan från statsrådsbanken.

Här har sagts i propositionen: »Förhållandena ombord på fartygen har heller inte varit tillfredsställande ur ordnings- och nykterhetssynpunkt.» Var finns dokumentationen? Har man tillfrågat de ansvariga myndigheterna i Skåne? Har man tillfrågat länsstyrelsen, har man tillfrågat stadsfullmäktige och drätselkammare?

Har man tillfrågat polismyndigheter-na? Har man tillfrågat de nykterhetsvårdande organen? Det är möjligt, att man gjort det, men därom nämns ingenting i propositionen.

Jag skall inte fördjupa mig ytterligare i detta ämne, utan jag skall be att få i några korta satser konkludera min uppfattning i denna angelägenhet.

Den folkrättsliga frågan är icke utredd, i varje fall icke redovisad i propositionen. Där göres som bekant bara det uttalandet, att folkrättsligt »torde» icke några hinder föreligga mot ett arrangemang av detta slag. Vad man stöder detta på, vet jag inte — det står

ingenting om detta i propositionen. Man kunde väl i varje fall ha lämnat kammarens ledamöter upplysning om vilka experter man anlitat. Inte ens detta får vi veta.

Enligt den nu föreliggande propositionen men ännu mera mot bakgrunden av de ytterligare restriktioner, som framskymtar i utskottsbetänkandet, utgör ett beslut i dag om godkännande av propositionen en *diskriminering*, mina damer och herrar, av fartygstrafiken över Öresund i förhållande till övriga fartygsleder mellan Sverige och Danmark och givetvis också mellan Sverige och Finland resp. Sverige och England.

Någon utredning föreligger icke om storleken för Sveriges del av det eventuella skattebortfallet — jag har redan efterlyst siffror på den punkten. Någon utredning föreligger icke heller om omfattningen av det eventuella inkomstbortfall, som träffar statens järnvägar vid ett delvis eller helt upphörande av försäljningen av obeskattade varor på det Öresundstonnage, i vilket svenska staten är ekonomiskt intresserad. Detta inkomstbortfall måste — något som var och en i kammaren förstår — givetvis vägas mot den eventuella skattevinsten. Vad blir *nettot*? Jag kan kanske få den frågan besvarad av finansministern.

Vidare har den kulturella betydelsen av det intensifierade resesamkvämet över Sundet icke beaktats i propositionen. I detta hänseende kan jag inskränka mig till att hänvisa till den praktiskt taget enhälliga danska pressopinionen i dessa ting.

Jag vill till sist säga, att jag icke saknar förståelse för finansministerns ställning i denna sak. Statsrådet har varit utsatt för en stark press från vissa grupper på ömse sidor om Sundet. Dessa påtryckningar har utövats av särdeles heterogena intressen. Man har — enligt vad det förspörjes — kuriöst nog åberopat konträrt motsatta och helt motstridiga motiv för ingreppen, beroende på från vilken grupp påtryckningarna kommit. Jag är också övertygad om att man kan räkna finansministern till förtjänst att propositionen

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

inte fått en ännu vidare utformning än den har. Anledningen till att jag kritiserar propositionen är alltså inte att finna i de omständigheter, jag här senast har redovisat, utan ligger på ett annat plan.

Mina erinringar gäller främst det anmärkningsvärt ofullständiga skick, i vilket detta ärende förelägges riksdagen.

I propositionen anholder Kungl. Maj:t om »riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse med särskilda bestämmelser om utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund». Jag konstaterar, att riksdagens ledamöter varken genom propositionen eller utskottsbetänkandet erhållit någon som helst redovisning av berörda svenska myndigheters och institutioners uppfattningar i denna angelägenhet. Kamrarnas ledamöter har sålunda icke haft tillfälle att ta del av sådant remissmaterial, som i alla andra sammanhang anses ofrånkomligt i propositionerna och som är erforderligt för dem, då de går att fatta ståndpunkt i en angelägenhet som underställts riksdagens prövning. Om kammarens ledamöter skulle vilja läsa propositionen, skall de finna rikliga belägg för riktigheten av vad jag här anför.

Jag slutar, herr talman, med att ställa samma yrkande som herr Axel E. Svensson gjorde. Jag hemställer att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna, att de föreslagna bestämmelserna icke bör genomföras.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag kan i stort sett instämma i vad herr Axel Svensson och herr Erik Hagberg här yttrade. Jag vill bara tillägga ett par ord.

När man läser propositionen, frågar man sig varför det skall vara tillåtet att tillhandla sig sprit och tobak skattefritt på ett mindre restriktivt sätt, om man far på 55 minuter med ett jetplan från Stockholm till Köpenhamn än om man gör samma färd på 1 timme 25 minuter med båt från Malmö till Köpenhamn — färden går i båda fallen över samma

internationella vatten. Är nykterhetsstatistiken i Stockholm så mycket bättre, att man därför anser sig ha större förtroende för resande från huvudstaden i nykterhetshänseende?

Jag frågar mig liksom de föregående talarna, vilka internationella rättsregler de föreslagna bestämmelserna skall följa. Med rätta reagerar vi svenskar allmänt, när andra länders regeringar syns mot den internationella rätten genom ett ensidigt utvidgande av sina territorialvatten och genom inblandning i sjöfarten på internationellt vatten. Skall vi nu själva bära oss åt på samma sätt — ett sätt som vi fördömer då det gäller andra? Vi talar så mycket om att förbättra det nordiska samarbetet och skapa bättre kontakt mellan de nordiska folken. Är det på detta sätt man önskar göra det?

Jag instämmer i det förslag, som herr Axel Svensson och herr Hagberg har framfört, nämligen att riksdagen i sitt yttrande till Kungl. Maj:t måtte framhålla att man icke önskar att de föreslagna bestämmelserna genomföres.

Herr GORTON (h):

Herr talman! Många av de synpunkter som jag har på denna fråga har redan framförts av andra skåningar i denna kammare, och jag skall inte upprepa dem. Det är emellertid några rent ekonomiska synpunkter, som jag icke kan underlåta att föra till torgs.

Det står i propositionen att försäljningen av obeskattade varor har medfört ett betydande skattebortfall och vidare att enskilda köpmän även har lidit av öresundstrafiken. Det är givetvis alldeles riktigt, att statens fiskaliska intressen har trätts för när, vilket man nu söker avhjälpa genom att införa bestämmelser för att ökade skatteintäkter skall tillflyta den svenska statskassan.

Liksom reservanterna har jag personligen ingen principiell erinran mot de inskränkningar som föreslagits. Jag skulle dock ha velat känna mig övertygad om att de pengar det här gäller verkligen kommer vårt eget land till godo.

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

Enligt förslaget skall med obeskattade varor icke avses varor, som beskattas i Danmark. Vad innebär det med hänsyn till den proviant, som säljes till de fartyg som trafikerar Öresund? Jo, det innebär helt enkelt, att vi är tillbaka till de förhållanden, som rådde i slutet av år 1956, då det svenska företaget Linjebuss började sin trafik mellan Helsingborg och Helsingör. Företaget kunde då inte köpa varor avsedda för utförsel tullfritt — från tullager som det heter. De svenska köpmännen kom snart underfund med att över huvud taget ingenting köptes i Sverige, och detta av helt naturliga skäl. Varorna köptes i Danmark, emedan den danska politiken är smidigare utformad och möjliggör att beskattade varor kan köpas betydligt billigare än i Sverige. Räddningen kom sedan genom att vi kunde få köpa varorna tullfritt i Sverige, vilket innebar att man i Sverige kunde leverera varorna lika billigt som danskarna.

Jag har faktiskt gjort en liten undersökning, och jag har då frågat mig hur det kan vara möjligt, att svenskt renat brännvin kan trots beskattning säljas 2 kronor billigare per butelj i Danmark än i Sverige — för att inte tala om utländska beskattade viner och spritsorter, som säljs 25—30 procent billigare i Danmark än i Sverige, och slutligen det danska brännvinet, som säljs till priser motsvarande ungefär 45 procent av de priser man får erlægga i Sverige. Är det någon som här tror, att de företag som trafikerar Öresund kommer att köpa skattebelagda varor i Sverige? Nej, varorna kommer att köpas i Danmark. Hur de svenska fiskaliska intressena under sådana förhållanden skall tillgodoses, överstiger min förmåga att förstå.

Jag vill tillägga, att skattebelagda tobaksvaror kan köpas betydligt billigare i Danmark än i Sverige. Hur är det möjligt? Jo, i Danmark har man ett dollarpremieringssystem, som innebär att om man erlägger betalning i dollar, så kan man köpa beskattade varor (amerikanska cigaretter) betydligt billigare än i Sverige. Det är också ett förhållande,

som menligt inverkar på möjligheten att tillgodose svenska fiskaliska intressen och som dessutom kommer att medföra att svenska köpmannaintressen — icke blott när det gäller grossister utan även när det gäller detaljister — kommer att skadas i ännu högre grad än tidigare i vad avser den proviantering, som äger rum i svenska hamnar.

Vi har slutligen en synpunkt, som jag som redare inte kan undgå att nämna. Det gäller här ett hastverk, om vi i dag fattar ett beslut, som skall gälla från och med den 1 juni. Man kan inte hyra eller befrakta en båt på några timmar, utan det får träffas överenskommelse därom långt i förväg. Alla engagemang för sommartrafiken är givetvis uppgjorda i god tid, och man baserar sina engagemang på vissa förutsättningar, nämligen de som varit gällande föregående år. Det är klart att man kan nonchalera denna synpunkt och mena att den är någonting ovidkommande, men det är nog ganska många som ordnat för sommaren och som kommer att bli lidande på ett så hastigt fattat beslut som här är ifrågasatt. Jag anser därför i likhet med herr Siegbahn, att vi i någorlunda lugn och ro bör överväga konsekvenserna och uppta nya förhandlingar, så att vi åtminstone någorlunda vet vad beslutet kommer att innebära.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få uttala min anslutning till föreliggande reservation.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Vi har varit medvetna om att detta förslag på sina håll följts med betydande intresse. Herr Hagberg i Malmö yttrade att han hade förståelse för det svåra läge finansministern befinner sig i. Jag skall inte beröra detta omdöme, men jag frestas också att säga, att kammarens ledamöter också har full förståelse, när vi hör så många representanter för skånestäderna tala i detta ärende om sina bekymmer.

Man framför här å ena sidan frågans folkrättsliga karaktär och tar å andra sidan upp de ekonomiska konsekven-

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

ser, som den föreslagna ändringen skulle medföra. Jag är därför kanske berättigad att nämna, att vid behandlingen av ärendet i bevillningsutskottet kom från flera håll krav på att vi skulle få den folkrättsliga sidan belyst. Vi gick detta önskemål till mötes även om flertalet av oss inte tvekade om det berättigade i att genomföra en sådan åtgärd. Vi hade en föredragning i utskottet av en man som tillhör de framstående på detta område, och han i sin tur hade haft kontakt med utrikesdepartementets rättsexperter. Efter den föredragningen meddelade de som begärt den, att de inte hade någonting att fråga om. De hade känt sig övertygade om att den ställning som intagits i propositionen var den riktiga. Jag är inte kapabel att diskutera rättsfrågor. Det överlåter jag åt andra, men jag utgår ifrån att den kungl. propositionen är granskad även i det avseendet.

När det sedan gäller de rent materiella tingen har det sagts här, att denna trafik har en oerhörd betydelse för bl. a. det nordiska samarbetet, och att den har en kulturell betydelse. Ja, jag hoppas väl att trafiken har dessa goda egenskaper, men jag har också en förhoppning om att den skall kunna bibehållas i sin nuvarande omfattning.

Trafiken har ökats med 50 procent sedan 1955, och det är ju glädjande i och för sig. Man kan ju diskutera vad motivet är bakom denna våldsamma ökning. Det ligger naturligtvis till en del i skattefriheten. Herr Hagberg sade här att han tror att skattefriheten på sprit spelar en roll, men herr Axel Svensson trodde att den inte spelade så stor roll, eftersom resorna i stället gällde livsmedelsköpen. Är livsmedelsköpen avgörande, kommer man väl att fortsätta att resa, även om biljettpriserna är något högre. För Hälsingborgsleden är det för övrigt ingen ändring i tobaksförsäljningen, så där kan ju inte argumenteras emot förslaget med hänvisning till tobaken, och tobaken är väl den viktigaste varan i fråga om skattebortfallet.

Min gode vän herr Hagberg i Malmö

sade att det finns inga uppgifter i propositionen om vad detta skattebortfall kan uppgå till. Men i utskottets betänkande har vi tagit in uppgifter både på spritkvantiteter och på antalet cigaretter, och det är väl relativt enkelt att räkna ut vad skatten blir på 350 miljoner cigaretter. Det är ju 12 eller 13 öre per cigarett som är skatt, eftersom varuvärdet är 20 procent och skatten 80 procent av våra priser hemma.

För dem som har trafikmedlen blir det givetvis ett betydande inkomstbortfall, när de inte längre kan köpa cigarettpaket för 40 öre och sälja dem för 1:35 — det bestrider jag inte — men om man finner det vara omotiverat att ha detta skatteprivilegium när det gäller denna trafik, då skall man väl ändra på detta förhållande. Själva trafiken kommer väl att fortgå. Det kanske blir någon dämpning i den våldsamma ökningen, men vi får hoppas att den kommer att bibehållas i stor omfattning av helt naturliga skäl.

Här har sagts, att propositionen har sina brister, varför riksdagen inte borde godkänna den. Ja, om man inte vill en sak, har man gärna kritiska omdömen. Jag skulle väl tro att det har förelegat propositioner, som varit skrivna på ungefär samma sätt men med förslag av annan karaktär, förslag som man velat ta och som man tyckt vara utmärkta. Då har det hela accepterats. Även där kunde man begärt att få än det ena och än det andra belyst, men det har man inte gjort.

Herr Jacobsson, som var förste talaren i detta ärende, erkände att skattefriheten medför olägenheter för olika kategorier av medborgare, och det kan ju vara riktigt. Men han sade också en annan sak. Han tyckte att det var alldeles för kategoriskt skrivet, när utskottet tilllät sig säga att det inte varit tillfredsställande med ordning och nykterhet. Jag tycker inte det är så särskilt hårt skrivet. Vi har ju åtskilliga gånger fått bekräftelse på att förhållandena inte är tillfredsställande.

Herr Hagberg anmärkte på att inte myndigheterna hörts, och naturligtvis

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

kan man göra ett sådant påstående och beklaga det. Å andra sidan är detta ett avtalsförhållande mellan två parter, och vi vet att vid sådana förhandlingar måste man sträva efter att få ett resultat.

Herr Axel Svensson sade, att man berövar 15 miljoner medborgare rätten till dessa förmåner, och de får ingenting annat än krångel i stället. Det var väl inte herr Axel Svenssons mening att säga 15 miljoner medborgare; det är ju 15 miljoner resor det är fråga om, och åtskilliga medborgare åker kanske mer än en gång. Det går väl inte att räkna dubbelt på det sättet. Kanske de som åker flera gånger är mest angelägna om att få behålla förmånerna. Det är ju mänskligt och jag begriper till fullo detta, men därför finns ingen anledning att säga att man går särskilt hårt fram när det gäller dessa förslag.

Att Hallandsfärjorna och andra skulle överta denna trafik är väl överdrivet, ty för dem är det fråga om trafik av helt annan karaktär än Sundstrafiken. Det går inte att använda detta som argument.

Jag tycker för min del att det inte finns några oklara punkter i propositionen. Herr Axel Svensson sade att Kungl. Maj:t här skulle lägga fram en proposition och få en förordning i stället för att begära yttrande från riksdagen. Herr Axel Svensson! Med handen på hjärtat — om regeringen kommit med ett sådant förslag i den formen — ty det är ju formella ting som herr Axel Svensson hakar upp sitt resonemang på — hade väl propositionen blivit godkänd. Det är ju saken det gäller. Jag tycker att den där rent formella räddningsplanen inte bär i någon storm.

Till slut, herr talman, vill jag säga att den energi som har lagts ned på argumenteringen för att bibehålla den nuvarande ordningen kanhända varit värd en bättre sak. Min tro är att denna trafik i stort sett kommer att bli mycket litet berörd av det här ändringsförslaget, men det kommer att bli en mera tillfredsställande ordning än det är nu. Det går nog inte för en viss grupp av befolkningen att kämpa för att bevara

ett privilegium bara för att det har kommit till en gång, utan man gjorde kanske klokt i att hyfsa ekvationen på det sätt, som Kungl. Maj:ts proposition innebär.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Fru CARLQVIST (s):

Herr talman! Det har sagts mycket vid detta ärendes behandling, och jag måste tillstå att jag inte har något nytt att komma med. Jag hoppas att kammarens ledamöter skall hålla mig räkning för om jag förkortar mitt anförande och helt kort och gott yrkar bifall till den av herr Jacobsson avgivna reservationen.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! När jag har suttit och åhört denna debatt om hur förnämlig ordningen är på Öresundstrafiken när det gäller användandet av sprit m. m., tror jag nog att man har gjort det mera förgyllt än det i verkligheten är. Bolagen som äger båtarna kommer nog inte att se detta med blida ögon, ty enligt min uppfattning kommer resorna att betydligt minska. Det händer ofta att de som reser till Köpenhamn inte går av båten utan vänder åter för att kunna köpa billig tobak och billig sprit under tiden och förtära så mycket de orkar. Det kan väl ändå inte vara meningen att man skall ha det på det sättet. Det har talats såväl i denna kammare som i medkammaren om att man vill ha ordning och reda, man vill ha nykterhet och man offerar oändligt mycket pengar på att man vill ha det nyktert och ordentligt i vårt land. Om man nu ifrån två regeringar i två länder har kommit överens om att man skall försöka begränsa denna kanske många gånger rätt otrevliga förtäring särskilt av sprit och dessa skattefria inköp av varor, som är högt uppskattade i vårt land, tycker jag nog att vi inte bör ställa oss avvisande utan bör medverka till att få en bättre ordning.

De svenska köpmännen är ingalunda

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

belättna med den ordning som är rådan- de, utan de har beklagat sig över de in- köp som sker över Sundet tack vare att där är lägre priser. Den danska rege- ringen har sänkt priserna på sprit vid ett par tillfällen, under det att vårt land ju haft en mycket hög beskattning på spritvarorna. Detta gör att man söker sig till Danmark. Där köper man en flaska, där tar man ett par snapsar och så tar man den med sig genom tullen, ty vad man skall ha på en resa beskattas inte på något sätt. Detta måste vi, som är tillverkare av spriten här i vårt land, reagera emot. Visserligen sade herr Gorthon att det är ju det svenska bränn- vinet som säljs. Nej, herr Gorthon, det säljs inte så mycket nu, utan det som säljs är faktiskt det danska därför att det är så mycket billigare.

Jag skulle vilja säga till herr Sträng att försöka samarbeta med Danmark och få priserna lika höga där som i Sverige. Sedan kanske det inte är så stor risk med båtturer, och låt dem betala skatten på båten som de får göra om de går in på en restaurang i Sverige om de vill ha en snaps eller vad de vill ha.

Jag tror att man borde kunna nå en bättre tingens ordning, och därför kom- mer jag, herr talman, att rösta på utskot- tets förslag. Jag anser att vi intet har att vinna med att låta trafiken pågå på det sätt den gör, utan där bör bli en översyn över hur det tillgår.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Låt mig först göra en personlig deklaration. Jag kan hålla med herr Hagberg i Malmö om att män- niskorna böra ha sina friheter, även om dessa tar sig sådana uttryck som att man köper en ask cigaretter litet billigt i Sundet eller svingar en bågare litet bil- ligare på resan mellan Danmark och Sverige. Jag är inte alls så där ambitiös att jag eftersträvar att alla de gamla rät- tigheterna skall strykas. Min strävan har varit att uppnå en uppgörelse som kodifierar den gamla traditionella trafikens friheter och rättigheter men kommer till rätta med de oarter som framför allt

under de senaste åren har yppat sig på området.

Med denna rent personliga deklara- tion om hur jag ser de här problemen skall jag, om jag skall vara riktigt ärlig, erkänna att jag inte är särdeles entusiastisk över den skärpning i för- hållande till Kungl. Maj:ts proposition som utskottet har föreslagit. Jag tyckte att den uppgörelse som jag och min danska kollega hade kommit fram till var så fint avvägd, att den rimligtvis borde stå sig i åtskilliga år framöver. Det är min rent personliga syn på saken.

Jag nämnde här att vi har velat åstad- komma en uppgörelse, som inte direkt attackerar de gamla rättigheterna, vilka har blivit något av en tradition, men som kommer till rätta med oarterna. Ser man på uppgörelsens innehåll finner man att det egentligen inte är fråga om någonting annat än en anpassning till de utskänkings- och försäljningsrättig- heter som hittills har tillämpats på de danska statsbanornas linjer, på de svens- ka statsbanornas linjer och på de linjer som de svenska och danska statsbanorna driver gemensamt. Jag kan verifiera det med ytterligare några uppgifter utöver dem som är angivna i propositionen och i utskottets utlåtande.

Den skattefria spritutskänkningen på leden Helsingör—Hälsingborg har rört sig om genomsnittligt i runt tal 5 liter på 1 000 passagerare, medan motsvaran- de siffra för de båda andra, privata re- derierna — ett svenskt och ett norskt — på samma linje har varit 18 respektive 19,5 liter per 1 000 passagerare. Man har med andra ord serverat grovt räknat fyra gånger mera sprit på de båda priva- ta linjerna än på de danska statsbane- färjor som trafikerar linjen Hälsingborg —Helsingör. Jag tycker det finns rätt starka skäl för uppfattningen att det kan vara lämpligt att nöja sig med den spritutskänkning som förekommer på de danska statsfärjorna, vilka ju ändå har en väsentlig del av trafiken mellan Häl- singborg och Helsingör, och att de pri- vata rederierna helt enkelt får anpassa sig till den utskänkningen.

Motsvarande siffra för de längre rut-

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresunderna Malmö—Köpenhamn, Landskrona—Köpenhamn och Helsingborg—Köpenhamn är för de svenska statsbanornas färja och för båtarna på de linjer som drivs i samförstånd mellan de svenska och danska statsbanorna drygt 28 liter per 1 000 passagerare, då däremot utskänkningsen på de privata linjerna håller sig vid 45—50 liter per 1 000 passagerare. Utskänkningsen är alltså i runt tal dubbelt så stor på de privata linjerna i södra delen av Sundet.

Det finns som jag ser saken inte några egentliga skäl för att man skall konsumera mer sprit på de privata linjerna, som har blommat upp de senare åren i allt väsentligt på grund av den skattefria försäljningen av tobak och sprit, än vad man konsumerar på de gamla linjerna som har gammal tradition, nämligen de danska och de svenska statsbanornas linjer.

På de norra linjerna över Sundet har de danska statsbanorna en försäljning av skattefri tobak — jag talar nu bara om cigaretter, eftersom det egentligen är det försäljningen gäller — av ungefär 12 cigaretter per passagerare på varje enkel tur. De privata linjerna har sålt mer, men det är ingen fyrdubbling som beträffande spriten, utan en ökning med 50 procent i stället för 400 procent. Försäljningen har varit 16 cigaretter för det svenska företaget och 16 cigaretter för det norska företaget per passagerare och tur. Denna statistiska siffra har slagits ut på alla passagerare, både äldre och barn. Enligt den framlagda uppgörelsen blir det möjligt att inköpa 20 cigaretter per enkel tur för vuxen passagerare — barn får ingenting köpa.

Vad gäller turerna Helsingborg—Helsingör är det i fråga om tobak knappast riktigt att tala om någon reduktion. I fråga om sprit är det en kraftig reduktion för de privata linjerna men inte för statsbanorna.

Ser jag på tobaksförsäljningen på linjerna i södra Sundet har man på den stora färjan från Malmö till Köpenhamn kunnat köpa 40 cigaretter per person. Nu kommer man att få köpa 20. På Öresundsbatarna har man hittills kunnat

köpa 20 cigaretter. Nu får man också köpa 20. Skillnaden är dock att tidigare har även passagerare under 18 år kunnat köpa cigaretter. Någon gräns har man väl alltid tillämpat. Jag föreställer mig att 7- och 8-åringar inte fått köpa cigaretter, och kanske inte heller 10—12-åringar, men möjligen 15-, 16- och 17-åringar. Under resa från Köpenhamn till Sverige har tilldelningen varit större, och man har då kunnat köpa 50—60 cigaretter. Nu är kvantiteten reducerad till 20 cigaretter. Huruvida man utnyttjat möjligheterna att köpa de större tobakskvantiteterna har jag faktiskt ingen statistik på. Detta är de rent statistiska siffrorna, som jag tyckte att herr Hagberg i viss mån efterlyste.

Hur vet man nu, säger herr Hagberg, att den skattefria försäljningen över huvud taget betydtt ett skattebortfall? Ja, det är alltid svårt att dra några absolut bestämda slutsatser av ett material som är behäftat med så många osäkra bedömningar som detta. Personligen har jag nog den uppfattningen, att den skattefria sprit som man drack på båtarna i Sundstrafiken i stor utsträckning var en extra konsumtion hos vederbörande passagerare, som endast i mindre utsträckning avspeglade sig i en minskad försäljning i Malmö, Köpenhamn, Helsingborg och Helsingör. Någon inverkan har naturligtvis konsumtionen på båtarna haft även i det avseendet, men jag tror inte att man skall överdriva den saken. Däremot tror jag nog att de skattefria cigaretter som tillhandahålles på båtarna haft en annan betydelse. I varje fall har det varit så för mig själv, när jag rest över, att jag inte under resan konsumerat de cigarettpaket som jag inköpt, utan det mesta har varit kvar när jag kommit i land och följaktligen fyllt en funktion i mitt konsumtionsbehov till förfång för cigarett- och cigarrhandlarna på landbacken. Situationen har nog varit densamma även för andra resenärer. Det är nog denna skillnad i fråga om spriten och tobaken — närmare kan jag inte presentera frågeställningen.

Med alla de reservationer som bör gö-

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

ras med hänsyn till vad jag nyss anfört vill jag nämna, att det finns en mycket noggrann statistik på provianteringsskattefriheten både i Danmark och Sverige och försäljningen i Öresundstrafiken. Den statistiken kan jag stå till tjänst med.

I fråga om sprit och viner provianteras det skattefritt i Danmark och Sverige under ett års trafik och försäljs så mycket skattefritt på båtarna, att skatte- och tullbortfallet, om jag bara gör en rent matematisk beräkning, uppgår till ungefär 10,5 miljoner för spriten. På cigaretter är motsvarande skatte- och tullbortfall 48 miljoner kronor. För samtliga tobaksslag är skatte- och tullbortfallet 54 miljoner kronor — allt här räknat i svensk valuta. För chokladvaror uppgår skatte- och tullbortfallet till 7,5 miljoner. Totalt blir det ett skatte- och tullbortfall av 72 miljoner kronor för både Sverige och Danmark, alltså med denna rent matematiska beräkning och kanske inte helt realistiska beräkning. Om man inte hade möjligheter att inköpa dessa varor skattefritt under sina färder över Öresund, skulle alltså dessa pengar omsättas på landbacken.

Herr Hagberg frågade vidare om finansdepartementet vid träffandet av denna uppgörelse varit i förbindelse med statens järnvägar. Man kan utveckla frågan vidare och säga: Har danska finansdepartementet varit i förbindelse med sina statsbanor? Jag kan då meddela, att under den första förhandlingsomgången i Köpenhamn, när dessa huvudlinjer drogs upp, deltog generaldirektören och chefen för de svenska järnvägarna liksom också generaldirektören och chefen för de danska statsbanorna. De var helt överens om en öppgörelse, som faktiskt var en grad hårdare i fråga om inskränkningarna än vad som sedermera blev resultatet av förhandlingarna.

Herr Hagberg frågade vidare, om vi har talat med myndigheterna i Skåne — länsstyrelsen och andra — och inhämtat deras synpunkter. Jag kan svara att jag i varje fall är mycket väl informerad om den lokala opinionen, eftersom jag har tagit emot deputationer, som

mycket energiskt och på alla sätt har tillkännagivit den lokala opinionens synpunkter. Jag har också diskuterat med landshövdingen i Malmöhus län innan uppgörelsen träffades, och jag har inte kunnat uraktlåta att läsa alla de tidningar, som givit uttryck för den lokala opinionen och som välvilligt har ställts till finansministerns förfogande, även om de bara har varit ett litet inlägg på inläsarspalten. Ingenting har således behövt undgå mig i fråga om den lokala opinionens inställning.

Jag kan nog säga att den mera officiella lokala opinionen har diskuterat denna fråga närmast utifrån det perspektiv, som var aktuellt år 1955 och även vid senare tillfällen i den allmänna debatten, nämligen ett totalförbud och inte den kompromiss som sedermera kom till stånd. Utifrån den utgångspunkten — således ett totalförbud för skattefri försäljning i Öresundstrafiken — har den officiella lokala opinionen varit mycket kritisk. I fråga om uppgörelsen, som ju långt ifrån innebär något totalförbud utan egentligen bara är en anpassning till ett system som de svenska och danska statsbanorna har tillämpat har jag inte hört någon kritik från den officiella opinionen, även om kritiken fortfarande har varit mycket energisk från den skivropinion och den lokala opinion, som tar sig uttryck i tidsningsartiklar och mötesresolutioner.

Tillåt mig säga, herr talman, att det har varit min strävan — även om det kan vara litet förmätet att jag säger det själv, eftersom jag signerat förslaget och förhandlat om det — att när det gäller denna fråga få till stånd en kompromiss, som icke skall läderna några förhållanden, vilka med eller utan orsak — det låter jag vara osagt — betraktats som gamla rättigheter, men som ändå innebär att man kommer till rätta med oarterna.

Jag skulle kanske också vilja säga några ord till herr Axel Svensson. Herr Svensson och väl även herr Siegbahn var ängsliga för de internationella komplikationer, som vi kan dra på oss genom den uppgörelse som nu presenteras riks-

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

dagen. I det avseendet har stora ord använts i debatten. Man har talat om »havens frihet». Personligen har jag nog en annan uppfattning om vad som skall läggas in i begreppet »havens frihet». För mig betyder det inte att man skall få svänga tillräckligt många glas starksprit i Sundet eller få köpa tillräckligt många askar cigaretter under en 20 minuters eller en och en halv timmes resa. Jag har oerhört svårt att sätta likhetstecken mellan denna ytterst prosaiska bagatellhistoria och det begrepp med helt andra »vingslag» som »havens frihet» innebär. Detta begrepp har väl egentligen inneburit, att man inte i nationellt protektionistiskt intresse får förvägra en reguljär trafik, och när »havens frihet» diskuterats i samband med Öresundsresorna, har det varit fråga om utgångspunkten, om Sverige och Danmark såsom landstater kan blockera Öresund för internationell trafik. I det avseendet är jag överens med alla som säger att begreppet »havens frihet» skall åberopas, men det har ingenting med en viss ransonering av sprit- och cigarettförsäljning att göra. Jag tycker nästan att det är en ohemul attack mot ett fint ord, när man använder det i ett sådant sammanhang.

Vi har emellertid velat vara fullständiga, eftersom denna fråga har spelat en viss roll under utskottsdebatten. Detta spörsmål finns refererat i propositionen, och vi har vid de undersökningar, som vi har gjort, kommit till den slutsatsen att man i detta fall icke kan åberopa begreppen »havens frihet» och »internationellt vatten», om vi och Danmark kommer överens om att så och så mycket sprit får köpas skattefritt och så och så många cigaretter.

Vi har emellertid i denna fråga inhämtat ett utlåtande av professor Hilding Eek, som är professor i internationell rätt vid Stockholms universitet. Jag kan för herr Hagberg något utförligare citera vad professor Eek säger när det gäller denna fråga.

Eek anser att svårigheter knappast kan föreligga att föreskriva förbud för fartyg, oavsett flaggen, att vid avgång

från svensk (eller dansk) hamn medföra obeskattad proviant, avsedd för försäljning ombord. Han fortsätter: »Visar det sig, att ett fartyg trots förbudet innehåft och försålt skattefria varor bör den, som bär ansvaret härför, kunna åläggas straff av svensk (eller dansk) domstol. Jag kan inte finna, att straffbudet måste begränsas till innehav och försäljning på svenskt vatten. Folkkrätten hindrar oss icke att här i riket utdöma straff för det som hänt utomlands eller t. o. m. på främmande fartyg i internationellt vatten. Men straffbudet kan ju, för att undvika kontroverser på denna punkt, riktas mot det faktum, att fartyget genom försäljningen visar sig i strid med förbudet ha vid avgången medfört skattefria varor. Om ett främmande fartyg provianterar i utlandet och därefter sättes in i trafik mellan nordiska hamnar — — — torde den nyssnämnda förbudsregeln kunna tillämpas, d. v. s. fartyget får icke vid sin avgång — — — medföra varor, som icke skattebelagts — — — och som äro avsedda för försäljning ombord. Om fartyget i stället provianterar från provianteringsfartyg å internationellt vatten i Östersjön,» — även den frågan har Eek funderat över; jag tror inte att detta kommer att kunna tillämpas i praktiken, utan det rör sig väl om ett mera teoretiskt intresse — »synes det enligt folkkrätten icke möta hinder att i svensk lag införa förbud mot sådan proviantering i och för försäljning ombord. Förbudet skulle då gälla främmande och svenska fartyg som gå i internordisk trafik. Att förbudet avser att viss handling icke får företagas på öppna havet gör icke lagstiftningsåtgärden folkrättsstridig; åtal för brott mot förbudet bör också oaktat folkkrätten kunna vidtagas i Sverige. Emellertid är det ju tveksamt — — — om inspektionsåtgärder kunna företagas å öppna havet, och förbudets effektivitet bleve därför möjligen ringa.» Det kan jag hålla med om. »Att förbjuda främmande fartyg i internordisk trafik», fortsätter Eek, »helt enkelt att innehava skattefria varor, synes svårgenomförbart. Själva innehavet efter proviantering i hemlandet eller på

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

internationellt vatten kan ju vara fullt lojalt. — — — Det är förvärv eller medförande för försäljning mot vilket ett förbud måste riktas sig.» Och ett sådant förbud är inte folkrättsstridigt.

Med denna redovisning har jag kanske i någon mån kunnat lugna ned den oro som tagit sig uttryck i ett par av inläggen i denna debatt.

Jag vill också säga till herr Axel Svensson, att rättigheten att sälja sprit och tobak skattefritt är av ganska färskt datum när det gäller linjerna i norra Öresund. Där finns inte någon gammal tradition att falla tillbaka på, utan det var år 1956 som den rätten medgavs. Utan att vilja vara elak mot min gode vän Axel Svensson skulle jag kunna säga, att det framgår av riksdagskatalogen att han varit ledamot av riksdagen under nio år och följaktligen under åtminstone fyra år inte haft någon som helst chans att på resan mellan Hälsingborg och Helsingör köpa sprit eller tobak skattefritt, men herr Axel Svensson i Malmö kom aldrig på tanken att protestera mot detta och talade i det sammanhanget aldrig om havens frihet. Nu bor herr Axel Svensson i Malmö, men jag vill inte vara så elak att jag insinuerar att den omständigheten skulle vara avgörande för hur han ser på havens frihet när det gäller linjen Hälsingborg — Helsingör.

I flera av inläggen har det också sagts en del om det internordiska samarbetet och folkumgänget — t. o. m. begreppet kultur, med all den respekt vi bör hysa för det, har förekommit i debatten. Jag tror nu för min del att den gamla och traditionella trafiken, som de svenska och danska statsbanorna sedan länge uppehållit och som de är beredda att fortsätta och utöka precis i den omfattning det behövs, är så pass tillfredsställande, att alla rimliga anspråk när det gäller mellanfolkliga kontakter och samlevnad är tillgodosedda. Det betyder inte att jag förmenar privata rederier att hjälpa till med trafiken, men jag tycker att de kan lämna sin hjälp under samma premisser i fråga om skattefriheten.

Också jag är mycket angelägen om

goda och fina förbindelser mellan medborgarna i Sverige och Danmark, men det kommer inte att här bli några attacker mot dessa förbindelser. Däremot är det kanske inte enbart kulturintressen som har inspirerat »månskensturererna» och »restaurangtureerna», som görs attraktiva genom annonser av t. ex. följande typ: Frederiks showboat — Europas elegantaste show-orkester uppträder på de och de båtarna; av hänsyn till läktaren skall jag inte namnge de privata linjerna. Här kan man få se Fredrik med sina »yndige piger» och »glade drenger», och här ingår dans och supé i biljettpriset. Visst skall man låta folk ha roligt — det vill ingen neka dem — men man kan ju sätta frågetecknet för om de skall ha så här roligt på danska och svenska skattebetalares bekostnad; detta har ju ingenting med trafikfrågorna att göra.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är med tillfredsställelse jag kan konstatera, att finansministern delar min uppfattning, som jag uttryckte ungefär på det sättet, att »vi har råd att hålla oss med ett litet andningshål här och var». Han tillade, att det inte var med någon särskild glädje, han hade varit med om att framlägga denna proposition, men den var nu en gång en förhandlingsprodukt, och såsom sådan fick han stå för den, vilket är självklart.

Jag tror, att det är rätt värdefullt att på detta sätt ha fått en indikation på hur finansministern i grund och botten ser på en sådan här sak. Det råder nog inte så stora meningsskiljaktigheter mellan herr Sträng och mig i detta speciella hänseende.

Jag ställde sedan ett antal frågor, varför inte de och de myndigheter hade tillfrågats och varför inte deras svar hade redovisats i propositionen, där det som bekant inte finns en enda rad som antyder några som helst kommunikationer mellan finansdepartementet och berörda myndigheter. Nu har finansministern delvis svarat på mina frågor, men

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

tyvärr är en del frågetecken alltiämt kvar.

Man har talat om det mindre tillfredsställande nykterhetstillståndet. Varför redovisas då inte några yttranden från de nykterhetsvårdande organen i Öresundsstäderna? Det finns ingenting om detta i propositionen. Varför förekommer i propositionen inte heller några yttranden från polismyndigheterna i Öresundsstäderna? Jag upprepar vad jag tidigare har sagt, och mina förmodanden har nog vunnit i styrka genom finansministerns uppträdande. Statsrådet har varit utsatt för en stark press, som han helt enkelt inte har kunnat stå emot.

Ett uttalande av bevillningsutskottets värderade ordförande var ganska anmärkningsvärt. Herr John Ericsson sade, att det här var fråga om ett »skatteprivilegium» för en viss del av befolkningen. Men, herr Ericsson, skall man använda den terminologien, får vi vara på det klara med att, oavsett denna proposition, består ju detta skatteprivilegium för alla de svenska medborgare som far på linjerna Frederikshavn—Göteborg, Varberg—Grenå och Halmstad—Århus. Där sker inga ingrepp. Där pågår en obeskuren försäljning av obeskattade varor. Samma skatteprivilegium, herr John Ericsson, föreligger exempelvis för alla i denna stad eller denna del av landet, som vill använda de förträffliga förbindelserna till Åland och Åbo. Där går ju ett stort tonnage. Jag vet inte, om kammarens ledamöter känner till förhållandena ombord på dessa trafikmedel, men jag tror nog jag kan säga att förhållandena ombord på dessa fartyg är varken bättre eller sämre än motsvarande förhållanden på Sundsbåtarna. I dagarna har startats en linje med hypermodernt tonnage mellan Norrtälje och Åbo. Det finns en linje mellan Umeå och Vasa. Hur är det med dessa rutter? Så, herr John Ericsson, skall vi tala om »skatteprivilegier», är det nog ganska vidsträckt delar av befolkningen som kommer i åtnjutande av dem. Denna fråga gäller inte bara skåningar och sydsvenskar.

Det har redan omnämnts att antalet

resor över Sundet senaste år uppgick till 15 miljoner. Jag vill gärna medge, att vi är rätt många, som bor där nere, men hur ofta vi än reser till Köpenhamn, kan vi inte ensamma åstadkomma 15 miljoner resor. Vi får nog stor hjälp från vänner i det s. k. Uppsverige, alltså från landet norr om Hässleholm. En annan sak är att ungefär en halv miljon bilar förs över om året. Biltätheten i Skåne är stor, det medger jag gärna, men i denna siffra ingår många uppsvenska och utländska bilar. Att försöka göra detta problem till ett lokalt avgränsat skåneproblem, tror jag är helt orimligt.

Det märkligaste i finansministerns anförande tycker jag nog var hans uppriktiga uttalande — jag vet inte om alla kammarens ledamöter lade märke till detta — rörande det sista stycket i bevillningsutskottets betänkande. Han var, såsom han sade, inte särskilt glad åt detta uttalande, som gick utanför vad han hade skrivit i propositionen. Jag kan väl förstå statsrådets deklaration på denna punkt. Jag vill säga, att, om kammaren mot bakgrunden av vad finansministern här har anført skulle vilja förena sig om att ta bort detta sista stycke i bevillningsutskottets betänkande, skulle jag för min del kunna överväga att ta tillbaka mitt avslagsyrkande, ty det är på den punkten som jag företrädesvis har inriktat min kritik. Det stycket går långt utanför propositionen och ställer perspektiv, som inte alls föreligger i den. För egen del är jag inte särskilt orolig för det förslag, som här i dag föreligger, ehuru jag finner det onödigt och olampligt, men det är just dessa utskottets uttalanden med sikte på framtiden, mot vilka finansministern reagerat, som även jag reagerar mot.

Herr GORTON (h):

Herr talman! Jag vill bara säga att det som bekymrar mig mest är en omläggning av inköpen från Sverige till Danmark. Det har talats om att varor för sammanlagt 72 miljoner är obeskattade. Jag skulle vilja veta hur stor del av dessa varor som införs till Sverige och hur mycket som går till Danmark.

Ang. utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

Det vore väl något av en tragedi, om bevillningsutskottets värderade ordförande mer eller mindre blev tvungen att säga av den gren han sitter på i sin borgerliga gärning — nåja, jag skall inte överdriva — i varje fall knäcka en liten kvist — kammarens ledamöter förstår vad jag menar — varigenom hans utomordentliga företag icke blev i stånd att förse en del av denna trafiks resenärer med skattebelagda — märk väl skattebelagda — varor.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Det är klart att man kan, som finansministern gör, skämta litet med dessa allvarliga ting. Jag tycker dock inte att man skall skämta om havens frihet och vad det innebär. Jag har kanske inte följt med eller kommer ihåg allt som har skett i svensk riksdag under de år jag har varit här, men jag kan trösta finansministern med att jag utöver de knapphändiga upplysningar som propositionen har givit mig har försökt skaffa mig sådana på eget initiativ.

Jag reser inte till Köpenhamn mer än högst en gång om året, och jag är inte beroende av huruvida man får köpa en packe cigaretter eller ej. Det enda jag njuter av är en obeskattad Carlsberg — det kan jag tala om — ifall det kan intressera någon. Jag har således inget intresse av vare sig inskränkningar eller om det blir som det är. Det är inte det jag vill diskutera här, utan jag vill veta huruvida riksdagens beslut 1957 ligger som grund för det förslag som nu behandlas. Beslutet 1957 fattades med hänvisning till att man ville förhindra smuggling. Det står uttryckligen att den då antagna rekommendationen har det syftet. Jag har nu frågat om någon kan leda i bevis att det smugglas sprit och cigaretter mellan Malmö och Köpenhamn. Om detta varit bevisat, hade jag kunnat diskutera ett förslag om inskränkning med utgångspunkt från den rekommendation som antagits, men eftersom jag icke kan finna något belägg för att smuggling försiggår har jag heller inte kunnat acceptera den föreslagna kungörelsen.

Jag har fortfarande bevillningsutskottets betänkande nr 36 från år 1958 i min hand, och vad beträffar de internationella reglerna om havens frihet, som finansministern talade om, vill jag bara citera några enkla rader. Utskottet sade den gången — det gäller icke-nordiska fartyg: »Ett ingripande mot sådana fartyg skulle visserligen inte stå i strid med de folkrättsliga reglerna men skulle få karaktären av flaggdiskriminering, företagen i avsikt att skydda nordiska fartyg från utländsk konkurrens.» Jag har tidigare citerat vad utskottet i samma betänkande skrev om havens frihet och hur utskottet den gången tolkade detta begrepp. Man skrev detta vid den tidpunkt då den rekommendation som jag har erinrat om antogs av riksdagen. Observera att det inte sedan dess har hänt någonting, som 1961 kan tagas till intäkt för inskränkningar i en rätt som sedan århundraden har gällt i Öresund och som grundar sig på en internationell regel. Det är därför jag inte kan följa med i det resonemang som förs i propositionen.

Sedan vill jag säga till herr Elofsson, att jag för det första tackar honom för att jag fått höra att en centerpartist erkänner att vi har höga livsmedelspriser i det här landet. Jag noterar detta med tillfredsställelse. För det andra vill jag bara erinra om, eftersom herr Elofsson säger att man åker från Malmö till Köpenhamn och äter och dricker så mycket man orkar, att alla skåningar inte är lika herr Elofsson. Vi orkar inte heller alla lika mycket som herr Elofsson. Jag kan personligen hålla med herr Elofsson, när han säger att sprit är en dålig förtäring, men jag begriper inte hur herr Elofsson kan föra ett sådant resonemang med tanke på det näringsfång han bedriver och den uppgift herr Elofsson har som företrädare för detta näringsfång.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till herr Svensson säga, att jag unnar gärna män-

Ang. utförelse av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

niskor både att äta sig mätta och att ta en sup, men jag tycker inte att man behöver åka båt mellan Köpenhamn och Malmö för att undgå den skatt som herr Svensson också anser vara så hög. Jag vill sänka spritskatten, och vill herr Svensson vara med om det, så kan vi konkurrera med danskarna. I så fall blir det inte så förfärligt många resor.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag skulle med anledning av herr Elofssons yttrande kunna säga att jag inte vill vara med om att sänka spritskatten. Han säger att han inte kan förstå att jag inte är intresserad för dessa ting utan riskerar att säga av den gren jag sitter på. Jag satt i bänken, och jag tror inte att den grenen går av. Jag tycker att han inte behöver bekymra sig för den saken.

Det är enligt min uppfattning inte lämpligt att börja på att sänka spritskatten för att få avsättning för svenskt brännvin. Vi har ett annat problem: Vi avsätter ju alltför mycket av den varan, och den där handeln med sprit mellan olika länder, det är en hantering som jag inte sätter särskilt stort värde på, när det gäller det handelspolitiska utbytet. Vi har en total export på 2 miljoner kronor av alla slag av spritdrycker, och det är kanske lagom.

Men det var inte, herr talman, för att säga detta, som jag begärde ordet. Det var i första hand för att beröra vad finansministern sade beträffande utskottets skrivning. Det var tydligen mycket värdefullt, eftersom herr Hagberg erbjöd sig att avstå från sitt yrkande om vi strök den delen av motiveringen. Saken ligger så till, att det inte hade varit minsta svårighet att få en stor majoritet i utskottet för den motion som väckts av herr Kollberg m. fl. Jag vill erinra om att utskottet i sin skrivning säger att Kungl. Maj:t får bedöma när förutsättningarna för nya förhandlingar föreligger, medan det i motionen föreslås att vi skall uppmana Kungl. Maj:t att omedelbart inleda nya förhandlingar med danskarna för att skärpa reglerna.

Det är en skillnad mellan utskottets skrivning och motionärernas yrkande. Jag tycker att utskottets motivering är väl befogad och att den klarar upp en del problem i detta sammanhang. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan, utom under punkten B 2, samt därefter särskilt angående utskottets hemställan i punkten B 2.

I fråga om utskottets hemställan utom under punkten B 2, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att densamma skulle bifallas; 2:o), av herr *Jacobsson, Gösta*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranledes av godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom och herr Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen: samt 3:o), av herr *Svensson, Axel*, att riksdagen skulle giva Kungl. Maj:t till känna, att de föreslagna bestämmelserna icke borde genomföras.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Axel*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Gösta Jacobssons yrkande.

Herr *Svensson, Axel*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav upp-

Ang. utförelse av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund

sattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ja — 112;

Nej — 17.

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 65, utom punkten B 2, antager bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av att det förslag godkännes, som inefattas i den av herr Gösta Jacobsson och herr Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det av herr Axel Svensson under överläggningen ställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 65, utom under punkten B 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det av herr Axel Svensson under överläggningen ställda yrkandet.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svensson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och

befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å punkten B 2, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med utslutande av motiveringen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 65 punkten B 2 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med utslutande av motiveringen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 20.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. den fortsatta verksamheten vid Charlottendals skolhem

Herr TALMANNEN yttrade:

För att söka tillmötesgå till mig framförda önskemål från ett stort antal kammarledamöter att undvika ett sent kvällsplenum har jag beslutat mig för att inte bryta plenum för middagspaus. Jag vill också meddela, att önskemål framförts om att de å föredragningslistan upptagna ärendena till och med statsutskottets utlåtande nr 133 berörande kapitaltillskott till SAS blir slutbehandlade vid dagens sammanträde.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 17, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1961/62 till statens blindskolor och dövskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Ang. den fortsatta verksamheten vid Charlottendals skolhem**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att dels besluta, att en teoretisk fortsättningsskollinje för döva barn från och med budgetåret 1961/62 skulle vara organisatoriskt knuten till skolan i Manilla, dels besluta, att skolhemmet å Mogård skulle från och med budgetåret 1961/62 överflyttas till Charlottendals skolhem i Gnesta, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens dövskolor m. m., som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1961 anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlönings-

stat för statens dövskolor m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62, dels ock till Statens dövskolor m. m.: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 5 629 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengt Gustavsson m. fl.* (I: 92) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* (II: 117), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte

a) godkänna det mellan byggnadsstyrelsen och Föreningen Sävstaholmsskolorna träffade avtalet angående statens övertagande av Charlottendals skolhem i Gnesta;

b) hos Kungl. Maj:t hemställa om uppdrag åt skolöverstyrelsen att tills vidare låta driva Charlottendals skolhem med nuvarande vårdform;

c) hos Kungl. Maj:t hemställa om uppdrag åt skolöverstyrelsen att i samråd med medicinalstyrelsen utreda frågan om framtida huvudmannaskap och form för vård av svårare barnafasier samt kartläggning av förekomsten av barnafasier,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Wallentheim m. fl.* (I: 227) samt den andra inom andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm och herr *Brandt* i Sätilla (II: 307),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Axel Johannes Andersson* och *Kajser* (I: 400) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Olsson* och fru *Lewén-Eliasson* (II: 487).

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte besluta, att en teoretisk fortsättningsskollinje för döva barn från och med budgetåret 1961/62 skulle vara organisatoriskt knuten till skolan å Manilla;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag

Ang. den fortsatta verksamheten vid Charlottendals skolhem

å motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu vore i fråga, besluta, att skolhemmet å Mogård skulle från och med budgetåret 1961/62 överflyttas till Charlottendals skolhem i Gnesta;

III. att motionerna I: 92 och II: 117, i vad de avsåge uppdrag åt skolöverstyrelsen att tills vidare låta driva Charlottendals skolhem med nuvarande vårdform, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 92 och II: 117 samt I: 227 och II: 307, förstnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens dövskolor m. m., som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens dövskolor m. m. att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

c) till Statens dövskolor m. m.: Avlöningar för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 629 000 kronor;

V. att motionerna I: 92 och II: 117, i vad de avsåge utredning av vissa frågor rörande barnafasier, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VI. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 400 och II: 487, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört rörande föreståndarbefattningen vid dövsläroinstitutet.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Birke, Thorssten Larsson, Kaijser, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Wedén, Larsson* i Hedenäset, *Helén* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II, III, IV b och IV c hemställa,

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu

vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag, att skolhemmet å Mogård skulle från och med budgetåret 1961/62 överflyttas till Charlottendals skolhem i Gnesta;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu vore i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställa om uppdrag åt skolöverstyrelsen att tills vidare låta driva Charlottendals skolhem med nuvarande vårdform;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 92 och II: 117, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 227 och II: 307,

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens dövskolor m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

c) till Statens dövskolor m. m.: Avlöningar för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 729 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN- NES, (fp):

Herr talman! Efter den överutvecklade och kanske överdimensionerade talekonsten rörande övergången till en något nyktrare överfart till vårt södra grannland lär väl vi, som sysslar med de ting som det nu föredragna utlåtandet gäller få lov att ålägga oss en betydligt större återhållsamhet. Jag skall därför fatta mig mycket kort, trots att den fråga som det gäller faktiskt har vållat stora bekymmer inom statsutskottets andra avdelning. Ja, jag vågar påstå att inte något ärende under vårsessionen har föranlett så många och så långa överläggningar som den.

Det är också en mycket svår och onekligen mycket känslig sak. Det gäller om vi skall slopa den skola som finns på Charlottendal för ett antal barn med svåra talfel. Skolöverstyrelsen har föreslagit att denna verksamhet skall upphöra och att barnen skall överföras till särskolor och det har också nämnts vilka särskolor som skulle komma i fråga i första hand.

Det vore kanske inte någonting att säga om detta, om vi hade särskolor av

Ang. den fortsatta verksamheten vid Charlottendals skolhem

den art att de kunde ta emot de elever som det här är fråga om. Men nu säger alla som har yttrat sig och känner till denna sak, att vi tyvärr — i varje fall ännu så länge — inte har den nödvändiga expertisen till förfogande på särskolorna. Det finns endast ett fåtal experter, och det kommer att dröja åtskilliga år, innan vi får fram erforderlig expertis. Praktiskt taget alla remissinstanser har därför slagit fast, att en skola av det slag det här gäller behövs. Man har emellertid pekat på att Charlottendal inte är den lämpliga platsen, utan man har ansett att en institution bör ligga i närheten av ett universitet eller ett större sjukhus, där man kan få tillgång till den expertis som kan visa sig nödvändig.

Om den vårdmöjlighet vi här diskuterar behövs också i fortsättningen, förefaller det ju orimligt att slå sönder den organisation som nu finns, innan man har fått någonting nytt i stället. Nu vet jag att man kommer att invända, att det här bara är fråga om tretton barn och att fem av dem kommit upp i den åldern att de under alla omständigheter skall lämna skolan och tas om hand på andra håll, där de kan få yrkesutbildning, vilket innebär att det bara blir åtta barn kvar. Det skulle till följd härav uppstå orimliga kostnader per elev, om man skulle följa den linje som reservanterna har föreslagit. Men det redovisas på flera håll, att det barnantal det här gäller kan beräknas till omkring 200 — några anser att de är ändå fler. Hittills har bara, som sagt, 13 barn vårdats på skolhemmet Charlottendal, trots att man där har plats för ett 30-tal elever.

Jag skall inte gå in på vad det kan bero på att man inte har kunnat utnyttja skolhemmet, trots att det har funnits så många barn, som har behövt den hjälp som man kan ge på en institution av nu ifrågavarande art. Men det är väl nu inte meningen att man bara skall ha kvar dessa åtta barn på anstalten. Även om det naturligtvis är fråga om ett provisorium, finns det ju så många som behöver hjälp, att skolöverstyrelsen borde

kunna föranstalta om att på Charlottendal tas in betydligt fler elever och att man sedan håller ihop klientelet, till dess man fått fram den nya institution som anses vara ofrånkomlig.

Det gäller, som sagt, här en känslig fråga. Man kan naturligtvis resonera kallt och göra gällande, att det blir för dyrbart att bibehålla driften vid Charlottendal i nuvarande form. När det emellertid gäller förevarande klientel får man enligt min mening inte räkna på annat vis än att samhället är skyldigt att ta hand om klientelet på bästa möjliga sätt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Gustavsson, Bengt*, (s).

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Andersson yttrade, att vi haft en mycket ingående överläggning inom statsutskottets andra avdelning om dessa problem. Vi har haft en föredragning av skolöverstyrelsens representant på detta område. Det var en mycket ingående och saklig föredragning, som vi alla satte mycket stort värde på.

De två statliga myndigheter, som närmast har att göra med denna institution, är ju skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen. Vad gäller skolöverstyrelsens deklaration på denna punkt menar jag nog, att vi sällan eller aldrig haft tillgång till en så klar och ingående redovisning i något ärende från skolöverstyrelsen som just i detta spörsmål. Jag skall här bara återge några rader ur överstyrelsens utlåtande: Överstyrelsen anför: »Vid sin utredning har överstyrelsen efter noggrant övervägande icke funnit det lämpligt att Charlottendalshemmet övertages av staten för nuvarande ändamål med hänsyn dels till att ett sådant övertagande icke skulle innebära någon förbättring av talfelsundervisningen för särskoleelever, dels till att klientelet är svåravgränsat, dels ock till att kostnadsökningen skulle bli orimligt stor. Ej heller anser sig överstyrelsen

Ang. den fortsatta verksamheten vid Charlottendals skolhem

med hänsyn till hemmets läge, de administrativa svårigheterna m. m. kunna förorda att hemmet ändras till behandlingshem för barn med barnafasier. Där emot finner överstyrelsen det ur såväl pedagogisk som ekonomisk synpunkt lämpligt, att Mogårdsbarnen placeras på hemmet. Enär i motionerna icke framförts något som kan ge skolöverstyrelsen anledning att fråntråda denna sin redan tidigare intagna ståndpunkt, får överstyrelsen avstyrka bifall till motionen.»

Jag får kanske även läsa upp några rader ur medicinalstyrelsens utlåtande. Styrelsen yttrar: »Med hänsyn till vad ovan anförts, anser medicinalstyrelsen ej rationellt att i fortsättningen driva Charlottendal som riksanstalt för psykiskt efterblivna barn med talfel. Ej heller anser styrelsen hemmet lämpligt som central för undersökning och observationsbehandling av psykiskt efterblivna barn med talrubningar främst på grund av de olägenheter, som dess geografiska läge visat sig medföra.»

Den uppfattning dessa två ansvariga myndigheter har om problemet är ju ganska klar. Bland annat i anledning härav har utskottet gjort en ganska fyllig skrivning, men jag skall inte heller trötta kammaren med många rader ur utlåtandet. Jag vill endast anföra följande: »Enligt vad utskottet har inhämtat skulle av ifrågavarande tretton elever fem under alla förhållanden ha utskrivits från skolan i och med detta läsårs slut, bland dem två av de tre elever, som ej synes vara psykiskt efterblivna. Av övriga åtta elever kommer en, som ej heller synes vara psykiskt efterbliven, att erbjudas plats på specialskolan för tal- och hörselskadade i Örebro och sju elever att beredas plats på två särskolor i Stockholms närhet, där tillgång finnes till medicinsk expertis och till talpedagoger. Även för de fem elever som skall utskrivas har skolöverstyrelsen förberett lämplig placering.»

Jag tycker, herr talman, att här föreligger så klara uttalanden, att jag för min del inte kan finna det rimligt att man, som reservationen här åsyftar,

skulle ytterligare räkna upp anslaget med 175 000 kronor för det lilla klientel som det här är fråga om. Skolöverstyrelsen har sört för att barnen kan placeras i goda hem, och då kan vi också tryggt utgå från att skolöverstyrelsen kommer att fullfölja vad man här åtagit sig att göra. Det innebär alltså, herr talman, att barnen får minst lika god vård på annat håll och detta för en kostnad, som inte ens är tillnärmelsevis så stor som den som här har beräknats.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag är väl medveten om kammarens pressade arbetsförhållanden. Hade detta varit en politisk fråga, där den enskilde kunde krypa bakom ett parti, skulle jag inte ha deltagit i denna debatt, men detta är en fråga, där mitt samvete säger mig att jag i varje fall bör deklarerat mitt ståndpunktstagande. Det är också att beklaga att inte fler av kammarens ledamöter åhör denna diskussion, ty det gäller här en fråga, där var och en har stora förutsättningar att ta ståndpunkt för och emot. Det är desto egendomligare att i denna fråga uppdelningen i utskottet helt har följt partilinjer — det är för mig en mycket egendomlig upplevelse.

Debatten har också varit mycket intensiv i pressen, men hela tiden sysslar den — något som också framgår av reservationen — egentligen med någonting som inte är aktuellt i sakfrågan i dag. Jag skall nöja mig med att endast tala om reservationen.

Reservanterna säger att man måste också ta hänsyn till de särskilda problem som föreligger beträffande normalbegåvade barn med svåra talfel — d. v. s. barn med afasier. Ja, det är självklart att man måste göra det, men det är inte det som det är fråga om i detta fall. Det är tre barn av de tretton barnen i Charlottendal som kan karakteriseras under rubriken »normalbegåvade barn med svåra talfel».

Sedan önskar reservanterna en an-

Ang. den fortsatta verksamheten vid Charlottendals skolhem

stalt, där intensivbehandling av elever med såväl afasier som andra svåra talrubbingar kan äga rum. Det är bara det att Charlottendal inte under några förhållanden kan i någon organisationsform användas som denna centralanstalt; det har också expertisen varit helt enig om.

Slutligen lever reservanterna i den föreställningen, att om man här vann tid skulle man kunna överflytta elevgruppen i sammanhållet skick till en annan och lämpligare ort. Det är samma felsyn här; det är inte någon enhetlig grupp på Charlottendal, utan en grupp på tretton barn, av vilka tio utan tvekan måste hänföras till ett kvalificerat särskoleklientel och de övriga tre kan betecknas som normalbegåvade barn med svåra talfel.

Detta är hela tiden en argumentation som skjuter över målet.

Får jag bara, herr talman, försöka svara på frågan vad som händer om Charlottendal bibehålles. Då händer nämligen ingenting. Man bibehåller i så fall en särskola för svårt talskadade särskolebarn, men det blir ingalunda någon specialanstalt för barn med afasier. För dessa barn — alltså i stort sett normalbegåvade elever med svåra talrubbingar, vilka gör dem stumma och språklösa fastän de är hörande — bibehålls ingenting. Det nyskapas för dessa barn inte heller någon lämplig institution, om de sammanföres på Charlottendal, eftersom denna anstalts läge ur barnens behandlingssynpunkt — som jag tidigare sade — är olämplig. För närvarande har vi bara en enda anstalt, som möjligen skulle kunna rekommenderas, och det är Örebro skolan, där först och främst den del av barnens handicap, som består i avsaknaden av språk, motverkas genom den moderna dövpedagogikens språkuppbyggande åtgärder.

Om vi nu över huvud taget skall diskutera ekonomien i denna fråga — vilket för mig är en helt oväsentlig synpunkt — blir landstingets kostnader för särskolebarn med talfel ingalunda minskade, om Charlottendal bibehålles. Skol-

överstyrelsens förslag, att särskoleelever med svåra talfel skall vårdas och undervisas vid landstingets egna institutioner, innebär nämligen i princip ingen förändring beträffande kostnadsfördelningen mellan staten och landstinget. De totala kostnaderna torde i själva verket minska vid ett genomförande av överstyrelsens förslag till följd av en mera ekonomisk driftform, minskade resekostnader o. s. v. Eftersom statsbidragen per elev förblir oförändrade, kan landstinget tillgodogöra sig denna kostnadsminskning.

Tidpunkten för att nedlägga Charlottendalsverksamheten är just nu lämplig. Det har då och då i pressdebatten använts att det här skulle vara en prestige-fråga för myndigheterna. Ingenting kan faktiskt vara felaktigare.

Jag vill därför, herr talman, på några punkter påpeka varför tidpunkten nu är lämplig. För det första har den nuvarande huvudmannen — Föreningen Sävstaholmsskolorna — beslutat att inte driva verksamheten längre än t. o. m. utgången av innevarande budgetår, d. v. s. den 30 juni 1961. Det är onekligen ett skäl.

För det andra kan varje enskilt barn, som nu vistas på Charlottendal, erhålla en lika lämplig eller i vissa fall t. o. m. lämpligare placering än på Charlottendal. Jag har låtit kontrollera samtliga dessa tretton fall, och om jag inte är felunderrättad har även utskottets andra avdelning fått dessa fall föredragna för sig.

Om däremot Charlottendal enligt vad som föreslås i reservationen skulle bibehållas under en kort tid — ett år eller två — kommer de totalskadade särskolebarnen i ett betydligt sämre läge än om förändringen sker den 1 juli. Som herr Axel Johannes Andersson nämnde får nämligen under alla förhållanden minst fyra eller kanske fem av barnen lämna skolan vid utgången av detta läsår. Då skulle på Charlottendalsinstitutet vara kvar sju å åtta elever. Det är alldeles uppenbart att en sådan beläggning inte kan tolereras, och därför måste man under en kort tid, under ett år,

Ang. den fortsatta verksamheten vid Charlottendals skolhem

ta in andra särskolebarn, som sedan eventuellt skulle omplaceras, vilket inte kan vara särskilt lämpligt för de barn det då gäller.

Det bör vidare observeras att man ute i särskolorna ingalunda står så handfallen som det har velat göras gällande. Jag kan kort och gott peka på den verksamhet som bedrivs ute på Slagsta med de bästa erfarenheter.

De två lärarna på Charlottendal — om man lägger in rent mänskliga aspekter på problemet — en rektor och en lärare, högt kvalificerade, kommer bägge att ohändertagas på bästa sätt och får dessutom ett mycket större arbetsområde ute i särskolorna än vad de någonsin kan få och någonsin har haft på Charlottendal.

Vad slutligen beträffar det sista skälet att göra denna omläggning nu vill jag säga, att om man utan en genomtänkt plan för afasivården bibehåller Charlottendal med syfte att eventuellt på lång sikt stå till dessa barns förfogande, måste man omedelbart i stället göra investeringar för att få fram en lämplig institution för de döva barnen på Mogård, och det är alldeles uppenbart att det inte går så snabbt.

Här är jag framme vid den synpunkt som för mig har varit avgörande, och det är nämligen Mogårdsbarnens situation. Det finns cirka 25 barn på Mogård, döva och allvarligt hörselskadade barn med komplicerade handikapp — psykisk efterblivenhet, hjärnskador, spasticitet eller dylikt. Man skall inte när det gäller mänskliga olyckor göra jämförelser mellan den ena eller den andra kategorien av handikapp, men att Mogårdsbarnen är i minst samma svåra belägenhet som barnen på Charlottendal är väl ändå obestriddligt.

Att inom Mogårdsanstalten, där alltså denna barnavdelning är insprängd, driva undervisning *samtidigt* som man har ett vuxenklientel där är omöjligt. Skolöverstyrelsen framhåller att dessa barn, som ofta är i skolpliktig ålder, har fått en ytterligt ogynnsam miljö. De vuxna på anstalten har tydligen varit mycket besvärande. Endast genom största vak-

samhet, säger överstyrelsen på ett ställe, har barnen kunnat skyddas för direkt påverkan. Det är en situation för Mogårdsbarnen, som man inte kan gå förbi utan att verkligen känna sig upprörd.

Att under sina barnår, ärade kammarledamöter, dessutom med det handikapp jag nyss skildrade, tvingas att växa upp tillsammans med vuxna döva, som lider av grava komplikationer utöver dövheten, intelligensdefekter, ofta psykiska och nevrotiska rubbningar etc., det är en avgörande synpunkt vid behandlingen av hela Charlottendalsärendet. De allvarliga tillbud som då och då inrapporteras har blivit sådana, att myndigheterna över huvud taget inte längre anser sig kunna ta ansvaret för att ha Mogårdsbarnen kvar. Nu finns det en möjlighet att flytta över hela gruppen till Charlottendal, samtidigt som Charlottendalsgruppen väl kan omhändertaras ute i särskolorna.

Det är, herr talman, och därmed skall jag sluta, egendomligt att inte reservanterna med ett enda ord berör Mogårdsbarnens belägenhet. Det har för mig varit det avgörande när jag efter ytterligt långa överläggningar med skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen stannat för att göra hela den omläggning av Charlottendalshemmet, som det nu är fråga om.

Herr KAJSER (h):

Herr talman! För mig har det varit mycket svårt att ta ställning till denna fråga, ty jag har såsom ledamot av barnanstaltsutredningen tittat på Mogård, och jag är fullt på det klara med att man måste tänka sig att inom en rimlig tid få till stånd ändrade förhållanden på Mogård.

Ju längre jag har varit i kontakt med ärendet, desto klarare har det dock blivit för mig att den verksamhet, som man har på Charlottendal, bör vara kvar och att man inte bör bryta sönder den innan man lyckats skaffa en bättre ordning för dem som vårdas där. När jag hörde ecklesiastikministern säga, att det inte finns någonting som pekar på att en sådan ny organisation skall komma

Ang. den fortsatta verksamheten vid Charlottendals skolhem

till stånd på ett annat ställe, erinrar jag mig att när jag vid ett tidigare tillfälle talat här i kammaren om en annan minoritet som var illa utsatt, nämligen paraplektikerna, sade inrikesministern efter debatten till mig att han inte hade känt till denna minoritet, men när vi har ordnat med en del andra saker skall vi taga hand om den också. Nästa år hade han också ordnat för denna minoritet.

Det är här fråga om en alldeles särskild typ av barn. I motionen har dr Bratt på ett mycket bra sätt beskrivit vad det gäller för typ. Han skriver nederst på s. 7, att språket utgör en viktig del av vår intelligens och fortsätter: »Fall med barnafasi blir därför i vissa hänseenden intellektuellt efterblivna, nämligen i de som har med språket att göra. — — — Dessa barn kan dock ej jämföras med imbecilla barn, där intelligensnedsättningen — — — drabbar alla livsområden. De kan på andra områden än just sin språkfekt vara normal-, ja, överintelligenta.»

Den prövning av efterblivenheten som har ägt rum beträffande dessa barn har skett genom en undersökning där man gick fram efter vanliga test. Man kan förstå att vanliga test är otillräckliga när det gäller barn som inte har möjlighet att uttrycka sig på vanligt sätt. Det finns inte några tillräckligt säkra tester utarbetade för denna sorts barn. Man behöver observera barnen en längre tid innan man kan ta ställning i fråga om deras efterblivenhet. Den undersökningen kan man inte göra snabbt.

Efter de resonemang som jag haft med en rad olika barnpsykiater anser jag mig ha rätt att ställa mig skeptisk till den klassificering av dessa barn på Charlottendal, som utförts av medicinalstyrelsens expert. Det finns exempel på att ett barn, en flicka, har vistats i tolv år på en särskola bland psykiskt efterblivna, men sedan kommit till Charlottendal, och efter att ha fått en speciell språkundervisning där har hon visat sig vara mycket intelligent eller i varje fall väl begåvad. Hon har sedan hon lärt sig tala berättat om sina intryck ifrån den tid då hon fick vara på särskola.

De barn som skall flyttas över till Slagsta kommer till en särskola, där det bara finns psykiskt efterblivna elever. De får en foniatrisk eller logopedisk undervisning där av en expert, som har ett halvt års auskultationsutbildning utomlands. Det är en helt annan sak än den erfarenhet och de kunskaper som de haft som skött arbetet på Charlottendal. Dessutom måste barnen, som jag sade, vistas tillsammans med enbart psykiskt efterblivna barn.

Ett av barnen skall placeras i Örebro. Skolöverstyrelsen skriver härom: »Fall av barnafasier skall som nämnts enligt gällande bestämmelser — — — behandlas inom dövorganisationen och hänvisas för närvarande till specialskolan i Örebro för tal- och hörselskadade. Anordningen är enligt överstyrelsens mening icke helt lämplig och resurserna otillräckliga. Som anges i motionen är emellertid frågan om behandlingen av barn med talsvärigheter under utredning.»

Där säger alltså överstyrelsen själv, att anordningen inte är helt lämplig och resurserna otillräckliga.

Det är också så att det saknas logopedier och foniatriker, som kan sköta denna undervisning regionalt ute på särskolorna i länet. Detta skall medicinalstyrelsen ordna. Medicinalstyrelsen har en subkommitté med representanter för socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen, som arbetat alltsedan 1956. Experterna i denna kommitté har i januari 1961 inför medicinalstyrelsens huvudmannaråd och representanter för Sveriges läkarförbund framlagt en utredning rörande frågan om anskaffande och utbildning av talterapeuter. Men när kan dessa bli färdiga? Hur länge skall barnen få vänta?

Herr talman! Jag skall nu inte fortsätta mycket längre. För mig har det, som sagt, blivit ganska naturligt att jag sällat mig till reservanterna. Jag har fäst mig vid den medicinska expertisens samstämmiga uttryck. Jag har talat med flera barnpsykiater, som alla säger att denna typ av barn som inte är psykiskt efterblivna i vanlig mening, inte bör placeras på särskolor. Jag tän-

Ang. den fortsatta verksamheten vid Charlottendals skolhem

ker bl. a. på nuvarande professor Hans Forssman, som var på Charlottendal och inspekterade bara ett par månader före skolöverstyrelsens första inspektion och som därvid uttryckte sig mycket positivt. Jag har därför inte kunnat annat än hamna bland reservanterna, trots att jag haft en mycket stark känsla för Mogårdsbarnen.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Herr Kaijsers anförande är i och för sig mycket typiskt för hela denna debatt. Han diskuterar det ytterligt komplicerade problemet om de tio barn på Charlottendal, som medicinalstyrelsens experter har klassificerat som särskoleklientel. Om de är det eller inte, därom är experterna oense, herr Kaijser!

Men problemet för myndigheterna och för riksdagen är följande.

Den 1 juli i år kommer det att finnas sju å åtta barn i Charlottendal. Det är alltså ytterligt tveksamt om något av dem kan hänföras till kategorien normalbegåvade barn. På den andra sidan har vi 25 döva barn med olika handikapp i en anstalt, som är i hög grad olämplig att låta barn växa upp i. De sju å åtta barnen på Charlottendal kan väl placeras och omhändertas. Under tiden kommer den vetenskapliga debatten att fortsätta om hur de skall karakteriseras, men de blir väl omhändertagna — vartenda barn är placerat och alla föräldrar är tillfrågade.

De 25 Mogårdsbarnen bryr man sig däremot inte om; man hoppas bara att det skall kunna ordnas för dem på ett eller annat sätt.

Det skulle kunna finnas ett argument som jag kunde acceptera, nämligen att Charlottendal skulle kunna byggas ut till vårt stora upptagningshem för barn med afasi; då kunde man säga att vi borde vänta och inte riva ned embryot till en organisation, som vi alla önskar få. Emellertid är ju alla överens om, herr Kaijser, att Charlottendal *inte* kan bli den anstalten. Den kan helt enkelt inte ligga där den ligger; alla är över-

ens om att den måste ligga i närheten av någon av våra stora medicinska utbildningsanstalter.

Nu vill reservanterna vinna ett år. Inte kommer den vetenskapliga debatten att klarna under detta år! Vad det här är fråga om är å den ena sidan de 25 Mogårdsbarnen, åt vilka vi inte kan göra annat än att låta dem vara kvar i sin miljö, och de sju å åtta barnen på Charlottendal, om vilka vi vet att de kommer att kunna placeras ut på andra skolor.

Det är det problemet, som statsmakterna skall ta ställning till, och inte det problem som förts fram i debatten här och även i pressen, vad afasi är och om ett afasibarn är ett särskolebarn eller inte. Den diskussionen löser vi inte i detta hus — det får andra göra åt oss — men vi måste ta ställning till det rent mänskliga problemet och på bästa sätt använda Charlottendal för utbildning av handikappade. Ett tillfälle erbjuder sig den 1 juli, när den enskilda stiftelsen avträder. Den kan inte längre fortsätta med sin verksamhet och vill att staten skall överta denna — i annat fall skulle det här läget aldrig ha uppstått.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag begärde genast ordet när statsrådet sade att det gäller sju barn. Vi vet att det finns ungefär 200 barn, som hör till den här kategorien, men de tas in genom skolöverstyrelsens försorg, och det är ingen som tagits in under de senaste åren. Skolöverstyrelsen har bara samlat ansökningarna på hög eller lämnat dem till Slagsta i stället.

Statsrådet sade vidare, att alla föräldrar är tillfrågade. Enligt vad jag har hört sägas har föräldrarna endast fått ett meddelande om att barnen skulle flyttas.

Slutligen säger herr statsrådet att vi också måste tänka på de mänskliga problemen. Skall vi sätta sådana barn, som inte är psykiskt efterblivna i vanlig mening, tillsammans med psykiskt efterblivna barn? Ja, det är naturligtvis ett

Ang. den fortsatta verksamheten vid Charlottendals skolhem

problem, liksom även att barn som hör till denna typ men inte nu får vård vid Charlottendal får sitta bland psykiskt efterblivna på andra särskolor. Jag håller med herr statsrådet om att man naturligtvis måste väga dessa fakta mot problemen vid Mogård. Vad vi vänder oss emot är att vi har en institution med en verksamhet av hög klass, som man nu vill bryta sönder men som man skulle kunna utnyttja mer. Jag är inte alldeles övertygad om riktigheten i uppgiften, att alla barnen kan placeras på andra anstalter, där de kommer att få bättre vård än vad de tidigare erhållit. Det är snarare tvärtom, tror jag.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANES, (fp):

Herr talman! Ecklesiastikministern frågade varför reservanterna inte med ett enda ord berört Mogårdsbarnens problem.

Under behandlingen i andra avdelningen fick vi en del uppgifter om problemen för barnen på skolhemmet i Mogård. Enligt dessa uppgifter skulle förhållandena, såsom statsrådet sade, vara besvärliga. Det har emellertid även kommit uppgifter från andra håll, bl. a. från en framstående partivän till statsrådet i andra kammaren som lär ha varit ordförande på Mogård i rätt många år. Han förklarade att förhållandena där inte är så besvärliga, som det sagts från annat håll, och att man mycket väl kan ha kvar barnen ytterligare något år utan att det skulle vålla större bekymmer.

Statsrådet sade vidare att det skulle vara obarmhärtigt att nu ta in fler barn på Charlottendal, ty de skulle få stanna där bara något år, och sedan måste de omplaceras. Men även de barn som nu finns på Charlottendal skall ju nu omplaceras. En del av dem skall sändas till Slagsta, några till Upplands Väsby och andra till någon annan plats. Även det blir en omplacering som kan vara rätt besvärlig för barnen.

Vad sedan gäller förhållandet till föräldrarna fäste vi i avdelningen ganska

stort avseende vid den synpunkten, att man inte gärna vidtar en sådan här åtgärd utan att först ha haft kontakt med föräldrarna. Under den föredragning som vi hade från skolöverstyrelsen ställdes en direkt fråga om man hade haft någon kontakt med föräldrarna. Beskedet blev i varje fall den gången, att man inte hade haft någon kontakt med föräldrarna.

Jag vill också till slut nämna att en remissinstans, nämligen Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ansluter sig till önskemålet att Charlottendals skolhem måtte få fortsätta att drivas. Förbundet tillägger: »En annan och mera ändamålsenlig geografisk förläggning i enlighet med de tankegångar, som ovan framgått, bör snarast komma till stånd, men kontinuiteten i den nuvarande undervisningen får inte riskeras.»

Överläggningen ansågs härmed slutad. varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. II, III, IV b och IV c av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan samt därefter särskilt angående utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. II, III, IV b och IV c förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 129 punkten 3 mom. II, III, IV b och IV c, röstar

Ja;

Ang. naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 55.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Stefanson* anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt båda voteringsknapparna. Å omröstningstavlan hade följaktligen angivits att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

Punkterna 4—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökad utbildning av läkare och tandläkare m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående dels anslag för budgetåret 1961/62 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter m. m., dels ock åtgärder

för avskrivning av vissa studielån jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Ang. naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter**

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 22 615 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ragnar Bergh* och *Sveningsson* (I: 402) samt den andra inom andra kammaren av herr *Palm m. fl.* (II: 488), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta,

a) att avslå Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln angående Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter;

b) att statlig kreditgaranti skulle medgivnas åt studerande som vore inskriven vid universitet, högskola eller därmed jämförlig läroanstalt och där bedreve studier;

c) att studerande, som avlagt primärexamen, skulle erhålla examenspremium i enlighet med vad i motionerna anförts, nämligen att examenspremie skulle utgå med 2 000 kronor för varje år, vartill normalstudietiden enligt kursplanen beräknades, dock att under övergångstiden skulle gälla, att den som avlagt examen innan normalstudietiden förflutit, räknat från och med den 1 juli 1961, skulle erhålla premie i förhållande till den förflutna studietiden med uppdelning av läsåret i fyra delperioder, omfattande respektive augusti—oktober, november—december, januari—mars samt april—juni och med varje påbörjad delperiod räknad som hel sådan; från

Ang. naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

regeln att examen skulle hava avlagts för erhållande av premie kunde efter prövning dispens erhållas, där studieavbrottet vore beroende av långvarig sjukdom och eljest skäl ansågs föreligga;

d) att till Examenspremier för studerande, som avlagt primärexamen vid universitet, högskolor eller därmed jämförliga läroanstalter, anvisa för budgetåret 1961/62 ett förslagsanslag av 7 500 000 kronor;

dels och två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hilding m. fl.* (I: 411) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* (II: 492), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om utfärdande av övergångsbestämmelser för 1961/62 i stipendiereglementet, vilka berättigade utländska studerande att söka och erhålla naturastipendium utan hinder av vad som föreskrevs beträffande längsta närvarotid vid läroanstalten.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 411 och II: 492, besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande för läsåret 1961/62 av sådana övergångsbestämmelser till stipendiereglementet, som berättigade utländska studerande att söka och erhålla naturastipendium utan hinder av vad som föreskrevs beträffande längsta närvarotid vid läroanstalten;

II. att motionerna I: 402 och II: 488, i vad de avsåge statlig kreditgaranti och införande av examenspremier, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 402 och II: 488, såvitt här vore i fråga, till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 22 615 000 kronor;

IV. att motionerna I: 402 och II: 488, i vad de avsåge anslag till examenspremier, icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid punkten hade reservationer avgivits

a) av herrar *Birke, Kaijser, Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II—IV hemställa,

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 402 och II: 488, såvitt här vore i fråga,

a) besluta, att studerande, som avlagt akademisk och därmed jämförlig primärexamen, skulle — med bibehållande av rätt till statlig kreditgaranti — från och med den 1 januari 1962 erhålla examenspremium i enlighet med vad reservanternas förordat;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i de avseenden, som av reservanternas angivits;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 402 och II: 488, såvitt här vore i fråga, till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 402 och II: 488, såvitt här vore i fråga, till Examenspremier åt studerande, som avlagt primärexamen vid universitet, högskola eller därmed jämförlig läroanstalt för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor; samt

b) av herr *Larsson* i Hedenäset, utan angiven mening.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Vi återkommer i år med förslag om naturastipendiernas slopande efter den 1 januari 1962. När vi i år gör detta, är vårt förslag ett led i ett program för den studiesociala verksamheten vilket utformats på ett sätt som principiellt skiljer sig från vad som föreslås i statsverkspropositionen och propositionen 55, vilken skall behandlas under en senare punkt i detta utflåtande. Viss del av vårt program — den som gäller rätt

Ang. naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

till avdrag vid beskattningen av studie-konstnader enligt ett särskilt schablon-mässigt utarbetat system — kommer till behandling i bevillningsutskottets be-tänkande nr 57. Den delen skall ses i samband med det som nu diskuteras.

Vi anser att naturastipendierna bör ersättas med examenspremier, vilka skall utgå med 2 000 kronor för varje år var-till normalstudietiden enligt kursplanen uppgår för avläggande av examen vid vissa akademiska och därmed jämförliga läroanstalter.

Enligt vår mening kan en väsentlig kritik riktas mot det nuvarande systemet med naturastipendier. Sådana stipendier utgår nu till cirka 47 procent av de studerande. Avvägningen sker därvid främst med hänsyn till föräldrarnas in-komster. Den gräns för föräldrainskom-sten, där med nuvarande anslagsgivning rätten till naturastipendium upphör, lig-ger vid omkring 20 000 kronor. Jag vet att man vid stipendiegivningen tar en viss hänsyn till föräldrarnas övriga för-sörjningsplikter, enligt vad herr Palme meddelade mig förra året. Enligt min mening har också i den hets och det jäkt, som karakteriserat de senaste vec-kornas riksdagsarbete, den mening i re-servationen som behandlar just denna sak fått en alltför kategorisk formulering — det gäller näst sista meningen i andra stycket, strax nedom mitten på s. 14 i utlåtandet. Jag skulle vilja ha denna mening formulerad på följande sätt: »Vid bedömningen av föräldrains-komstens storlek synes vid stipendie-givningen tillräcklig skillnad icke göras med hänsyn till föräldrarnas försör-jningsplikt i övrigt eller till om de har flera barn som studerar vid universitet eller högskola.» Naturastipendiesystemet i sin nuvarande utformning för trots denna uppmjukning med sig vissa trösk-elproblem, vilka inte kan vara tillfreds-ställande.

Det kunde ju ligga nära till hands att förorda en utvidgning av systemet, så att alla studerande finge naturastipen-dier, men detta skulle föra med sig vis-sa icke önskvärda konsekvenser. Dels skulle ju kostnaderna stiga, och det högst

avsevärt, dels skulle det mycket oftare än nu bli direkta felinvesteringar, näm-ligen då den studerande avbryter sina studier innan examen avlagts. Man kan inte heller blunda för det faktum, att de höga kostnaderna lätt skulle kunna för-anleda krav på en studiekontroll, som kanske t. o. m. kunde komma att utvid-gas till viss studieridrigering bl. a. med avseende på ämnesval i syfte att till-fredsställa efterfrågan på utbildade per-soner av olika slag. En sådan utveckling är inte förenlig med den frihet för ve-tenskaplig verksamhet även på utbild-ningsplanet, som varit och är en bäran-de princip i svenskt kulturliv.

Just i dessa avseenden har examens-premierna fördelar. Genom att premier-na avses utgå först sedan examen av-lagts kan man få en garanti för att den investering som gjorts av staten blir eko-miskt sett effektiv. Examen som sådan innebär en tillräcklig garanti, och några ingripanden från statens sida i kontrol-lerande syfte skulle alltså inte vara mo-tiverade. En av studietidens längd och sättet för dess finansiering oberoende examenspremiering skulle verka stimu-lerande på studieintensiteten utan att framtvunga examenshets.

I reservationen förutsättes att här ifrågavarande studerande skall få stat-lig kreditgaranti, och viss dispensmög-lighet föreslås då den studerande på grund av långvarig sjukdom nödgas av-bryta studierna innan examen avlagts.

I reservationen uppräknas vissa exa-mina som är avsedda att medföra den-na rätt till premier, men kretsen av des-sa examina kan vidgas, och i reservatio-nen begäres en utredning härom samt kompletterande förslag till nästa riks-dag. I reservationen föreslås även vissa övergångsbestämmelser samt att denna form av understöd skall tillämpas från och med ingången av år 1962.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation a) vid denna punkt.

Herr PALME (s):

Herr talman! Jag ber nu att kort och gott få yrka bifall till utskottets förslag. Då herr Kaijser såvitt jag för-

Ang. åtgärder för avskrivning av vissa studielån

står måste återkomma till resten av sitt program vid behandlingen av punkten 6 i utlåtandet, skall jag för att spara kammarens tid göra mina kommentarer till det programmet vid behandlingen av punkten 6. Jag vill nu bara uttrycka min glädje över att herr Kaijser rättade till den uppenbara felaktigheten i reservation a).

Jag yrkar med dessa ord bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande mom. I av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan och särskilt angående mom. II—IV.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Därefter gjordes enligt de i fråga om mom. II—IV framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Birke m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förre propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Ang. åtgärder för avskrivning av vissa studielån

I propositionen nr 55 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 17 februari 1961, föreslagit riksdagen att

a) godkänna av departementschefen förordade grunder för avskrivning av kapitalsskuld å lån med statlig kreditgaranti åt den som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen, å garantilån till studerande, å garantilån åt flyktingstudenter, å lån med statlig kreditgaranti åt den som genomgått polisskola

samt å lån från statens lånefond för universitetsstudier och allmänna studielånefonden ävensom å lån för studier från värnpliktslånefonden;

b) till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 22 000 000 kronor;

c) medgiva, att den under förslagsanslaget Garantilånenämnden: Avlöningar upptagna anslagsposten Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal finge budgetåren 1960/61 och 1961/62 överskridas i den utsträckning, som fordrades i anledning av avskrivningssystemets införande.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att stöd från och med den 1 juli 1961 skulle lämnas åt de studieskuldssatta genom avskrivning av 25 % av kapitalsskulden å studielån med statlig kreditgaranti samt å lån från statens lånefond för universitetsstudier och allmänna studielånefonden ävensom å lån för studier från värnpliktslånefonden.

I samband med behandlingen av propositionen nr 55 hade utskottet förehäft dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eric Carlsson* och *Nils-Eric Gustafsson* (I: 566) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Hedena och *Fälldin* (II: 673);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ernst Olsson* (I: 567) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl. (II: 672), i vilka anhallits, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 55 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,

I. att äldre studieskuld måtte kunna överföras i s. k. akademikerlån och berättiga till avskrivning på de villkor som skulle ha gällt om överföring begärts på sedvanligt sätt efter studiernas avslutande,

II. om prövning och förslag till nästa års riksdag rörande frågan om en sådan fördelning av avskrivningarna, att dessa i större utsträckning komme lån-

Ang. åtgärder för avskrivning av vissa studielån

tagarna till del under tiden närmast efter studiernas avslutande, samt

III. att frågan om ett studiefinansieringssystem, som i enlighet med motionerna baserats på lån samt avskrivning av i propositionen nämnd art, måtte utredas;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 568) samt den andra inom andra kammaren av herr *Björkman* och fröken *Wetterström* (II: 676), i vilka hemställts, att riksdagen måtte 1) avslå de i propositionen nr 55 förordade grunderna för generell avskrivning av vissa studielån samt 2) till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hedblom m. fl.* (I: 569) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén m. fl.* (II: 674), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 55 uttala, att det föreslagna systemet för avskrivning av viss del av vissa slag av studieskulder borde antagas såsom ett provisorium, i avvaktan på de förslag som kunde väntas bli framlagda med anledning av pågående utredning rörande de studiesociala åtgärderna ävensom i avvaktan på i motionerna angiven överarbetning av 1950 års skattelagssakkunnigas förslag till avdragsrätt för studiekostnader, samt i övrigt beakta vad som anförts i fråga om det i propositionen föreslagna avskrivningsförfarandet.

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 568 och II: 676 samt I: 569 och II: 674, förstnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga, godkänna av departementschefen förordade grunder för avskrivning av kapi-

talskuld å lån med statlig kreditgaranti åt den som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen, å garantilån till studerande, å garantilån åt flyktingsstudenter, å lån med statlig kreditgaranti åt den som genomgått polis-skola samt å lån från statens lånefond för universitetsstudier och allmänna studielånefonden ävensom å lån för studier från värnpliktslånefonden;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 568 och II: 676, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 22 000 000 kronor;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 568 och II: 676, såvitt här vore i fråga, medgiva, att den under förslagsanslaget Garantilånenämnden: Avlöningar upptagna anslagsposten Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal finge budgetåren 1960/61 och 1961/62 överskridas i den utsträckning, som fordrades i anledning av avskrivningssystemets införande;

IV. att motionerna I: 566 och II: 673 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

V. att motionerna I: 567 och II: 672 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Birke*, *Kaijser*, *Staxöng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 568 och II: 676, såvitt här vore i fråga, avslå ej mindre Kungl. Maj:ts förslag beträffande grunder för avskrivning av vissa studielån än även motionerna I: 569 och II: 674;

b) av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Wedén*, *Helén* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del

Ang. åtgärder för avskrivning av vissa studielån

erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 569 och II: 674 samt med avslag å motionerna I: 568 och II: 676, sistnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga, besluta, att de av departementschefen förordade grunderna för avskrivning av kapitalskuld å lån med statlig kreditgaranti åt den som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen, å garantilån till studerande, å garantilån åt flyktingstudenter, å lån med statlig kreditgaranti åt den som genomgått polisskola samt å lån från statens lånefond för universitetsstudier och allmänna studielånefonden ävensom å lån för studier från värnpliktslånefonden skulle antagas såsom ett provisorium i avvaktan på statsmakternas ställningstagande till dels förslag från studiesociala utredningen, dels ock överarbetat förslag från 1950 års skattelags-sakkunniga rörande avdragsrätt för studiekostnader;

c) av herrar *Birke, Kaijser, Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka, under förutsättning av bifall till den med a) betecknade reservationen, ansett, att utskottet bort under II och III hemställa,

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 568 och II: 676, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 568 och II: 676, såvitt här vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om överskridande av anslagsposten Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal under förslagsanslaget Garantilånenämnden: Avlöningar; samt

d) av herrar *Nils Theodor Larsson, Thorsten Larsson, Svensson* i Stenkyrka och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under V hem-

ställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 567 och II: 672, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört.

Herr talmannen anförde, att överläggningen vid denna punkt jämväl finge omfatta frågor, som behandlades i bevillningsutskottets betänkande nr 57.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Genom ett avsevärt större antal naturastipendier har det beretts möjlighet för ungdomar från mindre bärkraftiga skikt i vårt samhälle att bedriva högre studier. Den ökade möjligheten till studielån efter förmånliga grunder hjälper andra grupper med i viss mån något bättre ekonomiska förutsättningar att till viss del nedbringa de alltmer ökade studiekostnaderna. Det är med stor tillfredsställelse vi konstaterar detta från folkpartiets sida.

Utän tvekan är det berättigat att även sådana studerande, som måste skaffa sig hjälp och lån utanför de nu nämnda möjligheterna, beredes lättnader i den belastning, som naturligtvis även för dem stora studieskulder utgör. De föräldrar med något så när goda ekonomiska möjligheter, som känt ansvaret att hjälpa sina barn till en god utbildning, bör enligt vårt förmenande också på något sätt kunna få ett bidrag till sina barns studier, och det bör ske genom avdrag i form av periodiskt understöd och för amortering av studieskulder.

Inom folkpartiet håller vi fast vid dessa tidigare och i olika sammanhang framförda krav. Vi anser allttjämt att dessa former är de rätta för stöd till ungdomarna under studietiden. Vi inbegriper i dessa krav även rätt till avdrag för amortering av studieskulder i enlighet med vad jag nyss nämnde.

Riksdagen har vid olika tillfällen haft denna fråga uppe till behandling, och vid några tillfällen vill jag erinra mig att riksdagen har uttalat sig i den riktning jag nu angivit.

Till årets riksdag har regeringen framlagt förslag om avskrivning med 25

Ang. åtgärder för avskrivning av vissa studielån

procent på studieskulden. Vi kan acceptera denna åtgärd men har i en reservation, som fogats vid denna punkt, framhållit att man måste anse detta såsom ett provisorium. Vi erkänner viligt att detta är en åtgärd i rätt riktning och en åtgärd som kan betyda mycket för stora grupper av dem, som satt sig i skuld för studier, men vi anser också att det förslag, som vi tidigare har godkänt, bör tagas upp och att man bör genom att studera detta och göra ytterligare utredningar kunna komma fram till ett bättre resultat.

Vi anser det synnerligen angeläget att i detta sammanhang framhålla, att självfallet avskrivningsrätten måste gälla för enskilda lån även den dag, då riksdagen kanske beslutar om andra stödformer då det gäller den studerande ungdomen. Den enskilde låntagaren skall väl ändå inte komma i ett svårt läge därför att vi i riksdagen ändrar formerna för bidrag till studierna.

I motionen nr 674 i andra kammaren har vi utförligt motiverat vår ställning och närmare skisserat våra förut säkert väl kända lösningar. Jag skall inte gå närmare in på motionen, men jag vill säga att vi i alltså i avvaktan på möjligheter att bättre överblicka hela denna fråga och finna godtagbara lösningar av mera bestående art accepterat det nu framlagda förslaget om avdragsrätt.

I vår reservation till denna punkt har vi närmare utformat denna vår inställning. Vi vill avvakta statsmakternas ställningstagande, som ju måste ta hänsyn till den studiesociala utredningen och likaså till skattelagssakkunnigas förslag rörande avdragsrätt för studiekostnaderna. Beträffande sistnämnda förslag anser vi att en överarbetning bör ske.

Jag vill till sist, herr taltman, endast göra ett påpekande av de risker, som det nu framlagda regeringsförslaget onekligen innebär. Redan nu synes klara tecken på att studenter, som tidigare klarat sina studier utan statsgaranterade lån, har försökt att samla sina utgifter i nya lån. Dessa lån har ökat till antalet, men de har också ökat avsevärt i storlek. Även av den anledningen är

det angeläget att det här framförda systemet måste betraktas såsom ett provisorium och att det finnes vägande skäl för riksdagen att snarast möjligt bestämma sig för att övergå till det sundare system som vi tidigare föreslagit och som vi nu aktualiserat och fortfarande anser som det allra bästa.

Herr talman! Jag begränsar mig till dessa reflexioner och ber att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande nr 131, punkten 6, fogade reservationen av herr Boman m. fl.

Herr **SÖDERQUIST** (fp):

Herr talman! Efter herr Källqvists anförande som — det har jag noterat med tacksamhet — berörde även de problem som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 57 kan jag begränsa mitt inlägg i debatten till några få ord.

Jag instämmer livligt i herr Källqvists uttalande och yrkande och vill därutöver endast understryka vad som har sagts om angelägenheten av att snarast få till stånd åtgärder för att ordna de studieskuldssattas ekonomiska problem. Liksom herr Källqvist rekommenderar jag och mina medreservanter den väg som nämndes i reservation nr III vid bevillningsutskottets betänkande, till vilken jag alltså yrkar bifall.

Jag ber vidare, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr I vid bevillningsutskottets nämnda betänkande.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp):

Herr talman! Jag vill först i korthet konstatera att vi anser det föreliggande förslaget till studiehjälp genom avskrivning av lån vara ett ganska gott förslag. Vi har inom centerpartiet i både motion och reservation i princip godtagit detta.

Jag vill även i detta sammanhang säga att vi följdenligt har kunnat ansluta oss till utskottsmajoriteten i bevillningsutskottets betänkande nr 57, som sedan behandlas. Vi anser att avskrivning på skuld är rättvisare än skatteavdrag. Vi kan även godta utskottets uppfattning att åtgärder i syfte att underlätta de studieskuldssattas problem icke längre bör upp-

Ang. åtgärder för avskrivning av vissa studielån

skjutas. Vi vill emellertid understryka angelägenheten av att de som nu och i framtiden ådrager sig studieskulder inte får försämrade villkor utan även i framtiden kan förlita sig på den lättnad i skuldbördan som avskrivningen innebär. Vi kan därför anta detta förslag inte endast som ett provisorium utan som en i det framtida studiestödet viktig del.

I våra likalydande motioner I: 567 och II: 672 har vi framhållit nödvändigheten av att alla de nuvarande olika stödåtgärderna för dessa studerande kommer att samordnas. Föreliggande reservation framhåller därför att det vore önskvärt att vi finge blott en form av lånestöd och en form av direkt stöd. Kombinationen lån plus avskrivning bör, sägs det, eftersträvas i det nu pågående utredningsarbetet.

Vi hade vid fjolårets riksdag även en motion, i vilken vi framhöll nödvändigheten av att de räntefria studielånen gavs större utrymme än som för närvarande är fallet. Emellertid är dessa frågor som bekant föremål för utredning, och därför kommer hela detta frågekomplex väl så småningom upp till förnyad överläggning. Jag tar mig dock, herr talman, friheten att i detta sammanhang uttala förhoppningen att de nuvarande ekonomiska restriktionerna för erhållande av studiestöd blir lättade. Vi anser det knappast vara riktigt att föräldrarnas ekonomi avgör stödet för en akademisk eller motsvarande studerande ungdom. Det är vuxen ungdom, kan man väl säga, och i en del fall har de t. o. m. gift sig och skaffat eget hushåll, och det är väl knappast rimligt att föräldrars ekonomi skall vara avgörande för om den ungdomen skall få studiestöd eller ej. Det är väl, tror jag, också på det sättet att det enda studiestöd de i så fall får blir en borgenshjälp av föräldrarna.

Ja, herr talman, jag skall inskränka mig så mycket jag kan och vill egentligen sluta med att säga att jag med detta i korthet har velat understryka vad vår reservation och motion innehåller i detta ärende. Motionen har i utskottets skrivning fått visst instämmande, inte minst i de samordningskrav som jag här

har påpekat, där utskottet nästan helt instämmer med oss. Men utskottet slutar ändå med att blankt avstyrka motionen, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är undertecknad av herr Nils Theodor Larsson m. fl.

Herr PALME (s):

Herr talman! Det är en stor och betydelsefull reform som riksdagen nu står i begrepp att besluta. Den rika floran av reservationer kunde möjligen ge en förreställning om att vi var mycket oeniga på den här punkten, men i själva verket råder ju en vidsträckt enighet om att man så snabbt det går bör vidta åtgärder för att lindra bördan för den mycket stora grupp av akademiker och likställda som nu är ute i förvärvslivet med stora studieskulder.

De förslag som nu behandlas innefattar en mycket betydande lättnad för dem. Den icke obetydliga grupp som har 40 000 kronor i skulder kommer att få dessa minskade med 10 000 kronor, och den mycket stora grupp som har en skuldbörda på 20 000 kronor kommer att få den minskad med 5 000. Det är självklart att detta utgör en påtaglig lättnad.

Vad jag också skulle vilja kommentera något är den allmänt positiva stämning i vilken vi nu i kammaren diskuterar de studerandes villkor. Förra året förekom betydligt skarpare utfall och betydligt hårdare förslag, framför allt från högerens sida. Kanske är det ofint att uttrycka en förmodan att denna förändrade atmosfär har något med händelserna den 19 september 1960 att göra. Man utvecklar nu i själva verket på alla håll en mycket betydande påhittighet när det gäller att föreslå lämpliga former för att effektivt stödja den studerande ungdomen, och det är självfallet en mycket glädjande företeelse.

När man tittar närmare på de olika förslagen kan det inte hjälpas att man tycker att de gör ett något förvirrande intryck. Centerpartiet går nu helhjärtat

Ang. åtgärder för avskrivning av vissa studielån

med på en avskrivning och vill på längre sikt avskaffa naturastipendierna och bygga upp en kombination av räntefria lån å ena sidan och avskrivning av studieskulder efter studietidens slut å andra sidan. Folkpartiet håller, såvitt jag förstår, styvt på naturastipendierna och anser över huvud taget att stipendier under studietiden är en vettig form av hjälp — men har ändå en klockarekärlek kvar till avdragsrätten för skuld-amorteringar, som man gärna vill komma tillbaka till efter ett antal år. Till slut har vi högern som vill avskaffa stipendierna och som inte vill vara med om något amorteringsavdrag för studieskulder utan tvärtom argumenterar mycket hårt mot folkpartiet på den punkten i sin reservation i bevillningsutskottet. Ingetdera vill högern ha, utan i stället önskar den examenspremier efter studietidens slut och avdragsrätt för studiekostnader, likaledes efter studietidens slut.

Skillnaden mellan förslagen är i stort sett den att folkpartiet vill sätta in det mesta stödet under studietiden och något efter denna, centerpartiet vill sätta in något under studietiden och det mesta efteråt, och högern vill egentligen inte ge någonting under studietiden utan alltihop efteråt. Det är dock ganska väsentligt att slå fast att vad både centerpartiet och högern är ute efter är faktiskt något slags form av studielönesystem, en generell stipendiering med inte obetydligt belopp. Den tanken från högerns och centerpartiets sida att det skulle vara billiga förslag man för fram kan möjligen vara riktig med ett mycket kort-siktigt synsätt. Med en grov uppskattning — jag skall inte gå in på detaljer — förefaller det mig uppenbart att skulle högerns system genomföras skulle man efter inte alltför lång tid komma upp till kostnader för statskassan på omkring 100 miljoner kronor årligen. Det är uppenbart att centerpartiets förslag skulle till en början innebära en våldsamt belastning på statsbudgeten genom de räntefria lånen. Sedan skulle belastningen mildras, men också enligt centerpartiets förslag, med de stödformer man där

leker med, skulle man komma upp i 100-miljonersklassen.

Det är i och för sig glädjande för den studiesociala utredning som pågår att veta att de två partier som har varit mest negativa i sina uttalanden och sina förslag i fråga om stödet till den studerande ungdomen tydligen redan nu med jämnmood ser att statens utgifter i det här avseendet stiger till 100-miljonersstreck.

Sedan kan vi alltid diskutera formerna för hur stödet skall sättas in. Det kan finnas oändligt många synpunkter på det. Jag skall inte gå in på den saken alltför mycket, de är delvis rent tekniska ting, men jag vill uttrycka en förhoppning om att när man nu för fram förslag till vissa tekniska lösningar — och detta gäller framför allt de nyligen omvända — skall man inte så hårt låsa sig vid tekniken att man gör en huvudlinje av den och sedan omöjligt kan tänka sig att gå med på förslag som är något annorlunda utformade. Då får vi en strid om påvens skägg på det här området i framtiden, vilket jag inte tror är särskilt bra.

Högerns förslag om examenspremier skall jag inte alls gå in på i detalj. Jag vet inte om man har tänkt så noga igenom konsekvenserna av ett sådant system. Man säger att det är bra med examenspremier, ty då blir det inga felinvesteringar, eftersom de som inte klarar studierna inte får någon premie, och därtill sparar man pengar. Men hur blir det med dem som inte tänker ta någon examen, de som går vid ett universitet för att läsa vissa ämnen i syfte att sedan fortsätta ut i förvärvslivet? De kan alltså inte få någon premie. Och hur skall det bli med dem som ivrigt försöker ta en examen men misslyckas? I reservationen är man inne på att man i särskilda fall skall kunna medge prövning, om de varit sjuka. Det må ju vara, även om det blir en grannlaga prövning av ur mänskliga synpunkter föga tilltalande natur. Men hur skall det gå med dem som inte klarar examen därför att de inte är tillräckligt begåvade? Det finns inte något annat skäl än att de

Ang. åtgärder för avskrivning av vissa studielån

inte räcker till. Skall man ha en särskild prövning för dem, där kriteriet är bristande begåvning, eller hur skall man göra med dem? Annars skulle man komma i en ganska besvärlig situation. Vi får en grupp som tagit examen och som inte har några studieskulder, eftersom dessa betalats genom examenspremier, och så får vi en annan grupp som inte lyckats med examen och därigenom har en mycket sämre start i livet både när det gäller att få arbete och rent psykiskt och dessutom har stora studieskulder. Sedan kan man rent allmänt fråga: Om man vill stödja ungdomen, är det inte då litet opraktiskt att sätta in stödet först efter studietiden? Är det inte betydligt mera praktiskt att sätta in stödet redan under studietiden?

Det är inte min mening att ta upp någon mera ingående debatt om eller någon polemik mot högerns förslag — det kom mycket plötsligt detta förslag — men jag vill ändå framföra några observationer som det kan vara värt att fundera på innan man binder sig för hårt vid detta system.

Att det är besvärligt framgår också av att man, när man räknat upp de examina som berättigar till premier, har haft litet bråttom och glömt en del. Man har glömt bort dem som blir pol. mag., sociologer och hortonomer och dem som examineras från de konstnärliga skolorna. Men det är kanske bara ett olycksfall i arbetet. Jag hoppas att det inte innebär en värdering av de samhällsliga studierna.

För mig är det alltså en stark stimulans att känna denna positiva vilja från alla riksdagspartier att satsa stora pengar på stödet till den studerande ungdomen. Det är min livliga förhoppning att denna positiva vilja skall bestå, när det en gång blir tillfälle att i kammaren debattera en mera definitiv utformning av de studiesociala åtgärderna.

Därmed, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande hade herr talman uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhand-

lingar övertagits av herr förste vice talmanen.

Herr **HILDING** (fp):

Herr talman! Den fråga som jag tänkte beröra med några ord gäller en annan sak.

I fråga om avdragsrätt vid beskattning för periodiskt understöd till studerande har riksdagen vid flera tillfällen — såsom framgår av motion nr 146 i denna kammare — uttalat sig för en lösning. Det är främst rättvisesynpunkten som därvid kommit i förgrunden. Då det inte heller vid årets riksdag föreligger något förslag härom, finns det skäl att i allt korthet understryka att denna fråga inte har förlorat något av sin betydelse därför att riksdagen nu har att ta ställning till ett annat förslag, som gäller studieskulder. Rättvisesynpunkten kvarstår nämligen oförändrad. Avdrag för periodiskt understöd är alljämt medgivet när det gäller understöd till personer som kan vara sysslösa, men om föräldrar gör ekonomiska uppoffringar för att hjälpa sina barn till utbildning kan inte motsvarande avdrag göras.

Skattelagssakkunniga har som bekant föreslagit ganska genomgripande förändringar av skattereglerna för periodiskt understöd. Bland annat har de anfört att understöd från föräldrar till barn under barnens studietid bör i viss omfattning vara avdragsgilla. Även om avdragsrätten härigenom enligt min mening skulle få en ganska snäv karaktär innebär ju de sakkunnigas förslag att man godtagit själva principen.

Jag vill alltså, herr talman, i likhet med herr Söderquist yrka bifall till reservation I vid bevillningsutskottets betänkande nr 57.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Med hänsyn till tidsnöden skall jag begränsa mig till några få ord.

Det råder delade meningar om de studiebidrag som vi nu diskuterar. Men meningsskiljaktigheterna gäller inte an-

Ang. åtgärder för avskrivning av vissa studielån

gelägenheten att hjälpa utan det sätt på vilket hjälpen skall lämnas. Det råder delade meningar när det gäller skattesidan av dessa stödåtgärder. Hur beskattningen i sista hand skall utformas är en bedömningsfråga.

Med anledning av vad den siste ärade talaren här framhöll vill jag framhålla att det kan finnas visst fog för att kritisera de nuvarande avdragsreglerna, men det är att märka att skattelagssakkunniga nu har föreslagit en betydande begränsning av avdragsrätten för periodiska understöd, vilket man kommit fram till efter en noggrann prövning. Det är klart att den kritiserade diskrimineringen i fråga om avdragsrätten skulle kunna tas bort genom att vi höjer ortsavdragen, och i det sammanhanget tror jag man får se hela detta spörsmål.

Jag hänvisar i övrigt till vad bevillningsutskottet anfört i sin motivering och hemställer om bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att säga några ord om herr Palmes anmärkningar i denna fråga. Jag vill då erinra om att skillnaden mellan i fjol och i år är den att både det allmänna ekonomiska läget och framför allt statens ekonomiska situation är en helt annan än förut. Man skall därför kanske inte precis binda sig för alltför stora utgifter i framtiden, men det gör det lättare att komma fram med ett förslag.

Herr Palme undrade också hur det skall gå för dem som inte är tillräckligt begåvade och som inte kan ta examen och få examenspremier. Såvitt jag förstår får de inte något stöd nu heller. De måste ha minst Ba+ i medelbetyg för att få naturastipendier. De som är dåligt begåvade når väl inte dit och får redan nu inte någonting. Det nu framlagda förslaget, om vars remissbehandling och vars redovisning man möjligen kan ha en del att anmärka, har ju många olägenheter i samband med den 25-procentiga avskrivningen av vissa studieskulder. Bland remissinstanserna understry-

ker statskontoret hur föga tillfredsställande det är att anpassa ett studiestöd till storleken av de studieskulder vederbörande ådragit sig. Detta ämbetsverk framhåller också att det inte är tillfredsställande att lån beviljas till visst belopp, varav samtidigt en viss del efterskänkes utan att villkor ens ställs för studiernas fullföljande. Ämbetsverket anför också att en stipendiering i efterskott lämpligen synes på ett eller annat sätt böra anknytas till uppnådda studieresultat. Statskontoret kommer alltså i viss mån in på samma linje som vi i vår motion.

Jag vill också peka på några direkta orättvisor som blir följden av det framlagda förslaget. De som under tidigare år finansierat sina studiekostnader med eget arbete går helt miste om statliga bidrag. För framtiden blir det obestridligen förlustbringande att arbeta ihop pengar till sina studier. De studerande som under sin studietid fört ett sparsamt leverne för att hålla skuldsättningen nere missgynnas till förmån för dem som varit förutseende nog att maximalt utnyttja de kreditramar som stått till buds.

Departementschefen säger överst på s. 27 i propositionen att stödets omfattning inte kommer att bero av låntagarens inkomst utan i stället att stå i direkt proportion till den utbildning han genomgått och för vilkens genomförande han skuldsatt sig. Jag tycker det är förvånande att departementschefen uttrycker sig på detta sätt. Det är väl riktigt i teorien, men hur ofta blir det så i praktiken? Det är uppenbart att inläsningstiden för en och samma examen med lika många betyg har varit och kommer att förbli mycket olika. Att levnadsnivån dessutom är mycket olika för olika låntagare är ett känt förhållande. Under de närmaste åren kommer den föreslagna anordningen därjämte att diskriminera dem som snabbare än andra återbetalar sina lån.

Det är inte bara statskontoret och vi som kritiserat det framlagda förslaget. Den socialdemokratiska tidningen Sydöstra Sveriges Dagblad skriver att den 25-procentiga avskrivningen inte är nå-

Ang. åtgärder för avskrivning av vissa studielån

gon bra lösning av studiestödsproblemet. »Systemet kan leda till missbruk, och det kan befordra lättsinne», framhåller tidningen som fortsätter: »Och hur skall man fastställa vad som är rimlig skuldsättning? Möjligen kan det ske genom individuell prövning. Vem eller vilka skall göra den och efter vilka normer, uppgjorda och fastställda av vilka?» Så skriver tidningen.

Vi tror mycket mer på vårt förslag med kreditgaranterade lån, examenspremier och rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för ett belopp av 3 000 kronor för varje studieår av en på normaltid avlagd examen. Det förslaget kommer att i långt högre grad än departementsförslaget stimulera de studerande att fullfölja sina studier fram till examen, och det gynnar framför allt studerande som är arbetsamma och sparsamma.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna a och c, som är fogade till denna punkt.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Herr Palme vände sig mot vissa delar av vår reservation. Jag vill ännu en gång påpeka att utskottet i stort sett varit inne på samma skrivning i fråga om samordning av studiestödet. Man säger att det bör samordnas. Sedan sade herr Palme att vi i centerpartiet ville ta bort naturastipendierna. Det har vi aldrig sagt så där reservationslöst. Vi har sagt att vi vill försöka åstadkomma ett studiestöd av en rättvis karaktär. Alltså vill vi inte ta bort naturastipendierna utan att sätta något annat i stället. Det är alldeles givet att vi, såsom jag nämnde i mitt anförande, har mycket svårt att acceptera dessa naturastipendier i systemets nuvarande orättvisa utformning med betygsgränser och övre föräldrainkomst. Men dessa saker skall väl herr Palmes utredning så att säga knäcka, och jag skulle förmoda att herr Palme sitter inne med mycket detaljupplysningar och ett visst siffermaterial som visar hur det hela ligger till för närvarande. Sådana siffror har ju inte jag tillgängliga. Men vi kommer som sagt att

ta definitiv ställning i detta fall när siffrorna blir tillgängliga.

Jag har med hela detta anförande velat understryka vad vi anser vara riktigt, nämligen att det blir en samordning dels av den direkta hjälpen och dels av lånemöjligheterna, och då en lite rättvisare ordning på det hela än vad det är för närvarande.

Herr PALME (s):

Herr talman! Jag skall inte alls polemisera mot herr Larsson. Jag är tvärt om helt ense med honom om att det är mycket värdefullt om det framtida studiesociala systemet kunde samordnas, förenklas och rationaliseras. Sedan får vi diskutera hur denna samordning bör ske.

Herr Kaijser tog upp tre punkter i sitt anförande. Jag skall ta dem bakifrån.

Visst kan man kritisera detta avskrivningsförslag, men man kan inte kritisera det ur den väsentliga synpunkten, nämligen att det lättar bördan för den stora gruppen nu yrkesverksamma tidigare studerande. Däremot kan man naturligtvis anföra kritik när det gäller att på längre sikt bibehålla detta system även för dem som nu studerar. Men på den punkten har såväl departementschefen som utskottet klart skrivit att man får pröva detta när man tar ställning till hela det studiesociala systemet. Jag tror att när herr Kaijser sedan försökte försvara sitt förslag, befann han sig mycket långt från verkligheten på en mycket viktig punkt, i det han förbisåg att ett av de viktigaste syftena med studiesociala reformer — kanske det viktigaste — är att bredda rekryteringen till högre utbildning. Om hans förslag genomfördes skulle det samtidigt direkt motverka en breddad rekrytering.

När herr Kaijser vidare säger att den som har under Ba i betyg redan nu inte får något stipendium och att det alltså inte gör någonting om han inte får examenspremier, vill jag framhålla att skillnaden är att det är ganska många

Ang. åtgärder för avskrivning av vissa studielån

på Ba-nivån i studentexamen som kommer i en olikartad miljö vid universitetet och som kanske saknar förutsättningar för akademiska studier och inte fullföljer dessa. Det är bl. a. dem, som på grundval av sitt studentbetyg kanske har glada förhoppningar om hur det skall gå, som med ett examenspremie-system skulle drabbas av dels högre studieskulsättning, dels bristande examen. Detta är absolut inte rätt.

Till att börja med tog herr Kaijser upp att skälet till att högern hade gjort denna omvändelse när det gäller stödet till de studerande var att det statsfinansiella läget i år var så utomordentligt gynnsamt jämfört med hur det tidigare tedde sig. Det var, herr talman, glädjande att från en representant för högern få höra denna varma hyllning till omsättningskatten.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Jag vill bara för herr Palme påpeka att man med våra förslag också hjälper dem som sedan gammalt har stora studieskulder, tack vare att de slipper betala skatt för den del av inkomsten som svarar mot amorteringarna.

Jag kan nog inte dela herr Palmes uppfattning att det är omsättningsskatten som medfört att vårt allmänna ekonomiska liv blivit så mycket bättre än det var tidigare. Det är väl situationen på världsmarknaden som bidrar till att det just nu flyter in mer pengar till staten än någonsin.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Herr **PALME** (s):

Herr talman! Jag vill in slutning till vad herr Kaijser sist anförde bara säga att det är kanske något långsökt att dra in världsmarknaden i sammanhanget. Faktum är ju att ett avskaffande av naturastipendierna ingick i högerns alternativ till omsättningsskatten. Nu ingår det icke längre. Nu godtar man höga utgifter till förmån för den studerande ungdomen. Alltså måste omvändelsen bero på omsättningsskatten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje moment av utskottets i den nu ifrågasvarande punkten gjorda hemställan, varvid dock mom. II och III komme att sammanföras.

I fråga om mom. I, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Kaijser*, att kammaren skulle godkänna den av herr Birke m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Källqvist*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Källqvist* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131, punkten 6, mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Källqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 26.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls där- efter vad utskottet dels i mom. II och III, dels i mom. IV hemställt.

Vidare gjorde herr förste vice talman- en enligt de rörande mom. V framkom- na yrkandena propositioner, först på bi- fall till vad utskottet hemställt samt vi- dare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nils Theodor Larsson m. fl. vid punkten avgivna re- servationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde vo- tering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och god- kändes en så lydande omröstningspro- position:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131, punk- ten 6 mom. V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils Theodor Larsson m. fl. vid punkten avgivna re- servationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstning- en genom uppresning; och befanns där- vid, att flertalet röstade för ja-proposi- tionen.

Ang. avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 57, i anledning av väckta motioner angående avdragsrätt vid be- skattningen för studieunderstöd samt för amortering av studieskuld, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvi- sats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling av väckta samman- hang upptagna motioner, nämligen

1) de vid riksdagens början väckta, likalydande motionerna I: 146, av her- rar *Hedblom* och *Hilding*, samt II: 169, av herrar *Helén* och *Gustafson* i Göte- borg, vari hemställts, att riksdagen måt- te besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om proposition rörande avdrags- rätt vid beskattningen för studieunder- stöd senast till 1961 års riksdags höst- session;

2) de vid riksdagens början väckta, likalydande motionerna I: 464, av herr *Ragnar Bergh m. fl.*, och II: 538, av herr *Björkman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle för sin del besluta så- dana ändringar i kommunalskattelagen, att avdragsrätt medgavs för studiekost- nader enligt i motionerna uppdragna riktlinjer; samt

3) de i anledning av propositionen nr 55, vilken proposition hänvisats till behandling av statsutskottet, väckta li- kalydande motionerna I: 570, av herr *Hedblom m. fl.*, och II: 675, av herr *He- lén m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 55 måtte i skri- velse till Kungl. Maj:t anhålla

1. att förslag om avdragsrätt för amor- tering av studieskuld måtte föreläggas riksdagen efter i motionerna I: 569 och II: 674 angiven överarbetning av 1950 års skattelagssakkunnigas utredning (SOU 1960: 6) samt

2. att förslag till skattefrihet för stu- derandes ferieinkomster måtte föreläg- gas riksdagen i enlighet med 1950 års skattelagssakkunnigas förenämnda ut- redning.

Ang. avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd, m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 146 av herrar Hedblom och Hilding, samt II: 169, av herrar Helén och Gustafson i Göteborg,

2) de likalydande motionerna I: 464, av herr Ragnar Bergh m. fl., och II: 538, av herr Björkman m. fl., ävensom

3) de likalydande motionerna I: 570, av herr Hedblom m. fl., och II: 675, av herr Helén m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Hagberg, Söderquist, Yngve Nilsson, Kronstrand, Nilsson* i Svalöv, *Gustafson* i Göteborg, *Christenson* i Malmö och *Björkman*, vilka ansett, att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 146, av herrar **Hedblom och Hilding, samt II: 169, av herrar Helén och Gustafson** i Göteborg, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att proposition rörande avdragsrätt vid beskattningen för periodiskt studieunderstöd snarast måtte föreläggas riksdagen;

II) av herrar *Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson* i Svalöv och *Björkman*, vilka ansett, att utskottet i anledning av de likalydande motionerna I: 464, av herr Ragnar Bergh m. fl., och II: 538, av herr Ragnar Bergh m. fl., bort under 2 hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte förelägga innevarande års höstriksdag förslag till sådana ändringar i kommunalskattelagen, att avdragsrätt medgäves för studiekostnader enligt i motionerna uppdragna riktlinjer;

III) av herrar *Söderquist, Kronstrand, Gustafson* i Göteborg och *Christenson* i Malmö, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 570, av herr Hedblom m. fl., och II: 675, av herr Helén m. fl., måtte i skrivelse

till Kungl. Maj:t begära

dels att förslag om avdragsrätt för amortering av studieskuld måtte föreläggas riksdagen efter i ovannämnda motioner angiven överarbetning av 1950 års skattelagssakkunnigas utredning,

dels att förslag till skattefrihet för studerandes ferieinkomster måtte föreläggas riksdagen i enlighet med 1950 års skattelagssakkunnigas utredning;

IV), beträffande skattefrihet för studerandes ferieinkomster, av herrar *Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson* i Svalöv och *Björkman*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **SÖDERQUIST** (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna I och III.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen II.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmanen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje punkt av utskottets i det nu ifrågavarande betänkandet gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmanen i enlighet med de beträffande punkten 1 förekomma yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Söderquist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter

Ang. avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd, m. m.

given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 57 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 39.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om punkten 2, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 57, punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 15.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande punkten 3, anförde vidare herr förste vice talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt beträffande utskottets hemställan i vad gällde avdragsrätt för amortering av studieskuld och därefter särskilt rörande utskottets hemställan i vad avsåg skattefrihet för studerandes ferieinkomster.

Beträffande utskottets hemställan såvitt gällde avdragsrätt för amortering av studieskuld, yttrade nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen i motsvarande del.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Söderquist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. kapitaltillskott till SAS

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 57 punkten 3 i vad gäller avdragsrätt för amortering av studieskuld, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Söderquist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 24.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å utskottets hemställan i punkten 3 i vad avsåge skattefrihet för studerandes ferieinkomster, anförde herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan i denna del skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Söderquist* m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen i förevarande del.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Söderquist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr

57, punkten 3 i vad avser skattefrihet för studerandes ferieinkomster, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Söderquist* m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av väckta motioner om statsanslag till forskning om medicinska medel för familjeplanering, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. kapitaltillskott till SAS

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitaltillskott till Scandinavian Airlines System (SAS), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 159 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 28 april 1961, föreslagit riksdagen att för Sveriges del godkänna i statsrådsprotokollet föreslagna grunder för en ekonomisk rekonstruktion av SAS, att till Teckning av aktier i Aktiebolaget Aerotransport å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 33 750 000 kronor, att till Lån till Aktiebolaget Aerotransport å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 22 500 000 kronor

samt att till Stämpelavgift å aktierna i Svensk interkontinental lufttrafik aktiebolag och Aktiebolaget Aerotransport under sjätte huvudtiteln å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag å 1 012 500 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Birke* och *Ebbe Ohlsson* (I: 665) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Cassel* och *Magnusson* i Borås (II: 798),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Per-Olof Hanson* och *Hilding* (I: 666) samt den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl* (II: 800),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 667) och den andra inom andra kammaren av herr *Fälldin* (II: 797),

dels en inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* väckt motion (II: 796),
dels ock en inom andra kammaren av herr *Eliasson* i Sundborn väckt motion (II: 799).

I motionen II: 796 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt förslag i syfte att till staten överföra hela den svenska delen av SAS.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom i anledning av motionerna I: 665 och II: 798, I: 666 och II: 800 samt II: 799 och med avslag å motionen II: 796,

a) för Sveriges del godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 28 april 1961 föreslagna grunderna för en ekonomisk rekonstruktion av SAS.

b) till Teckning av aktier i Aktiebolaget Aerotransport å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61 under

Ang. kapitaltillskott till SAS

fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 33 750 000 kronor,

c) till Lån till Aktiebolaget Aerotransport å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 22 500 000 kronor,

d) till Stämpelavgift å aktierna i Svensk interkontinental lufttrafik aktiebolag och Aktiebolaget Aerotransport å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 012 500 kronor;

II. att motionerna I: 667 och II: 797 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! För den som tidigare varken haft anledning eller tillfälle att närmare följa SAS:s angelägenheter kom propositionen nr 159 som något av en chock. Man hade vant sig vid att betrakta SAS som ett föredöme bland flygföretag, inte bara tekniskt och service-mässigt, utan också — trodde man — ekonomiskt. Nu visar det sig att det av moderföretagen tillskjutna kapitalet måste anses vara helt förbrukat och att mycket stora nytillskott är omedelbart erforderliga. Förklaringar till detta ogynnsamma sakernas tillstånd finns naturligtvis, och jag vill ingalunda bestrida att dessa förklaringar i mångt och mycket är godtagbara.

Flera faktorer i den internationella utvecklingen på den civila luftfartens område, i form av svåra tekniska avvägningssproblem, i form av protektionism och subventioner och i form av annat, har gjort det utomordentligt vanskligt för ledningen av SAS att överblicka och rätt bedöma framtiden.

Sådana riktiga bedömanden framstår dock som nödvändiga i fortsättningen för att vi skall slippa att på nytt hamna i en situation som dagens, d. v. s. en situation som inte bjuder andra alternativ än att satsa stora belopp för att slippa förlora ännu större. Ett sådant läge är aldrig acceptabelt för en ekonomisk

Ang. kapitaltillskott till SAS

förlagsgivare. Han har rätt att kräva att i så god tid informeras om den väntade utvecklingen att han har en verklig möjlighet att välja även andra utvägar än att bara plocka fram det erforderliga antalet miljoner. Ett villkor för beviljande av det begärda kapitaltillskottet måste alltså vara att man med skäl skall kunna räkna med att inte i framtiden ännu en gång behöva riskera att komma i ett liknande tvångsläge.

Jag sade nyss att goda förklaringar i flera avseenden fanns till den uppkomna situationen. Dock inte i alla. Vid studium av handlingarna kan man inte frigöra sig från den uppfattningen att allvarliga brister förekommit, främst i fråga om ekonomisk planläggning och i form av för stort risktagande och för litet motstånd mot alltför snabbt stigande kostnader. Hänsynstagandet till de speciella förhållanden som följer med konsortiets konstruktion och underlag har sannolikt också verkat ogynnsamt. Ett ytterligare villkor för kapitaltillskottet blir därför att företagets skötsel i fortsättningen skall och får ske efter strängt företagsekonomiska principer i alla avseenden, även sådana där avsteg hittills kan ha gjorts med hänsyn till en eftersträvad interskandinavisk likställighet. Den nu nödvändiga organisatoriska och ekonomiska rekonstruktionen måste göras med blicken riktad mot klar affärsmässighet och effektiv kostnadskontroll och vidare med undvikande av allt sådant som kan minska ledningens fulla handlingsfrihet och därmed dess fulla ansvar. Den aviserade kommittén, som skall undersöka vissa förhållanden i fråga om SAS och dess linjenät, får alltså endast bli rådgivande. Som sådan kan den måhända tillföra ledningen synpunkter av värde, även om man skulle kunna tycka, och jag personligen tycker, att den särskilda sakkunskap och den allmänna överblick som måste tillföras kommittén om den skall kunna fylla någon funktion sannolikt skulle utnyttjas bättre om den i stället mera direkt och mera permanent knöts till konsortiets ledning. Företagets betydelse och det ekonomiska en-

gagemangets storlek skulle göra ett sådant förfaringsätt naturligt.

Herr talman! Jag har med detta bara velat understryka de uttalanden i utskottets enhälliga betänkande som vi från vår sida vill ge det starkaste eftertrycket åt, och vill i övrigt endast yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Ewerlöf* (h), *Birke* (h) och *Schött* (h).

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Av hänsyn till den tysta överenskommelsen att vi skall sluta plenum klockan 19.30 och med hänvisning till den debatt som förts i andra kamraren i dag, där mina synpunkter framförts av herr Hagberg i Stockholm, ber jag endast att få yrka bifall till motion II: 796.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Med hänvisning till vad som förekommit hittills i debatten finns knappast någon anledning att tillägga något utöver vad utskottet framfört i sitt utlåtande, och jag nöjer mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

Sedermera gjordes enligt de beträffande punkten I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionen II: 796; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten II hemställt.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredrag-

ningslistan skulle uppskjutas till kammarens sammanträde måndagen den 29 maj.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.; och

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 319, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 41 § sjömanslagen, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om återföring av vissa enligt lagen om allmän sjukförsäkring m. m. fonderade medel;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648); och

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 323, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med särskilda bestämmelser om utförelse av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 65 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 118, angående upprustning av forskningen och den högre utbildningen på skogsbrukets område; samt

nr 170, med förslag till riktlinjer för organisationen av vården och undervisningen av barn och ungdom med cerebral pares m. m.

De kungl. propositionerna hänvisades, nr 118 till jordbruksutskottet och nr 170 till statsutskottet.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial:

nr 138, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

nr 142, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61; och

nr 143, angående statsregleringen för budgetåret 1961/62;

andra lagutskottets memorial nr 53, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om viss komplettering av barnmorskereglementet; samt

jordbruksutskottets memorial nr 35, angående uppskov med behandlingen av visst utskottet tilldelat ärende.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att å föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde bankoutskottets utlåtande nr 29, bevillningsutskottets betänkanden nr 63, 62 och 60 samt statsutskottets utlåtande nr 141 skulle i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden ävensom att statsutskottets memorial nr 142 och 143 skulle sättas sist.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 19.37.

In fidem

K.-G. Lindelöw